

9de vergadering

Donderdag 1 oktober 2009

Aanvang 10.15 uur

Voorzitter: Verbeet

Tegenwoordig zijn 95 leden, te weten:

Aasted Madsen-van Stiphout, Agema, Algra, Anker, Aptroot, Arib, Atsma, Bashir, Van Beek, Bilder, Biskop, Blanksma-van den Heuvel, Blok, Van Bochove, Boelhouwer, Bouwmeester, Brinkman, Ten Broeke, Van der Burg, Cramer, Depla, Tony van Dijck, Jan Jacob van Dijk, Dijsselbloem, Van Gent, Gerkens, Van Gerven, Van Haersma Buma, Van der Ham, Haverkamp, Heijnen, Van Heugten, Van Hijum, Ten Hoopen, Jacobi, Jager, Jansen, Joldersma, Kalma, Kant, Karabulut, Koopmans, Koppejan, Kraneveldt-van der Veen, Kuiken, Langkamp, Leijten, Luijben, Mastwijk, Meeuwis, Van Miltenburg, De Mos, Neppéus, De Nerée tot Babberich, Omtzigt, Ortega-Martijn, De Pater-van der Meer, Pechtold, Polderman, Van Raak, Remkes, Roefs, Roemer, De Rouwe, Rutte, Samsom, Schermers, Schinkelshoek, Schreijer-Pierik, Slob, Smeets, Smilde, Smits, Snijder-Hazelhoff, Spies, Van der Staaij, Tang, Thieme, Timmer, Uitslag, Ulenbelt, Van der Veen, Van Velzen, Vendrik, Verbeet, Vermeij, Van der Vlies, Vos, Van Vroonhoven-Kok, Waalkens, Weekers, Wiegman-van Meppelen Scheppink, Wilders, De Wit en Zijlstra,

en de heer Balkenende, minister-president, minister van Algemene Zaken, mevrouw Cramer, minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, mevrouw Van der Hoeven, minister van Economische Zaken, mevrouw Verburg, minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, en mevrouw Huizinga-Heringa, staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat.

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mee dat de volgende leden zich hebben afgemeld:

Blom, Van Dijken, Eijsink en Gill'ard.

Deze mededeling wordt voor kennisgeving aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van enkele wetten vanwege enige technische verbeterpunten en het vervallen van een bepaling in een wijzigingswet (31905).**

Dit wetsvoorstel wordt zonder beraadslaging en, na goedkeuring van de onderdelen, zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van:

- **de brief van het Presidium over een eigen toekomst- en onderzoeksagenda van de Kamer (31845, nr. 9).**

De **voorzitter**: Ik stel voor, conform de voorstellen van het Presidium te besluiten.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de voortzetting van het **debat** over **natuurherstel Westerschelde**.

(Zie vergadering van 3 september 2009.)

De **voorzitter**: Ik zie dat de heer Van der Ham een vraag heeft.

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. Ik heb bij de regeling van werkzaamheden van dinsdag gevraagd om de stukken die bij RTL "gewobd" waren, maar wel op een aantal punten wit gekalkt waren, ter inzage aan de Kamer te geven. Volgens mij hebben wij daarover niets meer gehoord. Ik wil graag via u of via de regering wat meer duidelijkheid krijgen over de vraag of wij de stukken nog krijgen.

De **voorzitter**: Wij hebben ze niet binnengekregen. Ik weet niet of ze onderweg zijn. Is dat niet het geval? Misschien kunnen de ministers er dan iets over zeggen in hun antwoord.

Minister **Verburg**: Ik kan er heel kort iets over zeggen. Het kabinet is bezig met de voorbereiding daarvan, maar dat moet natuurlijk zorgvuldig gebeuren. Het is dus werk in uitvoering.

De heer **Van der Ham** (D66): Met alle respect, maar het gaat over stukken die gewobd zijn, maar die op een aantal punten wit zijn gekalkt. Wij hebben bij de regeling van werkzaamheden gevraagd om de niet witgekalkte stukken vertrouwelijk te kunnen inzien. Volgens mij hoeft daarvoor niet zo veel werk te gebeuren.

Voorzitter

Minister **Verburg**: Het verzoek is mij volstrekt helder, maar het is werk in uitvoering. Het komt zo snel mogelijk.

De **voorzitter**: Dat gaat dus nog gebeuren.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Het verzoek van de heer Van der Ham is dinsdag mede namens mij gedaan. Natuurlijk moet alles hier zorgvuldig gebeuren, maar ik zou er toch wel op willen aandringen dat wij die stukken binnen een uur krijgen. Wij hebben ze namelijk ook nodig voor het debat.

De **voorzitter**: Desnoods schorsen wij iets langer tussen de eerste en de tweede termijn, zodat men de tijd heeft om nog kennis te nemen van deze stukken. Het lijkt mij wel goed om nu te beginnen met het antwoord van de minister.

Ik wil de leden nog het volgende voorleggen. Ik weet niet of zij op een andere wijze beschikking hebben over de notulen die niet openbaar gemaakt zijn. Die hebben nog steeds de classificatie "geheim" en "zeer geheim". De leden mogen er dus niet uit citeren. Indien er in mijn ogen sprake is van schending van de vertrouwelijkheid, dan zie ik mij op basis van artikel 38 van het Reglement van Orde genoodzaakt, het Presidium hiervan op de hoogte te stellen. De leden kennen de procedure.

Ik geef het woord aan de minister voor haar antwoord in eerste termijn.

□

Minister **Verburg**: Voorzitter. Wij hebben vanmorgen de voortzetting van het debat van 3 september, dat werd onderbroken omdat ik even uit conditie raakte. Ik kan de voorzitter melden dat mijn conditie geheel is hersteld. Ik dank overigens voor de vele blijken van medeleven van de voorzitter en de overige Kamerleden. Voor degenen die daarvoor extra belangstelling hebben: ik heb vanmorgen goed ontbeten met eieren en spek.

Sinds het debat van 3 september heeft de Kamer een aantal stukken ontvangen, onder andere over de uitspraak van de Raad van State en over het validatie-onderzoek door het consortium. Ook is een aantal Kamervragen beantwoord. Gisteren heeft de Kamer nog een brief ontvangen over instandhoudingsdoelen naar aanleiding van het verzoek van de heer Van der Staij. Ik zal eerst mijn overwegingen afronden omtrent het dubbelbesluit van 17 april. Daarna ga ik in op de wijze van uitvoering van dat besluit, inclusief de ontwikkelingen die zich sinds die tijd hebben voorgedaan. Natuurlijk ga ik ook al de vragen beantwoorden uit de eerste termijn van de Kamer. De eerste vraag van de heer Van der Ham luidde: Waarom heeft het kabinet op 17 april voor het alternatief van de buitendijkse schorren gekozen? Zoals ik in mijn brief van 17 april schrijf, ging het voorstel van de Zeeuwse waterschappen op twee punten verder dan eerdere voorstellen. Het voorstel gaat in de eerste plaats uit van een integrale benadering: een volwaardige natuuroplissing in combinatie met versterking van de veiligheid. In de tweede plaats is de omvang van het natuurherstel in dit voorstel veel groter dan in de voorstellen die eerder door de commissie-Maljers en de commissie-Nijpels zijn beoordeeld, omdat in het nieuwe voorstel ook de zuidkant van Walcheren en

Zuid-Beveland zijn meegenomen. Die voorstellen waren gebaseerd op het voorstel van de gemeente Hulst.

De heer Van der Ham heeft nog een vraag gesteld over het dubbelbesluit. Het kabinet heeft bij de afweging op 17 april ook betrokken dat Vlaanderen bij monde van minister-president Peeters in een telefonisch gesprek op 8 juli zich bereid toonde serieus en welwillend over eventuele alternatieven te overleggen en te onderhandelen. De interpretatieve verklaring van 6 december 2007 bood de ruimte om in 2010 met het natuurherstel aan te vangen. De medewerking van Vlaanderen was en is nodig, omdat de Hedwigepolder met naam en toenaam is genoemd in het verdrag met Vlaanderen. Voor alternatief natuurherstel is dus een verdragswijziging noodzakelijk, die door beide parlementen moet worden goedgekeurd. Dat is precies het punt waarnaar de heer Van der Ham vroeg.

Door vele Kamerleden is gevraagd wat er is gebeurd sinds 17 april. Ik noem mevrouw Roefs, mevrouw Van Gent, mevrouw Neppérus, de heer Van der Ham en mevrouw Ouwehand. Om te beginnen is met de Europese Commissie overlegd over de overeenstemming met de Europese regelgeving. Dat was namelijk voorwaardelijk voor het vervolg. De heer Koppejan en mevrouw Neppérus hebben in het bijzonder hiernaar en naar het verloop van het overleg gevraagd.

Op 21 april heeft een ambtelijk gesprek op hoog niveau plaatsgevonden, namelijk een gesprek van een directeur-generaal van LNV met de kabinetschef van commissaris Dimas, die verantwoordelijk is voor milieu en dit dossier, om het dubbelbesluit van het kabinet toe te lichten. Op 21 april, vier dagen na het besluit, is er ook overleg geweest met de indieners van het schor-alternatief. Op 28 april is er overleg geweest met Rijkswaterstaat. Op 29 april is er opnieuw een gesprek geweest met de Europese Commissie op directeuren-niveau en op 8 mei is er een bespreking van het kabinetsbesluit en het vervolg geweest tussen LNV en de ambassadeur in België. Ook Vlaanderen was namelijk benieuwd naar het hoe en het hoe nu verder.

Op 12 mei is er bestuurlijk overleg geweest tussen LNV en de provincie Zeeland om de consequenties van het kabinetsbesluit en de vervolgstappen met elkaar door te nemen. 14 mei was er bestuurlijk overleg Westerschelde, waarbij ook de waterschappen, de dragers van het alternatief, aanwezig waren. Daar werd het kabinetsbesluit en de stappen ten behoeve van de verdere uitwerking toegelicht. 15 mei is er vervolgens een overleg tussen Vlaanderen en Nederland in het kader van de Vlaams-Nederlandse Scheldecommissie geweest.

Daarmee zijn wij inmiddels gevorderd tot half mei. In de tweede helft van mei en in juni wordt op basis van deze gesprekken een plan van aanpak opgesteld. In deze periode is er weinig contact met de betrokken partijen in het gebied. Op 7 juli vindt er dan opnieuw overleg plaats tussen Nederland en Vlaanderen in het kader van de Vlaams-Nederlandse Scheldecommissie. Op 9 juli 2009 is er strategisch overleg van LNV met de natuurbeschermingsorganisaties. Op 13 juli heb ik een gesprek met commissaris Dimas, waarin hij aangeeft dat zijn ambtenaren al eerder duidelijk hebben gemaakt dat de lidstaten vrij zijn in de keuze van de natuurherstelmaatregelen, maar dat deze wel moeten leiden tot het gewenste ecologische resultaat. Over dat laatste wil de Commissie meer informatie en duidelijkheid krijgen. De Kamerleden hebben dat kunnen lezen in de brief die

Verburg

door de diensten van de Europese Commissie op 1 juli naar de Nederlandse regering is gestuurd.

Op 16 juli vindt er dan opnieuw bestuurlijk overleg plaats tussen LNV en de provincie Zeeland en op 17 juli vindt er overleg plaats tussen Rijkswaterstaat en de provincie Zeeland. Op 21 juli is er vervolgens opnieuw overleg met de indieners naar aanleiding van het in de tweede helft van mei en in juni opgestelde plan van aanpak. Dan vindt er, ook vanwege de oppervlakte van de aangeboden ruimte voor die buitendijkse schorren en slikken, afzonderlijk overleg plaats met de Zeeuwse waterschappen, het waterschap Zeeuws-Vlaanderen en het waterschap Zeeuwse Eilanden. Er vindt overleg plaats met de Stichting de Levende Delta en de ZLTO. Dat is de wijze waarop het kabinet voortvarend aan de slag is gegaan met de uitvoering van het dubbelbesluit.

In de zomer deden zich twee complicaties voor.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter. Over die voortvarendheid wil ik toch nog een vraag stellen, en die sluit aan bij waar het debat vorige keer gestopt is. Ik ben natuurlijk blij dat de minister hier weer zo fris staat na de eieren met spek, maar we hadden het de vorige keer over dat beroemd-beruchte consortium en over de vraag wie daar nu in zit. Ik wil hier toch weer de vraag stellen wanneer dat consortium van Grontmij en anderen door de minister is ingesteld, in het kader van haar voortvarende aanpak.

Minister **Verburg**: Ik begrijp uw ongeduld. Als u mij toestaat om het vervolg even te schetsen, dan kom ik daar ook op.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter. Wij krijgen hier een soort bombardement van data van wat er allemaal gebeurd is. We zijn alweer een tijdje verder na het kabinetsbesluit. Daar is de minister nu aangeland. Ik wil gewoon precies weten wanneer dat consortium is ingesteld. Dat lijkt mij belangrijk voor het vervolg van het debat.

De **voorzitter**: Kan de minister daar nu op antwoorden?

Minister **Verburg**: Jawel. Ik ben daaraan toe in mijn betoog, dus mevrouw Van Gent ligt helemaal op schema.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik wil daar graag antwoord op en dan heb ik nog een vervolgvraag.

De **voorzitter**: Ja, maar nu gaat u eerst even luisteren naar het antwoord. U zou misschien nog even kunnen gaan zitten, maar u mag ook blijven staan. Dat is ook goed. De minister.

Minister **Verburg**: In de zomer was er sprake van een tweetal complicaties. De eerste heb ik al genoemd, dat is de brief van 1 juli van de diensten van de Europese Commissie, waarin ook opgemerkt werd dat de inbreukprocedure die in 2005 op ijs was gezet vanwege het vertrouwen dat de Europese Commissie had in de natuurherstelmaatregelen, weer van het ijs gehaald zou kunnen worden, als er geen voldoende adequaat antwoord zou komen.

Ten tweede was er op 28 juli de uitspraak van de voorzitter van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Die uitspraak was onverwacht en

onverhoopt, en betekende een directe schorsing van de uitvoeringswerkzaamheden voor de derde vaargeulverruiming. Er mag dus niet gestart worden met baggeren. Dat uitbaggeren, die vaargeulverdieping, is ook onderdeel van de verdragen met Vlaanderen en de afspraak was dat die vaargeulverdieping nog dit jaar zou gebeuren. De voorzitter legt weliswaar geen direct verband met het dubbelbesluit, maar het heeft natuurlijk in de praktijk wel directe consequenties. De uitvoeringswerkzaamheden voor het baggerbesluit, voor het baggeren, moeten immers worden gestaakt. Dat betekent dat de afspraak met Vlaanderen dat in 2009 de vaargeulverruiming zou worden voltooid, zeer waarschijnlijk niet kan worden nagekomen. Derhalve heb ik besloten om direct het validatieonderzoek naar de effecten van buitendijks natuurherstel in gang te zetten, een validatieonderzoek dat anders later gepland zou zijn, omdat wij dachten dat we voor het natuurherstel meer tijd zouden hebben. Nu blijkt dat het ene onderdeel van de Scheldeverdragen direct gevolgen heeft, op basis van de uitspraken van de voorzitter van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, hebben wij gezegd: dan gaan we nu heel snel opschakelen. Op 30 juli is die aanbestedingsprocedure gestart, op 24 augustus zijn de offertes ontvangen en op 4 september is de opdracht definitief geformaliseerd aan het consortium onder leiding van Grontmij, maar dat heb ik u laten weten.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Dat lijkt mij rijkelijk laat, moet ik zeggen, want er zijn natuurlijk na het kabinetsbesluit ... Ik heb uit de kranten en uit de berichtgeving in de media begrepen – niet uit notulen of zo – dat er toch ook wel eerder aanleiding was om de seinen op rood te zetten, omdat verwacht werd dat de Raad van State hier wel eens voor zou kunnen gaan liggen als de milieuorganisaties zouden gaan protesteren, aangezien het kabinet zich niet aan de Scheldeverdragen ging houden. Dan hebt u tot 4 september nodig om dat consortium in te stellen. U hebt nog steeds niet de brief van de Europese Commissie beantwoord, die ernstige problemen heeft met deze gang van zaken. En minister Verhagen zei in september tegen Letterme: alles is op schema, wij zijn er druk mee bezig en wij houden ons aan de afspraken. Toen wist u natuurlijk ook al dat beginnen voor 2010 echt niet te halen was. Mijn vraag blijft dan ook: waarom heeft dat zo lang geduurd? U wist natuurlijk wel dat u moest gaan handelen.

Minister **Verburg**: Ik zou niet weten waar mevrouw Van Gent dat op baseert. Ik ken die krantenberichten niet. Voorts wijs ik erop dat de natuurbeschermingsorganisaties al voor 17 april een bezwaar hadden ingediend bij de Raad van State.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Een laatste vraag op dit punt. Ik heb begrepen dat morgen, 2 oktober, het consortium rapporteert aan het kabinet. Is dat juist? De vraag daaraan gekoppeld, is: kunnen wij per omgaande dat advies van het consortium krijgen? Het lijkt mij namelijk uitermate belangrijk dat ook de Kamer en de samenleving daar kennis van kunnen nemen.

Minister **Verburg**: Het antwoord is als volgt. Op 9 oktober vergadert het kabinet onder meer over deze zaak en op 9 oktober zal het kabinet een besluit nemen. Vervolgens zal ik u namens het kabinet op de hoogte

Verburg

stellen van het genomen besluit en krijgt u alle relevante stukken, dus niet eerder.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Dat was de vraag niet. Ik heb begrepen dat morgen een rapportage verschijnt. Het lijkt mij toch helemaal geen probleem dat die rapportage openbaar wordt gemaakt? Ik zou die rapportage morgen al willen hebben. Als u namelijk zo zeker van uw zaak bent, welk probleem zou u daarmee hebben? Als dat niet kan, zou ik dat diep betreuren, gezien het verloop van het debat. In dat geval lijkt het mij wel logisch dat wij uiterlijk 9 oktober dat rapport krijgen. Ik vrees eigenlijk dat het weer een bevestiging is dat wij maar een kant op kunnen: ontpolderen.

Minister **Verburg**: Zal ik mijn antwoord maar herhalen?

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Nee, ik wil een echt antwoord.

Minister **Verburg**: Het consortium is gevraagd om een rapport te leveren. Dat gaat het consortium doen in de aanloop naar de besluitvorming in het kabinet. Dat gebeurt op 9 oktober. Het kabinet neemt dan dus een besluit. Vervolgens kunt u dat besluit, met alle bijbehorende bijlagen en onderbouwing, beoordelen. De regering regeert en de Kamer controleert.

Mevrouw **Neppéus** (VVD): De minister geeft als een soort bombardement weer wat er allemaal gebeurd is. Afgezien van het feit dat daarin af en toe een gat zit, zit ik er toch wel mee. Het gaat namelijk allemaal over compenseren; want de natuur zou zo slecht zijn. De afgelopen dagen hebben wij allemaal stukken gehad, niet via het departement. Wel is daarop een reactie gevolgd van het departement. In die stukken staat evenwel dat de natuur in goede staat was. Nu krijg ik gisteravond weer een brief waarin staat dat de term "in goede staat" moet worden vertaald in: het wordt beschermd met juridische bescherming. Ik kan er echt geen touw meer aan vastknopen. Was de natuur nu wel in goede staat? Zo is het namelijk wel gemeld aan de Europese Commissie. Of was de natuur niet in goede staat? Meent de minister nu echt dat "in goede staat" van de natuur moet worden vertaald in "met juridische bescherming"? Dat kan toch niet waar zijn? Wij worden als Kamer echt continu in verwarring gebracht!

Minister **Verburg**: Het zou goed zijn, wanneer mevrouw Neppéus afgang op informatie die ik gisteravond nog verstrekt heb en niet op willekeurige interpretaties van wie of welk advocatenkantoor dan ook. Laat ik zeggen wat er aan de hand is. In 1998 en in 2003 en 2004 heeft Nederland gebieden aangemeld voor Natura 2000. Toen ging het inderdaad over de conservation status. U weet dat de meeste Natura 2000-gebieden onder de juridische bescherming vallen van de Ecologische hoofdstructuur. Dat hebben wij in de genoemde jaren aan Europa gemeld. Europa heeft die aanmelding geaccepteerd. Vervolgens – en dat staat allemaal in de brief die u gisteravond hebt gekregen – is in 2005 door de Europese Commissie een habitatcommissie ingesteld. Die heeft gezegd: hoe gaan wij nu de lidstaten vragen om de staat van instandhouding van de soorten en de habitattypen onder woorden te brengen en te onderzoeken? Op basis daarvan is het doelendocument opgesteld. In dat

doelendocument staat hoe het is gesteld met de staat van instandhouding van de habitattypen. In dit geval gaat het om estuariene natuurtipe 1130 en de soorten. Dus zo zit het. Wij hebben aangemeld: conservation status, juridische bescherming onder de Ecologische hoofdstructuur. Later hebben wij dat ingevuld. Inderdaad is er sprake van een zeer ongunstige staat van instandhouding. Dan hebben wij de natuur te herstellen, want wij zijn goed voor ons woord.

Mevrouw **Neppéus** (VVD): Ik heb de brief wel degelijk gelezen, laat de minister zich daar geen zorgen over maken. Maar mijn mond viel echt open. Ik dacht echt: je wordt continu in verwarring gebracht, want nu moet ik staat van de natuur "conservation" blijkbaar lezen als "juridische bescherming". Ik kan er echt geen touw meer aan vastknopen. Ik heb de hele brief drie keer doorgenomen, en dacht echt, bij wijze van spreken: je valt hiervan van je stoel. Ik zal daar straks op terugkomen. Echt, onbegrijpelijk.

Minister **Verburg**: Het lijkt me niet verstandig om van de stoel te vallen, want je weet niet in welk ziekenhuis je dan terecht komt. Ik ben na 3 september in een goed ziekenhuis terecht gekomen.

Mevrouw **Neppéus** (VVD): Dat was u, niet ik.

Minister **Verburg**: Laat ik dit zeggen: ik denk dat er een heel helder overzicht is gegeven van wat er is gebeurd na de besluitvorming rond de Habitatrichtlijn. Overigens is het zo niet alleen met dit gebied gebeurd maar met nog veel meer gebieden. Eerst komt de juridische status, de bescherming onder de ecologische hoofdstructuur; die gebieden hadden wij immers al aangewezen. Vervolgens moet je dat natuurlijk nog specificeren. Mevrouw Neppéus kan weten dat de ecologische onderbouwing op land al heel moeilijk is en op water soms nog ingewikkelder. Wij hebben het concieëntieus gedaan, en ik kan het niet mooier maken: de staat van de estuariene natuur is zeer ongunstig.

Mevrouw **Neppéus** (VVD): Ik blijf het gewoon onbegrijpelijk vinden dat er op die manier formulieren worden ingevuld. Als er staat "het is goed (b)", moet ik dat blijkbaar lezen als "juridische bescherming". Laten wij daar vandaag maar gewoon verder over praten, want ik begrijp het niet, en ik denk de mensen in het land ook niet.

Minister **Verburg**: Ik denk dat het heel helder is, ook in de volgorde. Je doet alles volgtijdelijk en zorgvuldig. Wij hebben eerst de juridische status aangebracht rond de gebieden. Daarmee was dat zeker gesteld. Vervolgens ga je aangeven hoe het er precies mee staat en wat je gaat doen om de staat van instandhouding te verbeteren.

De heer **De Mos** (PVV): Ik heb een simpele vraag aan de minister: wie is op het ministerie van LNV eigenlijk de baas, u of de natuurclubs die bezig zijn met landjepik?

Minister **Verburg**: Ik. En ik leg daarvoor bij u verantwoording af.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Mijn collega Esther Ouwehand heeft in de eerste termijn van de Kamer aan minister

Verburg

Verburg de vraag gesteld welke vragen niet konden worden beantwoord die de Europese Commissie gesteld had in haar brief. Minister Verburg antwoordde daarop: wij hebben sommige antwoorden nog niet kunnen geven. Ik wil graag weten wanneer de antwoorden naar de Europese Commissie gezonden kunnen worden en welke knelpunten er waren bij de beantwoording van de brief.

Minister **Verburg**: Wij hebben een reactie aan de Europese Commissie die vandaag of morgen de deur uit gaat en waarvan de Kamer een afschrift kan krijgen. Op het moment dat het kabinet een besluit heeft genomen, hebben wij ook de rapportage van het consortium onder leiding van Grontmij daarbij betrokken, en dan kunnen wij alle antwoorden die gevraagd en gewenst zijn geven.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Mijn vraag was ook: welke knelpunten had u met het beantwoorden van die vragen?

Minister **Verburg**: Leest u het antwoord dat wij sturen naar de Europese Commissie; in combinatie met de uitkomst van de besluitvorming van het kabinet hebt u dan alles compleet.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Ik wil graag weten waarom het zo lang heeft geduurd bij de beantwoording aan de Europese Commissie, omdat het kabinet voor de beantwoording van die brief ook al om uitstel heeft gevraagd. Die moest namelijk voor 1 september beantwoord worden. Ik wil graag weten: welke knelpunten zag u in de maanden die u had om de brief te kunnen beantwoorden?

Minister **Verburg**: De vragen die door de Europese Commissie zijn gesteld in de brief willen wij beantwoorden. Hiermee vertel ik allemaal dingen die mevrouw Thieme had kunnen weten en in ieder geval had moeten weten. Dat willen wij mede doen naar aanleiding van het validatieonderzoek, want de hoofdvraag van de Europese Commissie is: als u het alternatief van de buitendijkse schorren neemt voor het natuurherstel, kunt u dan aantonen dat de effectiviteit en de invloed daarvan op de natuurlijke staat van instandhouding dezelfde zijn als wanneer u de Hedwigepolder ontpolderd zou hebben? Daar willen wij zorgvuldig antwoord op geven. Dat validatieonderzoek was er toch wel gekomen, maar door deze brief, en vooral door de uitspraak van de voorzitter van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, hebben wij gezegd: hier moet een stroomversnelling in, want het gaat nu ook om de vaargeulverruiming.

De heer **Van der Ham** (D66): U hebt de procedure geschetst met data en zo. Ik heb daar ook naar gevraagd. Het is goed dat u dat zo gedetailleerd doet. Ik stel daar een paar vragen over. Ten eerste, u hebt met de Vlaamse regering gesproken over het uitstel. Is toen ook gesproken over de mogelijke schade en financiële schade die bij Nederland verhaald zou kunnen worden? Formeel hebben ze daar recht op, omdat er mogelijk vertraging komt. Hoe is dat afgekaart? Ten tweede, u zegt dat op 9 juli overleg is gevoerd met de natuurorganisaties. Van een aantal natuurorganisaties heb ik begrepen dat dit niet geval is. Welke organisaties hebt u precies gesproken? Ten derde, hebt u ook overleg gehad met de gemeente Rotterdam of met de haven van Rotterdam?

Minister **Verburg**: Het antwoord op de eerste vraag is nee. Er is niet gesproken over schade en schadevergoeding. Wat de tweede vraag betreft, dat waren de natuurorganisaties die daar zich met de Westerschelde bemoeien, zoals de Zeeuwse Milieufederatie en de Vogelbescherming. Het kan zomaar zijn dat een organisatie niet kan of zegt "om ons moverende redenen zijn we er niet", maar de natuurbeschermingsorganisaties worden wel uitgenodigd. De derde vraag is of ik overleg heb gehad met Rotterdam. Wij hebben regelmatig overleg met Rotterdam. Als u bedoelt te vragen hoe we daar Natura 2000 in relatie tot de Tweede Maasvlakte hebben geregeld, dan zoek ik naar uw vraag.

De heer **Van der Ham** (D66): U hebt dus niet gesproken over mogelijke compensatie voor de vertraging. Is die daarmee dan wel uitgesloten? Er kan een claim komen vanuit Vlaanderen omdat we niet voldoende opschieten. Ik neem aan dat u wel even hebt afgetast of het ons letterlijk duur komt te staan dat we nu gaan vertragen. Wat het tweede punt betreft, ik zal bij de natuurorganisaties navragen wie zich miskend voelt. Het derde punt gaat over Rotterdam. Onze lokale fractie in Rotterdam heeft aan het bestuur gevraagd of er met hen overleg is geweest over de Westerschelde. Dat is er niet geweest. U zegt nu dat er wel overleg is geweest. Hoe moet ik dat rijmen?

Minister **Verburg**: Ik begrijp nu wat u bedoelt. Met Rotterdam is geen overleg geweest over de Westerschelde. Dat klopt. Ik dacht dat u het had over de Tweede Maasvlakte en natuurcompensatie. Tegen Vlaanderen zeggen wij dat Nederland een goede verdragspartner is. Dat willen wij ook zijn. Daarom zet de regering alles op alles om een arbitrageprocedure tegen te houden. U weet dat de Vlaamse regering die heeft aangekondigd. Wij zetten alles in een stroomversnelling en zetten alles op alles om ons te houden aan de gemaakte afspraken over de vaargeulverruiming. We willen zo goed mogelijk uit de bus komen bij de uitspraak van de Raad van State in de bodemprocedure.

De **voorzitter**: Tot slot, mijnheer Van der Ham.

De heer **Van der Ham** (D66): Dat de minister haar best doet, zal allemaal wel, maar is het nu uitgesloten dat er een schadeclaim vanuit Vlaanderen richting Nederland komt omdat er vertraagd wordt?

Minister **Verburg**: Wij moeten overleg hebben met Vlaanderen. We hebben ook een- en andermaal afgesproken dat we dat zullen hebben. Ik voel er echter niets voor om hier te speculeren over wat daaruit zou kunnen komen.

De heer **Polderman** (SP): Het is prima dat de minister een chronologische volgorde geeft van wat er gebeurd is, want er is nogal veel gebeurd. Ik heb op 18 april het debat aangevraagd, omdat zij toen opeens van koers wijzigde en het besluit nam om de Hedwigepolder niet te ontpolderen. Ik wil terug naar de interpretatieve verklaring die daarvoor in december genomen is. Toen ging de discussie erover of de Hedwigepolder vrijwillig ontpolderd zou worden of dat er sprake van onteigening zou zijn. De minister is met die verklaring in december van vorig jaar eigenlijk wat tijd overeengekomen. De

Verburg

minister-president van Vlaanderen schrijft dan ook aan onze minister-president: ik stel vast dat het verdrag niet geraakt wordt door de interpretatieve verklaring. Nu, door het besluit van 17 april, is het verdrag wel degelijk geraakt. In hoeverre bestaat nu het risico dat de Vlamingen een probleem hebben met het verdrag, met alle schadeclaims die daar eventueel aan vasthangen? Het is natuurlijk toch een lastig probleem.

Minister **Verburg**: Naar aanleiding van de uitspraak van de Raad van State eind juli, want daar heb ik het dan over, heeft de minister-president van Vlaanderen gezegd: maar wacht nu eens eventjes, wij dachten dat dit gaat over het onderdeel natuurherstel.

Daar ging de besluitvorming in april ook over, maar vervolgens bleek bij de uitspraak, de voorlopige voorziening, van de Raad van State dat die ook een ander onderdeel van de Scheldeverdragen raakte, namelijk de vaargeulverruiming. Vervolgens heeft de minister-president gevraagd welke gevolgen dit had voor de afspraken die wij hebben gemaakt in het verdrag. Ik heb net al aangegeven, en ik herhaal dat graag, dat de Nederlandse regering alles op alles zet om zich aan de verdragen met Vlaanderen te houden. Wij willen een betrouwbare partner zijn en daarom gaan wij op 9 oktober een besluit nemen.

De heer **Polderman** (SP): Wij moeten die twee dingen toch uit elkaar halen. De uitspraak van de Raad van State ging inderdaad over de veruiming. De Raad van State heeft daarover de uitspraak gedaan dat de maatregel waarschijnlijk niet toereikend zou zijn, omdat niet aan te tonen was dat het niet significant was. Daarnaast – en dat staat daar los van – is er de discussie die de minister zelf heeft aangezwengeld met haar besluit van 17 april, dat de Hedwigepolder niet ontpolderd zou worden. Die twee zaken houden weliswaar verband met elkaar, omdat het allemaal vaststaat voor het totaalplaatje, maar zij staan juridisch gesproken toch los van elkaar. De minister heeft met haar besluit van 17 april het verdrag wel degelijk geraakt, om het zo te zeggen.

Minister **Verburg**: De heer Polderman grijpt terug op de interpretatieve verklaring en op het feit dat ik op 8 juli van dit jaar met de heer Peeters heb gebeld naar aanleiding van de behandeling van de verdragen in de Eerste Kamer. In dat telefonisch overleg heeft de heer Peeters aangegeven dat hij bereid is om serieus en welwillend over alternatieven te overleggen. Dat betekent gewoon dat hij na 17 april heeft gezegd dat hij de uitwerking afwacht en dat hij bereid is om daarover te zijner tijd te overleggen. Na de uitspraak van de voorzitter van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State op 28 juli heeft hij gezegd: maar wacht even, nu komt het op een ander onderdeel aan en nu wil ik weten wat daarvan de gevolgen zijn.

De **voorzitter**: Tot slot, mijnheer Polderman.

De heer **Polderman** (SP): Die welwillendheid aan Vlaamse kant spoort toch niet helemaal met wat wij daarover uit de krant vernemen, want de Vlamingen zijn behoorlijk kwaad, om het zo te zeggen, over deze vertraging door Nederland. Dus dat kan ik niet helemaal plaatsen, eerlijk gezegd.

Minister **Verburg**: Dit gaat over de zorgen die de Vlamingen hebben over de vertraging van de vaargeulverruiming. Wij moeten daar heel scherp en heel helder in zijn. Over natuurherstel, ook een belangrijk onderdeel, is gezegd dat men bereid is om hier heel serieus en welwillend naar te kijken, maar dat men dat doet op het moment dat de Nederlandse regering zegt: zo ziet het voorstel er precies uit, zo gaan wij het aanpakken en dat voldoet ook aan de Europese criteria die hieraan gesteld worden.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Min of meer voortbordurend op dit punt. Begrijp ik goed dat er ook na het besluit van het kabinet waarover wij dit debat hebben, dat oorspronkelijk de aanleiding was voor dit debat, om het bij voorrang te zoeken in buitendijkse maatregelen en niet in de ontpoldering, ook met de Belgen nog volledige consensus over was dat het viel binnen "afpraak is afspraak"?

Minister **Verburg**: Ja, zeker. Het dubbelbesluit van 17 april valt binnen de afspraken, interpretatieve verklaring, telefoongesprek van 8 juli, serieus en welwillend. Ja.

De heer **Van der Staaij** (SGP): En dat betekent dat er op dat moment ook geen discussie over was, dat de discussie eigenlijk pas ontstaan is na de uitspraak van de Raad van State ...

Minister **Verburg**: Ja.

De heer **Van der Staaij** (SGP): ... omdat daarin zaken aan elkaar werden gekoppeld die niet alleen een verrassing voor de Belgen waren, maar ook voor ons parlement. Ons is namelijk altijd voorgehouden dat de vaargeulverruiming geen compensatie behoefde en dat de oorspronkelijk voorgenomen ontpoldering helemaal losstond van de vaargeulverruiming.

Minister **Verburg**: Na de uitspraak van de Raad van State op 28 juli is inderdaad het moment gekomen van "hé, nu blijkt dat het een met het ander verbonden wordt".

De heer **Van der Staaij** (SGP): Maar bijvoorbeeld de parlementaire steun voor de vaargeulverruiming was er wel op gebaseerd dat er geen nieuwe compensatieverplichtingen in het leven zouden worden geroepen. Het zou maar de vraag zijn of een vaargeulverruiming in dit parlement wel steun had gevonden, als gezegd was dat er alleen een vaargeulverruiming zou komen als die een nieuwe ontpoldering zou opleveren. Dan zouden wij toch gezegd hebben: wacht even, dan ligt het heel anders.

Minister **Verburg**: Maar nu knoopt u het een vast aan het ander, want nu hebt u het over compensatie. Voor de derde vaargeulverruiming is er geen sprake van extra compensatie. In de onderbouwing – staatssecretaris Huizinga zal er nog op ingaan – is volgens de Raad van State sprake van een naar schatting tijdelijke terugloop van de natuur met 0,7%. Overigens is de verwachting niet alleen dat dit zich binnen vijftien jaar herstelt, maar ook dat het zelfs een verrijking van de natuur is. Als het gaat over de Hedwigepolder, hebben wij het over natuurherstel dat mede noodzakelijk is naar aanleiding

Verburg

van de tweede verdieping. Dat is gebaseerd op het feit dat de staat van instandhouding als zeer ongunstig is gekwalificeerd. Ik denk dat wij dat heel helder moeten onderscheiden: het een is natuurherstel, het ander is natuurcompensatie.

De **voorzitter**: De heer Van der Staaij mag nog een slotvraag stellen, maar u kunt verder gewoon gaan zitten, want u heeft op dit moment in de bijdrage van de minister al een keer geïnterrupteerd.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Nee ...

De **voorzitter**: Ik snap dat u het er niet mee eens bent, maar ik ga hier over de orde.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Dat komt door de antwoorden.

De **voorzitter**: Ik snap dat het door de antwoorden komt, maar u kunt straks nog interrumpen. U heeft nog een nieuwe termijn. Als de heer Van der Staaij zijn laatste vraag gesteld heeft, gaat de minister haar betoog vervolgen. Zo zal het gaan.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Het probleem is dat een aantal dingen niet kloppen.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Gent, ik snap uw probleem, maar wij gaan nu luisteren naar de heer Van der Staaij. Wellicht lost hij het op.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Even over de orde. Wij krijgen gewoon een aantal antwoorden waarvan ik op mijn klompen kan aanvoelen dat een aantal dingen niet kloppen voor zover ik ze heb meegekregen. Volgens mij is dat ook het probleem van mijn collega's. Dan krijgen wij toch een raar debat.

De **voorzitter**: En toch gaan wij nu luisteren naar de heer Van der Staaij, die nog één vraag stelt in deze ronde interrupties. Daarna gaat u gewoon zitten en gaat de minister door. Daarna kunt u nog aanvullende vragen stellen. Zo zal het gaan.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Ik ben het van harte eens met de minister dat juist die zaken los van elkaar gezien moeten worden en dat juist de indirecte koppeling die wordt gemaakt naar aanleiding van de uitspraak van de Raad van State alleen maar verwarrend is en het proces ook bemoeilijkt. Is het dan niet juist zaak om te kijken hoe aan de bezwaren van de Raad van State tegemoetgekomen kan worden zonder dat te koppelen aan de hele ontpolderingsdiscussie?

Minister **Verburg**: Daar zijn wij volstrekt en hard mee bezig. Ik moet hierbij wel een opmerking maken, namelijk dat het hele tracébesluit gebaseerd is op een milieueffectrapport. In dat rapport is en wordt ook rekening gehouden met de ontpoldering. Wij zijn voluit bezig met het verweer en proberen om op 18 december, als de zaak dient, de onderbouwing zo sterk mogelijk te hebben. Een ding is zeker: wij willen zo snel mogelijk die vaargeulverruiming.

De **voorzitter**: De minister vervolgt haar betoog.

Minister **Verburg**: Voorzitter. Ik was bij de vraag wat er is gebeurd na de uitspraak van de voorzitter van de Raad van State. Op 30 juli is de aanbestedingsprocedure voor het validatieonderzoek gestart. Op 24 augustus zijn de offertes ontvangen. Ik heb op de vraag van mevrouw Van Gent al geantwoord dat op 4 september de officiële opdracht is gegund. De besluitvorming vindt plaats op 9 oktober in de ministerraad. Ik heb u daarover op 18 september geïnformeerd.

Het kabinet zet alles op alles om het verweer in de bodemprocedure verder te versterken. Ik zeg dat ook in de richting van de heer Van der Staaij. Wij gaan zo goed mogelijk voor en over het voetlicht brengen dat de vaargeulverruiming geen significante negatieve effecten heeft voor het Natura 2000-gebied, de Westerschelde en het Land van Saefthinghe. De ambitie is om adequaat natuurherstel te plegen in het unieke getijdengebied van de Westerschelde en volledig te voldoen aan de verplichtingen van de Habitatrictlijn. Dat staat niet ter discussie.

Ik ga nu op een aantal specifiek gestelde vragen in. De heren Polderman en De Mos wezen er in eerste termijn op dat natuurherstel zoals voorzien in het kabinetsbesluit van 17 april losstaat van de derde vaargeulverruiming. Dat is juist. Natuurherstel is nodig, gezien de staat van instandhouding waarin het Schelde-estuarium mede door menselijke ingrepen in het verleden is terechtgekomen.

De heer Van der Ham vroeg naar de financiële gevolgen van het dubbelbesluit. Duidelijk is dat de kosten van de ontpoldering van de Hedwigepolder geheel worden gedekt door de afspraken in het Scheldeverdrag, maar dat dit voor de kosten van het alternatieve natuurherstel nog niet het geval is. Daar moeten wij ook met Vlaanderen tegen die tijd over spreken. Op 9 oktober zal het kabinet niet alleen een besluit nemen over deel A of deel B van het dubbelbesluit, maar ook over de financiële consequenties. Ook de vraag van de heer Koppejan over de compensatie van Zeeland voor infrastructuur en landbouw wordt daarbij betrokken.

De heer Koppejan vroeg hoe ik tegenover de gedachte sta om de regie van de uitvoering van de buitendijkse alternatieven voor ontpoldering te leggen bij de provincie Zeeland. Over de uitvoering van de verschillende onderdelen van het natuurherstel zijn tussen het Rijk en de provincie Zeeland goede afspraken gemaakt en daar wil ik mij aan houden. De heer Koppejan vroeg of het bij 600 ha natuurherstel blijft. Daar wil ik op zeggen dat wij het hebben over 600 ha natuurherstel. Nu spreken over eventueel verdergaande maatregelen vind ik prematuur.

De heer Van der Staaij heeft gevraagd waar wij uiteindelijk naartoe willen met de Westerschelde. Wij hebben in 2001 als regering een Langetermijnvisie Schelde-estuarium geschetst tot 2030. Die visie geeft aan dat het beleid inzake de Westerschelde moet zijn gericht op het in stand houden van de fysieke systeemkenmerken van het estuarium en op het optimaal samengaan van veiligheid, toegankelijkheid en natuurlijkheid binnen dat Schelde-estuarium. Ter uitvoering van die visie is samen met Vlaanderen de Ontwikkelingschets 2010 opgesteld en in de Scheldeverdragen verankerd.

De heer Van der Staaij en de heer De Mos stelden een vraag over de ontpoldering van het Zwin. Over de

Mevrouw Van Gent (GroenLinks)

© M. Sablerolle – Gouda

ontpoldering van het Zwin bestaat geen discussie. In het Nederlandse deel van het Zwin gaat het om ongeveer 20 ha en daarin liggen geen landbouwgronden.

De heer Koppejan vraagt of het kabinet positief wil reageren als de natuur- en milieuorganisaties bereid zijn een open gesprek aan te gaan. Het antwoord daarop is natuurlijk volmondig ja. Met de heer Cramer ben ik het eens dat het de voorkeur zou hebben als wij met de betrokken partijen overeenstemming buiten de rechtszaal kunnen bereiken. Tot slot vraagt de heer Cramer of het dubbelbesluit bij de natuur- en milieuorganisaties de gang naar de rechter heeft uitgelokt. Ik ken natuurlijk niet de motieven van deze organisaties, maar ik stel wel vast – ik heb dat zojuist ook al gezegd – dat de natuurorganisaties eind augustus 2008 al een beroep hebben ingesteld tegen het tracébesluit. Dat is dus ver voor het dubbelbesluit. Voorzitter, daarmee ben ik gekomen aan het eind van mijn beantwoording in eerste termijn.

De voorzitter: Er zijn wat mensen die nog wat vragen willen stellen. Nee, dat was mij niet ontgaan, maar ik dacht: wij gaan eerst even luisteren naar de minister. Mevrouw van Gent, zal ik u geluid geven?

Mevrouw Van Gent (GroenLinks): U bent gewoon te goed, voorzitter. "Wat mensen" is bijna het understatement van de dag, maar dat even terzijde.

De minister van Landbouw straalt iets uit van: wij hebben als regering deze zaak volledig onder controle. De Kamer krijgt een bombardement van data en acties. Die acties zijn vrij laat ondernomen, want pas een dag na het eerste debat in de Tweede Kamer na de zomervakantie wordt het consortium ingesteld. Hoezo alles onder controle? Ik vind het allemaal te toevallig. Ik begrijp uit de pers dat het oordeel van de Raad van State, de confrontatie met de milieubeweging en het welbewust aankoersen op een politieke confrontatie met de Belgen allemaal voorzien waren door het kabinet. De minister weet net zo goed als ik dat het vragen om problemen is als je je niet houdt aan een dubbelbesluit en aan de Westerscheldeverdragen. Was het niet gewoon een beetje dom van het kabinet om in april dit besluit te nemen omdat het van tevoren wist dat het nat zou gaan? Op dit moment staat het water tot aan de lippen en

probeert de minister ons nog een beetje wijs te maken dat het helemaal goed gaat komen. Laten wij elkaar niet voor de gek houden: er gaat gewoon ontpolderd worden. Dat is het besluit volgende week. Waarom heeft de regering de zaken pas zo laat onder controle?

De voorzitter: Dank u.

Mevrouw Van Gent (GroenLinks): Waarom heeft het de regering niet eerder stappen gezet?

De voorzitter: Mevrouw van Gent, u stelt zo veel vragen tegelijkertijd.

Minister Verburg: Het zijn meer meningen.

Mevrouw Van Gent (GroenLinks): Nee, het zijn vragen!

Minister Verburg: Laat ik eerst maar zeggen dat ik al die meningen voor mevrouw Van Gent laat, omdat ik het er volstrekt mee oneens ben. Iedereen die hier de debatten heeft meegemaakt omtrent de Westerschelde – die lopen hier al een paar jaar, zoals u weet – weet dat de ontpoldering altijd een punt van discussie is geweest en dat die ontpoldering tot sterke gevoelens leidt, overigens niet alleen bij Zeeuwen, maar bij nog heel veel andere mensen. Ook in beide Kamers is er een meerderheid geweest die heeft gezegd: luister eens, dat ontpolderen moest alles overwegende maar niet. U zou het de regering kwalijk moeten nemen als zij niet naar dat soort geluiden en signalen zou luisteren en zou zeggen: weet u wat, u doet allemaal maar, Kamer, u praat allemaal maar, u vormt maar meerderheden, maar wij gaan onze eigen gang. Het is te prijzen in een regering dat zij ook bereid is om te luisteren.

Ik zeg er wel bij dat wij op 17 april het besluit hebben genomen dat wij hebben genomen, en dat dat een dubbelbesluit is. Wij hebben gezegd: wij vinden het plan dat is ingediend vanwege de verbreding en de integraliteit een plan dat de moeite van het uitwerken en onderzoeken waard is. Dat is Plan A van het besluit. Mocht dat alles overwegende, om juridische redenen van de Europese Commissie, niet kunnen, dan gaan we over naar Plan B. Daar is de complicatie bij gekomen van het feit dat het nu ook betrokken is bij de afweging rond de vaargeulverruiming. De Kamer mag daarover zeggen wat ze wil, maar ik had graag van tevoren van haar gehoord dat dit zou kunnen gebeuren. Wij wisten het niet. Dit traject hebben we allemaal besproken met de Vlaamse regering. Ik heb gezegd dat de uitspraak van de voorzitter van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State onverwacht en onverhoopt was. Dan heb je te acteren als goed partner richting Vlaanderen, dan neem je de besluiten. Als het gaat om over de aanbesteding zeg ik: u zou ons als Kamer ook moeten afrekenen op een zorgvuldige aanbesteding, want u stelt daar eisen aan. Dus hebben we gezegd: 28 juli uitspraak, 30 juli starten we de aanbestedingsprocedure, 24 augustus hebben we de offertes die we moeten wegen, dan gaan we praten met de organisaties, maar dan moet je wel een zorgvuldige opdracht verlenen, zodat je scherp in beeld hebt en ook scherp kunt oordelen als kabinet. Dat is er gebeurd, en ik vind dat we daar snel in geaccelereerd hebben, en dat we daarin zorgvuldig hebben te handelen. Dat moet op het scherp van de snede, ja.

Verburg

De **voorzitter**: Vervolg vraag van mevrouw Van Gent.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): De minister zegt, na weer een hele opsomming, dat de uitspraak van de Raad van State zeer onverwacht was. Is het kabinet overvallen door het beroep dat de milieuorganisaties hebben ingesteld en de voorlopige uitspraak van de Raad van State die daarop is gevolgd? Ik heb namelijk uit de publiciteit begrepen – maar misschien klopt dat niet – dat u daar wel degelijk over hebt nagedacht als kabinet, en dat u zich bewust was van dat risico. U zegt nu dat dat volkomen onverwacht was. Dat is mijn eerste vraag, met daaraan gekoppeld mijn tweede vraag. Was het ook volkomen onverwacht dat de Europese Commissie ging dwarsliggen?

Minister **Verburg**: In de eerste plaats: als een zaak aanhangig wordt gemaakt bij de Raad van State is dat ieders goed recht, dan heb je je te voegen naar de uitspraak van de Raad van State. Die heeft nu een voorlopige voorziening getroffen met opschortende werking. Maar dat was wel onverhoopt en onverwacht, omdat wij dachten dat we de zaak zorgvuldig en goed hadden onderbouwd. Wij zetten nu alles op alles om ervoor te zorgen dat die bodemprocedure wel goed afloopt. Dat is één. Twee: de Europese Commissie gaat niet dwarsliggen, zij zegt: Nederland, wij hebben al een aantal keren een inbreukprocedure gestart, die nu "op ijs ligt". Wij willen graag van u klip en klaar duidelijk hebben dat het alternatief waarover u denkt voldoet aan dezelfde criteria als waaraan ontpoldering zou voldoen, namelijk herstel van het natuurdoeltype, en wilt u ons daarop antwoord geven? Dat is het volstreekte recht van de Europese Commissie, en daar hebben we gewoon antwoord op te geven, dat zouden we hoe dan ook hebben gedaan.

De **voorzitter**: Tot slot, mevrouw Van Gent.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Dus ik begrijp het goed, want dan zou ik het "een beetje dom" nog wel wat harder willen aanzetten. Ik begrijp het goed dat het kabinet om zijn besluit om voorlopig niet te ontpolderen en andere opties te bekijken heen zich niet heeft voorbereid op eventuele complicaties die daarbij zouden kunnen plaatsvinden, waaronder de Raad van State, waaronder extra kosten van honderden miljoenen. Daar hebt u niet over gesproken met elkaar? Daar hebt u niet over nagedacht?

Minister **Verburg**: Op 17 april hebben wij een zorgvuldig besluit genomen. Als u de brief en alles wat daaromheen is toegelicht, ook bij de persconferentie goed leest – dat heeft ook in de kranten gestaan – begrijpt u dat de vraag is wat een eventueel buitendijks alternatief nu zou kosten. Toen heb ik aangegeven dat dit meer zal kosten. Maar we gaan kijken of dit een volwaardig alternatief kan zijn voor de ontpoldering van de Hedwigepolder. Vervolgens gaan we ook de financiële aspecten afwegen en daar met onze verdragspartner Vlaanderen over spreken, want zo hoort dat in het onderlinge verkeer tussen twee partners die een verdrag sluiten.

De heer **Polderman** (SP): Ik heb een simpele vraag. De minister antwoordde op mijn vraag uit de eerste termijn dat de verdieping van de vaargeul en de ontpoldering

discussie twee verschillende zaken zijn. Maar de minister zal toch met mij vast moeten stellen dat de samenhang ligt in het verdrag, en in de daaronder liggende Ontwikkelingsschets 2010. Daar ligt toch de samenhang?

Minister **Verburg**: Zeker.

De heer **Van der Ham** (D66): Het akkoord hield in dat de hele zaak zou worden betaald door Vlaanderen, dus dat er voor de Nederlandse belastingbetaler niks verloren zou zijn. Nu is er door een beleidswijziging een risico dat de Nederlandse belastingbetaler straks 180 mln. moet gaan betalen voor het alternatief. Toen ik in de eerste termijn vroeg wie dat dan gaat betalen, welk ministerie er dan voor gaat opdraaien, zei u: ja, dat weten we nog niet. Ik vind het prima dat een regering de gevoelens in de Kamer meeneemt, maar hoe vaak gebeurt het niet dat een regering zegt: ja, dat kan de Kamer wel wensen, maar die rekening moet toch betaald worden? U zegt: ja, dat zien we nog wel een keertje. Kunt u dat eens uitleggen?

Minister **Verburg**: We hebben op 17 april die afweging gemaakt. We hebben gezegd dat we een dubbelbesluit nemen – ik kan dat niet vaak genoeg zeggen – en gaan voor buitendijks natuurherstel, maar dat, als dat alles overwegende niet kan, we terugvallen op ontpoldering. In het verdrag met Vlaanderen is de Hedwigepolder met naam en toenaam genoemd en zijn er ook financiële afspraken gemaakt. Overigens, niet alles wordt betaald door de Vlaamse regering, maar er zijn financiële afspraken gemaakt. Op het moment dat we dan gaan voor het buitendijks alternatief als volwaardig alternatief, gaan we opnieuw met onze gesprekspartner Vlaanderen overleggen. Minister Peeters heeft die ruimte geboden, door in het bewuste telefoongesprek aan te geven dat hij serieus en welwillend naar alternatieven wil kijken. Dat betekent een heroverweging met de verdragspartner, ook in financiële zin.

De heer **Van der Ham** (D66): U heeft geen absolute zekerheid dat de kosten uiteindelijk door Vlaanderen worden gedragen. Dat heeft u net gezegd in de beantwoording van een andere vraag die ik gesteld heb. Daar wilde u niet op ingaan.

Minister **Verburg**: Dat klopt. We hebben geen absolute zekerheid dat Vlaanderen dit doet. Dat zeg ik juist. We moeten daar opnieuw over overleggen, maar pas nadat we precies in kaart hebben wat dat alternatief zou gaan kosten, in aanleg maar ook in onderhoud, en pas nadat we als kabinet een definitief besluit hebben genomen waarbij we alles in overweging hebben genomen.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik was nog bezig met mijn vraag te stellen. Er ligt een risico dat we straks 180 mln. moeten gaan vragen aan de Nederlandse belastingbetaler voor het alternatief, terwijl er een akkoord lag dat bijna gratis was voor de Nederlandse belastingbetaler. Hoe kunt u nu zo'n risico nemen, terwijl u nog niet eens wil zeggen wie wat betreft de ministers voor die rekening moet worden aangeslagen?

Minister **Verburg**: Een zorgvuldige afweging en besluitvorming vraagt ook om een zorgvuldige volgorde der dingen. Dat betekent dat we eerst moeten weten

Verburg

over welk bedrag we precies praten. Dat is overigens ook onderdeel van de opdracht aan het Grontmijconsortium. Vervolgens maken we daar als kabinet een afweging in en nemen we daar een besluit over. Natuurlijk gaan we daar vervolgens ook met onze Vlaamse partner over spreken, want dat is onderdeel van het heroverleggen of heronderhandelen over dit deel van het verdrag.

De heer **Van der Ham** (D66): Als er meer kosten zijn dan in het oude akkoord was afgesproken, welk ministerie draait daar dan voor op?

Minister **Verburg**: Ik loop daar niet op vooruit.

De heer **Van der Ham** (D66): Dat kan toch niet, met alle respect.

Minister **Verburg**: Ik heb een- en andermaal aangegeven dat de ministerraad op 9 oktober zal besluiten aan de hand van de informatie die dan beschikbaar is en dan een afweging zal maken. Dan zal er ook een beslissing worden genomen met betrekking tot de vragen rondom financiën.

De heer **Van der Ham** (D66): Maar ...

De **voorzitter**: Nee, nee, mijnheer Van der Ham, echt niet. Dit is gewoon een antwoord.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik heb twee verschillende vragen qua karakter. Staat u mij toe om ze na elkaar te stellen, dus niet tegelijkertijd?

De **voorzitter**: Ja.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Mijn eerste vraag gaat over wat de minister in haar termijn zei over het herstel en de bodemprocedure. Mag ik concluderen dat de interpretatieve verklaring bij het verdrag en het feit dat niet wordt gesproken over compensatie, maar over herstel, de minister voldoende vertrouwen geeft dat in de bodemprocedure argumenten te vinden zijn om op deze manier door te gaan?

Minister **Verburg**: Wij doen alles wat in ons vermogen ligt om in die bodemprocedure zo sterk mogelijk te staan.

De **voorzitter**: Uw tweede vraag.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Mag ik hier geen aanvullende vraag over stellen?

De **voorzitter**: Ik zou gewoon een vraag stellen.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): U bent de baas, voorzitter. Dus als u nee zegt is het nee.

De **voorzitter**: Dat gevoel heb ik toch niet altijd.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Het is goed dat de minister zegt dat zij er alles aan doet. Daar gaan wij ook van uit. Maar volgens mij is het cruciaal dat wij niet over compensatie praten, maar over herstel en dat er ruimte is om maatregelen te treffen in het kader van de Natura

2000-wetgeving. Die ruimte is per land te interpreteren. Daar gaat mijn vraag ten diepste over.

Minister **Verburg**: Ik probeer u goed te begrijpen. U zegt dat natuurherstel los staat van de compensatiebehoefte voor de derde vaargeulverruiming. Dat is juist. De Europese Commissie zegt al een aantal jaren tegen Nederland, via inbreukprocedures, dat de staat van instandhouding in het Westerschelde estuarium zeer ongunstig is en dat wij daar iets aan moeten doen, omdat zij anders sancties gaat nemen. Dat doet ze bij andere lidstaten en dat doet ze ook bij Nederland. Dat betekent dat wij dat herstel hoe dan ook zullen moeten doen plaatsvinden. Dat is precies de reden waarom de ministerraad in april heeft gezegd: wij weten dat die ontpoldering op bezwaren stuit en dat daar sterke gevoelens bij zijn, maar wij vinden het de moeite om de haalbaarheid en de effectiviteit van dit alternatief te onderzoeken. Dat koppelen wij aan een eventuele terugvaloptie, want wij zijn goed voor onze handtekening, zowel richting Vlaanderen, als richting de Europese Commissie. Dat is het verhaal.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Dan mijn tweede vraag. U gaf antwoord op mijn vraag of u met partijen aan tafel gaat zitten om er gezamenlijk uit te kunnen komen. Ik heb niet uit uw antwoord begrepen of dat al gebeurt en of er geprobeerd wordt – laat ik het woord naar weer gebruiken in dit verband – om te polderen.

Minister **Verburg**: Met welke organisaties? De natuurbeschermingsorganisaties?

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Ik heb gevraagd of het niet verstandig zou zijn om weer met alle partijen aan tafel te gaan zitten om ervoor te zorgen dat je zonder procedures hier tot een bevredigende oplossing kan komen.

Minister **Verburg**: Het is ontzettend moeilijk om met alle partijen om tafel te gaan zitten. Met de natuurbeschermingsorganisaties die bezwaar hebben gemaakt bij de Raad van State en de zaak dus aanhangig hebben gemaakt, voeren wij wel overleg.

Mevrouw **Neppéus** (VVD): Voorzitter. Ik heb twee vragen. Ik zal die achter elkaar stellen. Het verdrag houdt in dat men gaat uitdiepen en daarnaast moet er sprake zijn van herstel, door ontpoldering van die Hedwige-polder. Deze zaken zijn echter niet echt aan elkaar gekoppeld. Waarom is dat in het verdrag dan wel gedaan? Zijn wij daardoor niet onnodig in de problemen gekomen? Wij hadden toch ook kunnen zeggen dat wij nu gewoon zouden gaan verdiepen? Dat had eventueel via een spoedwet kunnen gebeuren, maar u had kunnen afspreken dat wij gaan verdiepen. Wij hebben er nu echter iets dat er niet direct mee te maken heeft, bij gezet.

Dan mijn tweede vraag. Het kabinet heeft in april het besluit genomen om toch naar een alternatief te gaan zoeken. Dat was een duidelijk besluit en daar hebben wij als Kamer ook op aangedrongen. Ik was toen zeer blij dat het kabinet luisterde naar de Kamer en dat het de Kamer serieus nam. Maar wanneer kwam het er echt achter dat het enorme problemen kon gaan geven en dat het

Verburg

wellicht niet haalbaar was? Wanneer is dat ongeveer gebeurd? Dat is toch wezenlijk voor hoe wij verder gaan.

Minister **Verburg**: Waarom die samenhang in het verdrag? Ik heb dat in antwoord op een vraag van de heer Van der Staaij al aangegeven. Wij hebben een toekomstvisie over de Westerschelde opgesteld, waarbij de veiligheid, de toegankelijkheid en de natuurlijkheid met elkaar samenhangen. Die ontwikkelingsschets hebben wij Visie 2030 genoemd. Op basis daarvan hebben wij het verdrag met de Vlamingen gesloten. U weet immers dat de Schelde twee oevers heeft. Men moet daarover met Vlaanderen overleggen en een goede buur zijn. Dat betekent dat wij precies over die drie samenhangende elementen verdragen hebben gemaakt. Het een kan in zijn totale ontwikkelingsconcept dus niet los worden gezien van het andere.

Bij het alternatief voor het natuurherstel is een complicatie ontstaan bij het onderdeel vaargeulverruiming. Er werd gevraagd wanneer die complicatie is ontstaan. Dat is gebeurd bij de uitspraak, de voorlopige voorziening, van de Raad van de State op 28 juli jongstleden. Wij constateerden dat die uitspraak complicerend kan zijn omdat het kabinet de afspraak heeft gemaakt dat we in 2009 zouden uitdiepen, overigens rekening houdend met de procedures die nationaal en internationaal zouden kunnen dienen.

Mevrouw **Neppéus** (VVD): De minister noemt de uitspraak van de Raad van State, althans die voorlopige voorziening. Ik probeer achter de feiten te komen. Is er dan ook niet twijfel ontstaan toen de reactie van de Europese Commissie kwam en toen daar de eerste gesprekken waren gevoerd? Dat is ook voor de Kamer van belang.

Minister **Verburg**: Het is volstrekt terecht dat de Europese Commissie die vragen stelt aan de lidstaten. Wij hebben graag dat de Commissie dat bij alle lidstaten doet. Daarom vragen wij wel eens of de Europese Commissie wil kijken hoe Frankrijk het doet en of Spanje zich wel aan de afspraken houdt. Dat doet de Europese Commissie bij ons uiteraard ook. Dit is natuurlijk niet een dossier zonder geschiedenis. Al eerder heeft de Europese Commissie tegen Nederland gezegd dat het eindelijk eens iets moet doen aan de staat van instandhouding van de Westerschelde. De eerdere inbreukprocedure is in 2005 gestopt omdat wij in de verdragen met Vlaanderen het natuurherstel via de ontpoldering hebben vastgelegd. De Europese Commissie is scheidsrechter. Zij controleert in een dergelijk geval en stelt terecht vragen.

Mevrouw **Neppéus** (VVD): Eigenlijk zegt de minister dat zij wel eerder rekening had kunnen houden met kritische vragen. Hoe reëel waren dan de kansen van dat dubbelbesluit, zoals de minister het noemt?

Minister **Verburg**: Dit is toch een beetje vreemd. Wij spreken hier sinds een aantal jaren over de Scheldeverdragen. Ook de partij van mevrouw Neppéus wil dat het kabinet een alternatief voor ontpoldering vindt. Die partij gaat daar ook vol voor. Vervolgens zegt het kabinet dat het een alternatief heeft dat hetzelfde natuurherstel kan bieden als de ontpoldering van de Hedwigepolder. Het kabinet gaat vervolgens hiermee aan de slag. Dat gaat voor u dan weer niet snel genoeg. Dan moet het

kabinet ook zondags doorwerken enzovoort. Dit alternatief moet echter zorgvuldig nagegaan worden. De Europese Commissie bemoeit zich niet met wat het kabinet doet. Zij gaat echter wel na of het kabinet voldoet aan zijn verantwoordelijkheid en stelt vragen. De Commissie constateert dat er een verandering is in de opstelling en dat het kabinet nu een dubbelbesluit heeft genomen. De Commissie vraagt het kabinet om aan te geven wat dat betekent. Bovendien vraagt ze of het kabinet kan garanderen dat het natuurherstel wordt gerealiseerd. Zo gaat dat.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Ik had in mijn eerste termijn geconstateerd dat er in steeds schrillere termen over de staat van instandhouding van het gebied is gesproken in de loop van de tijd. Aanvankelijk leek die staat "goed" te worden genoemd en later "zeer ongunstig". De minister heeft daarover een brief gestuurd, maar hierover heb ik toch nog de volgende vraag. Zijn de oorspronkelijke aanduiding als Natura 2000-gebied en het woord "goed" dat toen herhaaldelijk naar voren kwam, in gewone mensentaal foutjes van Nederland geweest, of niet?

Minister **Verburg**: Dan hebben we het over de conservatie status en zeer waarschijnlijk ook over het betoog van de heer Van der Wal, want daar gaat dit steeds over. In de Nederlandse aanpak hebben we het dan over de juridische bescherming. Die juridische bescherming is in 1998, 2003 en 2004 in de richting van de Europese Commissie "goed" genoemd. De Europese Commissie heeft dat uiteindelijk ook zo geaccepteerd. Als je hiernaar kijkt door de bril van nu en met de vragen van nu en als je opereert vanuit de wetenschap van nu, had je het toen wellicht anders moeten doen. Dan had je niet alleen moeten kijken naar de juridische beschermingsstatus, maar ook naar de staat van instandhouding van de soorten en de habitattypen. Als ons dat op dat moment was gevraagd, hadden wij het antwoord echter schuldig moeten blijven, want voor de staat van instandhouding moest het ecologisch onderzoek nog gedaan worden. Het Habitat Committee heeft daarom in 2005, overigens niet alleen voor Nederland maar ook voor andere lidstaten, een handreiking geschreven. Op basis daarvan hebben we dat ecologische onderzoek gedaan. Dan kun je niet anders dan via het doelendocument, dat bij mijn weten ook met de Kamer is besproken, komen tot de beoordeling zeer ongunstige staat van instandhouding. Dan moet je daar eerlijk in zijn. Dat is de volgorde en zo hebben wij dat gedaan.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Ik begrijp wat de minister zegt, maar het blijft verwarrend. Als je kijkt naar de toelichting vanuit Europa zelf in de procedure indertijd – dat blijkt uit de stukken en dat schrijft de minister in feite ook in de brief – dan blijkt dat de beschermingsstatus ging om de mate van instandhouding van structuur, functies en herstelmogelijkheid. Dat was toch wel een oordeel over de ecologische situatie en niet over het juridische beschermingsniveau?

Minister **Verburg**: Om die reden heb ik ook aangegeven dat je daar met de bril van vandaag naar zou kunnen kijken. Het was op dat moment echter onmogelijk om dat te leveren, doodgewoon omdat we de ecologische onderzoeken nog moesten doen. Die konden wij pas

Verburg

doen op basis van de handleiding van de Habitat Committee. Als je met de ogen van nu het formulier leest, dan zeg ik dat het er inderdaad ongeveer zo in staat. Ik wijs er wel op dat de Europese Commissie onze aanmelding 2003/2004 geaccepteerd heeft als zijnde de toelichting op de conservation status.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Betekent dat niet juist dat er wat rek zit in die ecologische waardering? Ons "goed" van toen werd door de Europese Commissie ook goed gevonden en ons "zeer ongunstig" van nu wordt ook weer als zeer ongunstig gezien. Hoe hard ligt nu dat oordeel van dat zeer ongunstig?

Minister **Verburg**: Dit zijn twee totaal verschillende elementen. Het ene element is de bescherming van het gebied. Daarvan hebben wij gezegd dat het onder de ecologische hoofdstructuur valt. Dat hebben wij toen aangemeld. Het gebied is dus afgebakend en beschermd. Vervolgens is de vraag hoe de staat van instandhouding is van de habitattypen en de soorten. Dat is een ander element. U kijkt naar de formulieren van 1998 en 2003 en u vraagt of in 1998 niet ook de staat van instandhouding had moeten worden ingevuld. Als je daar met de ogen van 2009 naar kijkt, had dat toen moeten. Daar was Nederland echter absoluut niet toe in staat en andere lidstaten ook niet. Dat denk ik tenminste, want die Habitatrichtlijn was net in werking getreden. Wij hadden toen dat antwoord schuldig moeten blijven, omdat wij dat zorgvuldige ecologische onderzoek doorgewoond niet hadden gedaan. Het gaat dus over twee verschillende dingen.

De heer **De Mos** (PVV): Dat verdrag met die Vlamingen lijkt heilig. Daarvoor laten wij wel 98% van de Zeeuwen in de kou staan. Zijn wij niet gewoon belazerd door de Belgen? Die hebben gedacht: allez, die zotte Hollanders geven wij 80 mln. Dat kunnen wij compenseren in Holland. Vervolgens bouwen wij een nieuw dok in Antwerpen, namelijk het Saeftingedok.

Minister **Verburg**: Ik denk dat er over de Scheldeverdragen zorgvuldig is onderhandeld met de Vlamingen. Er zijn afspraken gemaakt over de manier waarop beide burens zich gedragen. Er zijn ook afspraken gemaakt over de financiën. Ik stel vast dat het Vlaamse parlement de verdragen heeft geratificeerd en dat ze daar in uitvoering zijn. In Nederland is dat gedeeltelijk zo. Op dit moment hebben wij aan onze kant op onderdelen nog debatten, waaronder het debat van vandaag.

De **voorzitter**: Ik verzoek u om de terminologie een beetje aan te passen in dit huis, mijnheer De Mos.

De heer **De Mos** (PVV): Ik neem het hier alleen maar op voor de belangen van de Zeeuwen. Ik heb een net woord gebruikt. Ik heb niet gevloekt.

De **voorzitter**: Ik vind dat u een hele collectie heeft waar u uit kunt kiezen en dit liever niet.

De heer **De Mos** (PVV): Ik ga mijn best doen, voorzitter.

Mevrouw **Roefs** (PvdA): Ik heb een heel korte vraag over het gesprek met Vlaanderen over de financiën. Vindt dat voor 9 oktober plaats?

Minister **Verburg**: Nee, dat denk ik niet. Ik denk dat het zorgvuldig is om eerst een kabinetsbesluit te nemen, zodat je weet waar de Nederlandse regering voor gaat voordat je gaat overleggen en onderhandelen. Overigens zijn er natuurlijk wel op reguliere basis contacten. We hebben geen contactverbod. De minister-president spreekt met minister-president Peeters en ik spreek met mijn collega Crevits. Die contacten zijn er dus. Wij hebben elkaars telefoonnummer, zal ik maar zeggen.

De heer **Koppejan** (CDA): Ik heb nog een vraag over de aanmeldingsdocumenten en met name over de updates. Waarvoor zijn er updates nodig sinds 1998, 2003 en 2004 als het alleen maar over een juridische status gaat?

Minister **Verburg**: Ik heb net al aan de heer Van der Staaij uitgelegd dat wat de heer Van der Wal in zijn betoog schrijft, in feite niet klopt. Het klopt wel op het juridische punt van de conservation status en het formulier, maar wij kunnen de gebiedsbescherming – de ecologische hoofdstructuur, die juridische bescherming – niet een-op-een overzetten naar de staat van instandhouding van de soorten en typen. Daar zijn twee stappen voor nodig. Ik heb al tegen de heer Van der Staaij gezegd dat beide vragen in het formulier staan. Ik heb dit ook nagegaan. Als wij dat echter op dat moment hadden moeten leveren, hadden wij een streepje moeten zetten omdat wij het onderzoek nog niet hebben gedaan. Wij hadden toen wel de status van ecologische hoofdstructuur. Daaronder hebben wij het aangemeld.

Vervolgens is de Europese Commissie blijkbaar tot de conclusie gekomen dat een aantal lidstaten moeite had met de vraag hoe de staat van instandhouding moet worden geïnventariseerd. Daarvoor is het Habitat Committee bedoeld. Dit gebeurt dus na de aanmelding, want de definitieve aanmelding was in 2004, geaccepteerd door de Europese Commissie in de juridische gebiedsbescherming, de ecologische hoofdstructuur. Het Habitat Committee is in 2005 aan de slag gegaan. Op basis daarvan hebben wij doelendocumenten gemaakt door ecologisch onderzoek. Dan moet je volstrekt reëel zijn. Dan moet je zeggen dat wij op een aantal punten zo slecht scoren dat het eindoordeel is: zeer slechte staat van instandhouding en dan moet je aan herstel doen.

Tot zover mijn eerste termijn.

De **voorzitter**: Ik dank de minister en geef het woord aan de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat.

Minister, een moment, mevrouw Van Gent wil u nog een vraag stellen.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter. Ik wil nog iets checken bij de minister. Zij zei dat zij op 9 juli bij LNV een overleg heeft gehad met de natuurorganisaties. Ik wil graag weten welke organisaties bij dit gesprek aanwezig waren, want ik krijg berichten dat een aantal organisaties van niets weet.

Minister **Verburg**: Er is overleg geweest – ik weet overigens niet of dat op het ministerie heeft plaatsgevonden – met LNV en daarbij waren Staatsbosbeheer, de Zeeuwse Milieufederatie, Natuurmonumenten en het Zeeuws Landschap aanwezig.

De **voorzitter**: U kunt hier in tweede termijn op terugkomen, mevrouw Van Gent.

Verburg

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter. Ik krijg bericht dat bijvoorbeeld de Zeeuwse Milieufederatie daarbij niet aanwezig was.

De **voorzitter**: Dit is het antwoord van de minister en u kunt daar in tweede instantie op terugkomen.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Zou ik dan voor die tweede termijn een overzichtje kunnen krijgen waaruit blijkt waar het overleg heeft plaatsgevonden en wie eraan hebben deelgenomen?

Minister **Verburg**: Ik zal nagaan waar het geweest is en ik zal de organisaties noemen die daarbij aanwezig waren, ik zal geen namen noemen.

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Mevrouw de voorzitter. Ik wil graag onderstrepen dat ik er alle belang aan hecht om onze afspraak met Vlaanderen over de verruiming van de Westerschelde na te komen. Daarom heb ik ook meteen na de goedkeuring van de verdragen door de Tweede en de Eerste Kamer het tracébesluit voor de verruiming van de vaarweg genomen. Daarbij is er alles aan gedaan om dit besluit zorgvuldig voor te bereiden.

Ik heb in de eerste termijn van de Kamer, enkele weken geleden, een opmerking gehoord die ik graag wil rechtzetten. Bij sommigen leeft de gedachte dat Nederland ook een deel van de vaarwegverruiming voor zijn rekening neemt. Dit is niet zo. De verruiming van de vaargeul wordt volledig door Vlaanderen betaald, dit geldt zowel voor het Vlaamse als voor het Nederlandse deel van de Westerschelde.

Er is een aantal vragen aan mij gesteld. Zo heeft de heer Van der Ham gevraagd naar de gevolgen van het buitendijkse natuuralternatief voor de waterveiligheid en naar de duur van de vaargeulverruiming. Ongeacht de wijze waarop het natuurherstel wordt uitgevoerd, zijn er harde randvoorwaarden dat het natuurherstel niet ten koste mag gaan van de waterveiligheid. De vaargeulverruiming zal zo'n anderhalf jaar in beslag nemen. Dat komt door de buitengewoon zorgvuldige wijze waarop de vaargeul wordt verdiept.

De heer **Van der Ham** (D66): U zegt dat het natuurlijk niet ten koste mag gaan van de waterveiligheid. Dat lijkt mij ook. Er is echter een commissie-Nijpels geweest en volgens mij ook een commissie-Maljers. Deze commissies hebben al in een eerder stadium naar dit alternatief gekeken. Zij hebben gezegd dat het voor de natuur niet echt een meerwaarde heeft en voor de waterveiligheid ook niet. Deelt u nog steeds deze constatering van in ieder geval de commissie-Nijpels?

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Ja, wij gaan natuurlijk kijken naar de waterveiligheid. Als het alternatief een negatief effect zou blijken te hebben, dan is dat reden om te kijken of het misschien beter is om het alternatief niet te doen. Het is een harde voorwaarde: natuurherstel mag de waterveiligheid niet in de waagschaal stellen.

De heer **Van der Ham** (D66): In de brief van de heer Nijpels van 9 maart 2009 werd gezegd dat het voor de

natuur eigenlijk geen meerwaarde heeft. Die brief werd gestuurd aan het kabinet, in dit geval de minister van Landbouw, maar u gaat er natuurlijk ook over. De heer Nijpels herhaalt de conclusies die ook in het rapport stonden, namelijk dat het voor de waterveiligheid ook niet goed is. Welke extra informatie heeft u nog nodig om tot dezelfde conclusie te komen?

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: U weet dat u voor natuurherstel bij de minister van Landbouw moet zijn. U kunt aan haar al die vragen stellen. Dat heeft u trouwens ook gedaan. Als u mij vraagt of waterveiligheid de aandacht heeft, antwoord ik "ja". Het natuurherstel mag niet ten koste gaan van de waterveiligheid.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik probeer het nog een laatste keer. Ik krijg geen antwoord op de vraag. De commissie-Nijpels heeft in het onderzoek dat zij aan u heeft aangeboden, geconstateerd dat het alternatief dat het kabinet heeft geschetst niet voldoet voor wat betreft de waterveiligheid. Op dat punt is het slechter dan het andere voorstel. Wat hebt u voor extra informatie nodig om tot diezelfde conclusie te komen?

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Het alternatief dat in het dubbelbesluit wordt genoemd, wordt in de eerste plaats op allerhande aspecten bekeken door de minister van Landbouw, die daarover gaat. Ook de waterveiligheid is een aspect waarop het alternatief wordt getoetst.

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter, ik roep echt uw hulp in, want ik ben door mijn drie vragen heen. Ik heb gevraagd welke extra informatie wij nodig hebben om tot die conclusie te komen. De commissie-Nijpels heeft al geconcludeerd dat de buitendijkse maatregelen niet voldoen wat betreft de waterveiligheid. Ik heb gevraagd wat de staatssecretaris nog extra nodig heeft, behalve de uitkomsten van de commissie-Nijpels. De staatssecretaris geeft daarop geen antwoord. Ik begrijp dat de voorzitter het ook niet weet, maar kan zij mij een beetje helpen om de staatssecretaris daarop antwoord te laten geven?

De **voorzitter**: De staatssecretaris gaat over haar woorden.

De heer **Van der Ham** (D66): Misschien mag ik het dan nog een keer proberen.

De **voorzitter**: Als u nog een keer behulpzaam kijkt.

De heer **Van der Ham** (D66): Dat heeft effect, voorzitter.

De **voorzitter**: Bij u wel.

De heer **Van der Ham** (D66): Bij mij zeker, maar ik hoop ook bij deze staatssecretaris. Wat voor extra informatie heeft zij nog nodig, boven op de resultaten van de commissie-Nijpels, om haar afweging te kunnen maken?

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Zoals u weet is de minister van Landbouw degene die in eerste instantie gaat over de vraag of het alternatief goed is voor de ontponding van de Hedwigepolder. Zij gaat alle aspecten die van belang zijn afwegen. Ik kan u zo niet zeggen welke extra informatie over de waterveiligheid

Huizinga-Heringa

nog nodig is. De commissie-Nijpels heeft naar het alternatief gekeken en een oordeel gegeven. Desondanks heeft het kabinet besloten dat het nogmaals gaat kijken en dat het alle aspecten van het alternatief goed wil beoordelen. Ik dacht dat het een geruststelling voor u moet zijn dat ik, denk ik, voor de vierde keer zeg dat daarin ook het aspect waterveiligheid volledig wordt meegenomen.

De **voorzitter**: Nee, mijnheer Van der Ham, dit was echt uw laatste kans. Mevrouw Thieme gaat u helpen.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Ik wil het nog even hebben over de waterveiligheid. De commissie-Nijpels geeft aan dat er op zich niets te verwachten valt ten aanzien van de waterveiligheid. In de NRC van 22 april komen experts tot de conclusie dat het estuarium met dit alternatief wordt ingepolderd en dat het getij dieper het land in wordt gedreven. Dat betekent dus dat de waterveiligheid in het geding is. Hoe beoordeelt u deze conclusie?

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Als de conclusie juist is dat de waterveiligheid door het alternatief in het geding komt, dan is het natuurlijk geen goed alternatief. Zoals ik al tegen de heer Van der Ham zei: naar de waterveiligheid wordt heel goed gekeken, omdat het een harde randvoorwaarde is die niet in gevaar mag komen.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Hoe kan de staatssecretaris dan straks tot het oordeel komen dat het alternatief de waterveiligheid waarborgt? De deskundigen zeggen immers nu al dat dat niet het geval zal zijn.

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Als het kabinet ervan overtuigd was dat het alternatief een goed alternatief is, was er geen extra onderzoek nodig. Wij laten alle aspecten, waaronder de waterveiligheid, van het alternatief dan ook onderzoeken.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Ik mag dus concluderen dat het kabinet vanwege het waterveiligheidsaspect niet overtuigd is van de haalbaarheid van het alternatief?

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: U mag concluderen dat alles wat nodig is om te kunnen beoordelen of het een goed alternatief is, zal worden onderzocht. De waterveiligheid hoort daar zeker bij.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Zo komen wij ergens! De staatssecretaris zegt namelijk helder dat het kabinet er niet van overtuigd is dat het een goed alternatief is, aangezien er nog zeer veel moet worden onderzocht.

De waterveiligheid. Neemt het Grontmijconsortium dit aspect mee in zijn rapport, een rapport dat morgen klaar moet zijn? Of komt er een nieuwe commissie, de commissie-“pompen of verzuipen”? Dat kan ik mij niet voorstellen, wat het is de bedoeling van de staatssecretaris om zo snel mogelijk haar afspraak met de Belgen na te komen. Wordt het nu wel of niet meegenomen in dat rapport?

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Voor de opdracht aan het consortium moet u zich tot echt richten tot de minister van Landbouw. Zij stelt die opdracht vast, aangezien het om natuurherstel gaat. Een alternatief voor ontpoldering van de Hedwigepolder heeft immers niets

te maken met vaargeulverruiming; het is echt natuurherstel. Ik stel u dan ook voor om vragen over de opdracht in tweede termijn aan de minister te stellen.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Nee, ik dacht het niet. Wij hebben in het debat altijd gesproken over de gelijktijdigheid. Dat betekent tegelijkertijd baggeren en compenseren. U zit hier niet voor niets. U bent namelijk verantwoordelijk voor de waterveiligheid. Ik mag er toch van uitgaan dat het integraal is meegenomen in de dubbelcheck door het Grontmijconsortium en de commissie-Nijpels of het kabinetsbesluit wel uitgevoerd kan worden. Ik vraag u, omdat u als staatssecretaris verantwoordelijk bent voor de waterveiligheid, of dit aspect wel of niet wordt meegenomen door de Grontmij en anderen. Als dat niet het geval is, is het rapport onvolledig en als het wel het geval is, hebt u blijkbaar nu al uw twijfels. Het is ja of nee.

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Het natuurherstel valt onder de verantwoordelijkheid van de minister van LNV. Maar zoals ik al zei, is waterveiligheid een belangrijke overweging. De waterveiligheid mag niet in het geding komen door de manier waarop de natuur wordt hersteld. Dat aspect heeft de volle aandacht van het kabinet en wordt integraal beoordeeld. De waterveiligheid is namelijk een absolute randvoorwaarde.

U zei: wij weten dus dat de staatssecretaris er niet van overtuigd is dat het alternatief de juiste oplossing is. Dat kunt u ook uit het dubbelbesluit afleiden. Het is immers niet voor niets een dubbelbesluit. Besloten is immers dat het alternatief wordt onderzocht en dat er toch wordt ontpolderd als het alternatief geen uitkomst biedt. Daarin ligt besloten dat er meer onderzoek nodig is naar alle aspecten, waaronder de waterveiligheid.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Is het niet merkwaardig dat wij verzeild zijn geraakt in een discussie over de waterveiligheid? Het is natuurlijk een belangrijk punt, maar het alternatief is wel een initiatief van de waterschappen zelf. En die zijn natuurlijk bij uitstek deskundig op het terrein van waterveiligheid.

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Deze opmerking laat ik voor rekening van de heer Van der Staaij.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Ik begrijp de reactie van de staatssecretaris niet helemaal. Ik maakte namelijk het simpele punt dat het logisch is om een onderzoek te doen naar de waterveiligheid als iemand zonder verstand van zaken een voorstel doet, maar dat dat onlogisch is als het een voorstel is van de waterschappen. Het is immers de kerntaak van de waterschappen om te zorgen voor de waterveiligheid. Dat de waterschappen met dit alternatief zijn gekomen, moet toch op zijn minst een indicatie zijn dat de waterveiligheid geen problematisch aspect is van het alternatief?

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Voorzitter. Ik begrijp van de heer Van der Staaij dat hij met name op het punt van de waterveiligheid vertrouwen heeft in de haalbaarheid van het alternatief. Hij draagt daarbij aan dat de waterschappen daar juist op gespitt zijn. Als dat waar is, zou er geen beletsel zijn op het gebied van de waterveiligheid. Desalniettemin moet het natuurlijk wel goed onderzocht worden.

Huizinga-Heringa

De heer **Koppejan** (CDA): Ik sluit hier graag op aan. In het voorstel van de waterschappen is aandacht besteed aan de waterveiligheid. Daarbij is juist gebruik gemaakt van de laatste inzichten op het gebied van waterveiligheid, namelijk dat je niet alleen moet kijken naar dijkverhogingen, maar ook naar het afremmen van golven voor de dijken. Daar kan deze natuurontwikkeling aan bijdragen. Dat moet toch bij de staatssecretaris bekend zijn?

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Voorzitter. Ik ben niet van plan om vooruit te lopen op de lopende onderzoeken. Ik heb in antwoord op de vraag van de heer Van der Ham als eerste gezegd dat waterveiligheid een harde randvoorwaarde is. Dat staat vast. Of de verschillende Kamerleden er nu wel of geen vertrouwen in hebben dat de waterveiligheid in gevaar komt door het alternatief, is interessant om te horen, maar ik wil met het hele kabinet echt alleen maar koersen op wat er uit de onderzoeken naar voren komt. Naar de waterveiligheid wordt nadrukkelijk gekeken door de Grontmij.

De **voorzitter**: Mevrouw Roefs.

Mevrouw **Roefs** (PvdA): Ik wil niet doorgaan op de waterveiligheid, maar mevrouw Neppéus wel.

De **voorzitter**: Dan weet u meer dan ik. Mevrouw Neppéus.

Mevrouw **Neppéus** (VVD): Ik raak hiervan toch wel in verwarring. We dachten dat het met de waterveiligheid allemaal wel zou kloppen. Dat is natuurlijk een belangrijk onderwerp en het dient bovenaan te staan. Dat zal deze staatssecretaris zeker vinden. Begrijp ik het nu goed dat daarover ondanks de positie en opstelling van de waterschappen ook weer discussie is ontstaan? Wordt dat nu meegenomen in het onderzoek dat kennelijk morgen wordt besproken in het kabinet? Het wordt steeds warriger!

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Ik vind het eigenlijk wel buitengewoon helder. Wij zeggen dat waterveiligheid een harde randvoorwaarde is en dat natuurherstel niet de waterveiligheid in gevaar mag brengen. Er zijn deskundigen die zeggen: wij hebben twijfels daaraan. Weer andere deskundigen zeggen: er is absoluut niets aan de hand, wees niet bang voor de waterveiligheid. Dan lijkt het mij heel helder en duidelijk om te zeggen: ook op het gebied van de waterveiligheid moeten we goed toetsen en kijken hoe het daarmee staat. Het kabinet spreekt niet voor zijn beurt. Het wacht gewoon af wat uit het onderzoek komt.

Mevrouw **Neppéus** (VVD): We worden nu op strenge toon toegesproken. Veiligheid is uiteraard van belang, dat zult u mij altijd horen zeggen. Ik neem toch aan dat dit naast het punt van de natuur is meegenomen in de eerdere discussies. Wij zijn hier immers al jaren mee bezig. Daar gaat het mij om.

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: De commissie-Nijpels heeft niet specifiek naar waterveiligheid gekeken. De Grontmij gaat nu ook echt toetsen op waterveiligheid.

De heer **Polderman** (SP): Voorzitter. Ik ben blij dat de

staatssecretaris zegt dat waterveiligheid een belangrijk punt wordt. Ik wil haar toch vragen om op het volgende te reageren. In de discussies over de commissie-Veerman over de waterveiligheid in zijn algemeenheid is met name bekritiseerd dat de Westerschelde daarin eigenlijk niet is meegenomen. Ingenieur Boonsma zegt het jammer te vinden dat de Westerschelde niet in het plan is meegenomen. De heer prof. dr. ir. Savenije zegt het eens te zijn met de heer Boonsma. Hij zegt: de verdiepingen hebben een negatief effect op de veiligheid en ecologische kwaliteit. Dat is volgens mij het punt. De deskundigen zijn nu met elkaar aan het discussiëren over de vraag welk voorstel meer consequenties heeft voor de veiligheid, het onder water zetten van de Hedwigepolder of de buitendijkse alternatieven van het waterschap.

Is de staatssecretaris het met mij eens dat de verdiepingen die al hebben plaatsgehad en de verdieping die daar nu weer overheen komt, ertoe hebben geleid dat er een zeer onveilige situatie ontstaat in het achterland van de Schelde, met name in de regio rondom Antwerpen, wat nogal een grote stad is, zoals u weet? Ik ben blij dat de staatssecretaris zegt dat zij daar serieus naar zal kijken. Ik denk namelijk dat dit tot nu toe onvoldoende is gebeurd, nog ongeacht de vraag welk alternatief we moeten kiezen. De deskundigen zeggen immers dat het met name de verdiepingen zijn die een enorme vloedslag naar het oostelijke deel van de Schelde teweeg brengen. Zou de staatssecretaris daarop willen reageren?

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: U haalt een aantal rapporten aan van een aantal ingenieurs en u zegt daarbij dat de verdiepingen zorgen voor een gevaarlijke situatie in Antwerpen. Dat staat voor mij op dit moment niet ter discussie, als wij het hebben over het natuurherstel en over de vraag van al dan niet verdiepen. U weet dat wij met Vlaanderen een verdrag getekend hebben. Daarmee hebben wij gezegd dat de derde verruiming van de vaargeul wordt gerealiseerd. Daar is ook uitgebreid over gediscussieerd, ook in de vorige kabinetsperiode. Dat besluit gaan wij niet weer ter discussie stellen.

De **voorzitter**: Tot slot, mijnheer Polderman.

De heer **Polderman** (SP): Dat vind ik merkwaardig. De staatssecretaris zegt eerst: wij gaan heel serieus naar de waterveiligheid kijken. Ik zeg daarop dat andere bronnen ons juist wijzen op de risico's van de verdiepingen. Wij zijn behoorlijk aan het vertragen. Ik ben dan ook heel blij dat u zegt: daar gaan wij heel serieus naar kijken. Het is toch bekend dat door de verdiepingen het verschil tussen eb en vloed in Antwerpen al 6 m is? Als wij daarmee doorgaan, ontstaan er gevaarlijke situaties, als die er al niet zijn. Ik ben dus blij dat de staatssecretaris er serieus naar gaat kijken, maar ik ben buitengewoon teleurgesteld, als zij zegt dat er verder niet meer over gediscussieerd wordt. Dat kan toch niet?

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Wij hebben het over twee verschillende zaken. Wij hebben het over de waterveiligheid, als het over de verdieping gaat. Daarover is gesproken en er is geen reden om de verdieping nogmaals ter discussie te stellen. Daar is een verdrag over gesloten; dat staat vast. Wij hebben het nu evenwel over natuurherstel en over een mogelijk

Huizinga-Heringa

alternatief voor de ontpoldering van de Hedwigepolder. Ook daarbij is de waterveiligheid van groot belang. Daarover heb ik gezegd: in dat onderzoek wordt ook de waterveiligheid meegenomen.

De heer **Polderman** (SP): Voorzitter ...

De **voorzitter**: Ik had "tot slot" gezegd.

De heer **Polderman** (SP): Ja, tot slot.

De **voorzitter**: Nee, dat had ik zojuist al gezegd.

De heer **Polderman** (SP): Nee, ik mag toch drie keer achtereenvolgens interrumpen?

De **voorzitter**: Volgens mij bent u nu aan de vierde keer toe.

De heer **Polderman** (SP): Ik dacht van niet.

De **voorzitter**: Ik dacht van wel.

De heer **Polderman** (SP): U telt.

De **voorzitter**: Ja, dus nu krijgt mevrouw Roefs het woord voor een interruptie.

Mevrouw **Roefs** (PvdA): Dank u wel. De fractie van de Partij van de Arbeid heeft zich achter het dubbelbesluit geschaard. Ik heb in mijn eerste termijn duidelijk overigens duidelijk gezegd dat het wat ons betreft gaat om én verdiepen én natuurherstel én snel. Ik wil even op dit laatste onderdeel doorgaan. Wij hebben een tracébesluit en daaraan ligt een MER ten grondslag. In die MER is de ontpoldering opgenomen. Stel dat het alternatief goed door het onderzoek komt en dat daarvoor gekozen wordt, moet dan een nieuwe MER gemaakt worden en een nieuw tracébesluit genomen? Klopt dat? Zo ja, hoe lang gaat dat dan duren?

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Er is een tracébesluit en daaraan ligt een MER ten grondslag die gebaseerd is op het ontpolderen van de Hedwigepolder. Dat was namelijk de situatie waarover de verdragen gaan. Tegelijkertijd ben ik ervan overtuigd dat de derde verruiming geen negatieve effecten heeft en dat daarvoor dus geen compensatie nodig is. Wij denken dat in het allerslechtste geval sprake zal zijn van een tijdelijke verslechtering van 0,7%. Die zal na ongeveer vijftien jaar weer teniet gedaan worden. Uiteindelijk zal het door de verdieping misschien zelfs beter worden; in elk geval wordt het niet slechter. Dat is althans onze overtuiging. Bij de bodemprocedure is onze inzet ook om dat helder te maken.

Nu is het aan de Raad van State om te beoordelen of die in deze situatie genoeg neemt met een tracébesluit met een MER, gebaseerd op de ontpoldering. Het kan ook zijn dat de Raad van State zegt: ondanks het feit dat de verruiming geen structureel negatieve consequenties heeft, vinden wij dat de MER toch gebaseerd moet zijn op het alternatief. Het is dus echt aan de Raad van State om dat te beoordelen.

Mevrouw **Roefs** (PvdA): Als de Raad van State zegt "u hoeft de MER niet opnieuw te doen" gaan onze

natuurorganisaties daarmee akkoord? Daar geloof ik helemaal niets van.

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Dat kan zijn, maar als natuurorganisaties daar niet mee akkoord gaan, gaat het om nationale procedures. Daarover is ook met Vlaanderen gesproken. Wij hebben gezegd: wij maken de grootst mogelijke haast, als het gaat om verruiming van de vaargeul, maar ja, binnenlandse procedures waardoor het langer duurt, kunnen wij niet voor zijn. Natuurorganisaties of andere organisaties weerhouden om bezwaar te maken, ligt buiten de macht van het kabinet. Binnen onze macht ligt het om al het mogelijke te doen om, wat ons betreft, zo snel mogelijk te kunnen beginnen met de vaarwegverruiming.

Mevrouw **Roefs** (PvdA): Een van onze criteria is dat het snel moet. Zo lijkt het er niet op dat wij er op korte termijn uit kunnen komen. Een nieuw tracébesluit neemt, wat is het, twee jaar?

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Een nieuw tracébesluit zal anderhalf tot twee jaar duren. Inderdaad, het is aan de Raad van State of dat nodig is of niet.

De heer De Mos heeft in eerste termijn gevraagd of de toename van de scheepvaart door de vaargeulverruiming ten koste zou gaan van de veiligheid. Door de vaargeulverruiming neemt niet het aantal schepen toe maar wel de laadcapaciteit van de schepen, waardoor ze dieper liggen. Rijkswaterstaat heeft een evaluatie uitgevoerd en juist naar de scheepvaartveiligheid gekeken. Het is gebleken dat de grotere schepen nieuwer zijn en vaak modernere technieken gebruiken en dat daarom door de vaargeulverruiming de veiligheid voor de schepen niet in gevaar komt.

De heer Van der Staaij heeft in zijn eerste termijn een vraag gesteld over de impact van de voorlopige voorziening door de Raad van State. Het antwoord is – en dat is ook wel helder – dat er als gevolg van de voorlopige voorziening niet kan worden gebaggerd totdat door de Raad van State een uitspraak is gedaan in de bodemprocedure. Die uitspraak verwachten wij eind januari 2010.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik stel een vraag over de beoordeling van de Raad van State als het gaat om de MER en het tracébesluit. Ik zat daarnet al wat te knikken. Ik schat de kans namelijk omtrent nihil dat de Raad van State ermee akkoord zal gaan om op de huidige MER en het huidige tracébesluit het kabinetsalternatief te doen, want dat is natuurlijk totaal iets anders. Gaat het kabinet hiervan de juridische risico's en complicaties in kaart brengen? Dit vraag ik zo expliciet omdat minister Verburg en staatssecretaris Huizinga gezegd hebben dat zij zo snel mogelijk de afspraak met de Belgen willen nakomen; de MP zal dit straks herhalen. Maar met dit soort complicaties is het wel de snelheid van een slak.

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Wij moeten echt afwachten wat de Raad van State daarvan zal zeggen, maar eerst moet nog het besluit worden genomen of wij verder gaan met het alternatief of niet. Gebeurt dat wel, dan zal het kabinet daarvan echt alle gevolgen en alle juridische complicaties in kaart brengen voor de Kamer. Dan zullen wij ook kijken naar de kans dat de Raad van

Huizinga-Heringa

State daarmee akkoord gaat. In de loop van dit proces zal de Kamer daarover echt geïnformeerd worden.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Misschien kan de staatssecretaris dan even kort schetsen hoe lang de procedure ongeveer duurt als er een nieuwe MER en een nieuw tracébesluit moeten komen. Daar is zij heel deskundig in.

De **voorzitter**: Maar dat heeft zij net al gezegd.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Nee, niet de termijnen gerelateerd aan het kabinetsbesluit. Ik vraag het meer in zijn algemeenheid: hoe lang duren MER-procedures en tracébesluiten?

De **voorzitter**: Dat heeft de staatssecretaris echt al gezegd: anderhalf jaar. Ik luister ook mee.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Is anderhalf jaar dan de periode waarvan de staatssecretaris vindt dat het kabinet snel handelt om de afspraak met de Belgen na te komen?

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Ik heb steeds gezegd dat wij zo snel als mogelijk die vaargeulverruiming tot stand willen brengen.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik kom nog even terug op de waterveiligheid. Klopt het dat de staatssecretaris in augustus een brief heeft gekregen van premier Peeters met zijn zorgen over het feit dat het alternatief van het kabinet, het eerste deel van het dubbelbesluit, grote problemen zou geven voor de waterveiligheid aan Vlaamse zijde?

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Ik moet u eerlijk zeggen dat mij dat op dit moment niet bekend is. Ik weet ook niet of die brief aan mij of aan de minister van LNV is gestuurd. Ik kom daar graag in tweede termijn op terug.

De heer **Van der Ham** (D66): Het was een brief van 13 augustus.

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Ik kom daar graag in tweede termijn op terug.

De heer **Polderman** (SP): De antwoorden van de staatssecretaris over de scheepsveiligheid bevreemden mij. Zij zei: die boten zijn groter en vooral moderner. Daarom varen die boten echter ook sneller. Mij bereiken berichten, met name van de Algemene Schippersvereniging, dat schippers zich juist over het conflict tussen dit soort oceaaneuizen en de binnenvaart buitengewoon ongerust maken. De Westerschelde wordt namelijk ook gebruikt als binnenvaartroute, zoals de staatssecretaris weet. Hoe kan zij dit dan met elkaar rijmen? Ik krijg juist geluiden dat die verdieping leidt tot meer onveiligheid, met name voor de binnenvaart, en daarvoor is de staatssecretaris ook verantwoordelijk.

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Ik herinner mij dat de SP-fractie daar eerder aandacht voor gevraagd heeft. Dat is voor mij toen reden geweest om Rijkswaterstaat te laten evalueren of de scheepvaartveiligheid inderdaad in

gevaar zou komen. Het resultaat was, zoals ik zo-even ook tegen de heer De Mos heb gezegd, dat er geen sprake was van meer gevaar voor de scheepvaartveiligheid.

De heer **Polderman** (SP): Ik constateer dat dat een ander geluid is dan uit de sector wordt gegeven. Er zijn ook nog plannen om recreatievaart toe te laten. Dan wordt het nog gevaarlijker. Neemt u dat ook mee? Of denkt u dat het allemaal wel zal meevallen?

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Ik denk nooit dat het allemaal wel zal meevallen. Ik heb gezegd dat ik de opmerkingen van de SP-fractie in een eerder debat buitengewoon serieus heb genomen, dat die voor mij reden zijn geweest om ernaar te laten kijken en dat de uitkomsten van het onderzoek zijn geweest zoals ik zo-even heb meegeedeeld.

□

Minister **Balkenende**: Voorzitter. Het is bij de beantwoording van de vragen van de Kamer nuttig om nog eens stil te staan bij de voorgeschiedenis. Het is goed, die nog eens even kort onder de loep te nemen.

Het gaat om het dubbele besluit van het kabinet op 17 april. Aan dat dubbele besluit lag een aantal overwegingen ten grondslag. In Zeeland was en is het maatschappelijk draagvlak voor ontpoldering zeer gering. Daaraan is voortdurend in deze Kamer gerefereerd, ook vandaag in het debat. Tegelijkertijd was er, en dat is het centrale punt, ook binnen de Kamer geen breed draagvlak voor ontpoldering. De motie-Van der Staaij uit 2006 riep met verwijzing naar diezelfde bezwaren onder de Zeeuwse bevolking de regering ertoe op om alternatieven te onderzoeken en sprak bovendien uit dat er geen sprake mag zijn van onvrijwillige grondverwerving. Deze motie, waarmee alles eigenlijk is begonnen, werd op 10 oktober 2006 met meerderheid van stemmen aangenomen.

Ruim een jaar later, op 10 december 2007, diende heer Koppejan een motie in, waarin de Kamer uitspreekt dat onderzocht moet worden of toereikende alternatieve herstelmaatregelen mogelijk zijn, anders dan gedwongen ontpoldering. De motie verzoekt de regering om een onafhankelijke commissie in te stellen die alternatieve herstelmaatregelen onderzoekt. Deze motie werd op 18 december door de Kamer met een ruime meerderheid van stemmen aangenomen. Het kabinet is hieraan tegemoet gekomen door de commissie-Nijpels in te stellen, die de opdracht kreeg om alternatieven te onderzoeken. Deze commissie concludeerde in oktober 2008 dat de vijf kansrijke alternatieven die de commissie had onderzocht, minder gewenst waren dan ontpoldering.

Wat gebeurde er daarna? Daarna volgde hoorzittingen in de Tweede Kamer, in februari van dit jaar. Daar werd door deskundigen een aantal nieuwe alternatieven aangedragen. Tegelijkertijd bleek dat de weerstand onder de Zeeuwse bevolking onverminderd was. Ook het gebrek aan draagvlak in de Kamer bleek onveranderd. Nog steeds was een meerderheid tegen al dan niet gedwongen ontpoldering. Dat kunnen we afleiden uit de gedachtewisseling tijdens deze hoorzittingen.

Op grond van die signalen uit de Kamer heeft de regering dit alles ter harte genomen. Dat is ook de reden

Balkenende

geweest om op 17 april het besluit te nemen waar we vandaag over spreken. Dat besluit had te maken met het verkennen van de haalbaarheid van een buitendijkse variant voor natuurherstel. Dat was het zogenaamde dubbelbesluit. Op diezelfde dag, op 17 april, is de Tweede Kamer bij brief door minister Verburg geïnformeerd over het kabinetsbesluit en de overwegingen die aan dit zogenaamde dubbelbesluit ten grondslag lagen. In de brief werd expliciet gerefereerd aan de houding van de Kamer. Ik citeer: "Ook het gebrek aan draagvlak in uw Kamer bleek onveranderd en ik heb vastgesteld dat er in uw Kamer nog steeds een meerderheid is tegen (gedwongen) ontpoldering van de Hedwigepolder." Uit niets bleek dat de Kamer het met die conclusie oneens was. Sterker nog, Kamerleden van diverse fracties toonden zich in reacties in de media verheugd over het dubbelbesluit.

Uit het voorgaande komt naar voren dat er in deze Kamer voortdurend een consistente gedragslijn is geweest en dat ook het kabinet daar steeds op is ingesprongen door mee te gaan met het laten doen van een onderzoek, de commissie-Nijpels, maar evenzeer door acht te slaan op wat in deze Kamer in de hoorzitting naar voren is gebracht. En dat heeft geleid tot het dubbelbesluit. Kortom: een consistente lijn van de kant van de Kamer en tegelijkertijd een reactie daarop van de kant van het kabinet. Het is goed om dit nog eens te memoreren omdat het besluit van 17 april, het kabinetsbesluit, voortvloeit uit de visie die hier in het parlement in meerderheid naar voren is gebracht.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik vind het wel opmerkelijk dat de Kamer hier met de haren bij wordt gesleept naar aanleiding van krantenartikelen en een hoorzitting. Er heeft geen besluitvorming meer in de Kamer plaatsgevonden. De minister-president zegt dat hij daar steun uit haalt, maar er is geen besluitvorming meer geweest. Er is dus in de Kamer geen besluit genomen dat een meerderheid van de Kamer het met hem eens zou zijn. Ik vind dat dus echt te kort door de bocht, want het lijkt mij niet dat wij op basis van krantenartikelen en hoorzittingen ons democratisch proces en uiteindelijke besluitvorming laten plaatsvinden. Ik wil dat de minister-president daar nog eens nader op ingaat. Ik wil ook van hem weten of voorafgaande aan het kabinetsbesluit over de juridische risico's en consequenties van iets anders dan ontpolderen, is gesproken en nagedacht.

Minister **Balkenende**: En mevrouw Van Gent heeft de gewoonte om meerdere vragen te stellen. Ik zal twee vragen beantwoorden.

De eerste vraag hangt samen met wat zij zegt, van: hoe weet u hoe in deze Kamer wordt gedacht over ontpoldering? Zij zegt tegen mij dat er een hoorzitting geweest en dat er niet een soort van besluit is genomen door de Kamer. Ik denk dat wij nu ook eerlijk tegen elkaar moeten zijn. Als de heer Van der Staaij in een motie vraagt om alternatieven, als de heer Koppejan vraagt om een onderzoek naar alternatieven en als in de hoorzitting blijkt dat een meerderheid in deze Kamer tegen ontpoldering is en een aanknopingspunt zoekt bij alternatieve mogelijkheden, dan is dat voor het kabinet een gegeven waar het niet aan voorbijgaat. Mevrouw Van Gent maakt mij niet wijs dat in deze Kamer een

meerderheid voor ontpoldering is. Ik kan het niet mooier maken dan het is.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Er ligt een motie naar aanleiding waarvan de commissie-Nijpels is ingesteld, die in mijn ogen een goed rapport heeft gemaakt. Die zegt gewoon glashelder dat er eigenlijk geen alternatieven zijn, als je gelijktijdig wilt baggeren en natuur wilt herstellen. Dat rapport was glashelder. Toen kwam er allerlei poespas om er toch nog weer van af te komen. Maar goed, wij zijn het daar niet over eens.

Maar mijn tweede vraag gaat u, hoop ik, ook nog beantwoorden.

Minister **Balkenende**: Nee, nee. Wat u doet, kan ook niet. Mevrouw Verburg, de minister van LNV, heeft nog eens goed aangegeven wat het verschil was tussen de buitendijkse variant die de commissie-Nijpels heeft meegenomen, en dat wat voorlag tijdens de hoorzitting. De minister heeft aangegeven dat er op twee punten sprake was van verandering. Het is niet hetzelfde. Het is goed om dat hier te zeggen. Men kan het daarmee eens of oneens zijn, maar het is niet zo dat er een-op-eenverband bestaat tussen wat hier in de hoorzitting aan de orde was en wat de commissie-Nijpels naar voren heeft gebracht. Ik hecht eraan om dit in alle duidelijkheid te zeggen.

De **voorzitter**: Misschien kunt u eerst de tweede vraag van mevrouw Van Gent beantwoorden? Zij stelt, zoals u net al vaststelde, meestal twee vragen tegelijk. Dan kan mevrouw Van Gent daarna een vervolgvraag stellen.

Minister **Balkenende**: Het tweede punt betreft de juridische aspecten. Dat is een zeer terechte vraag, daar heeft mevrouw Van Gent gelijk in. De juridische aspecten zijn buitengewoon belangrijk. Juist omdat wij rekening houden met deze juridische aspecten hebben wij gekozen voor een dubbelbesluit. Wij hebben gekozen voor een situatie waarin de buitendijkse variant de voorkeurvariant is, maar wij hebben ook in het besluit aangegeven dat als dat met name op Europeesrechtelijke gronden niet houdbaar is, de tweede variant van ontpoldering naar voren komt, exact vanwege de juridische aspecten. Daarom hadden wij ook de overtuiging, ook in de richting van de Raad van State, dat dit een gewaarborgd iets is, omdat wij twee varianten bieden. Dat hangt natuurlijk samen met juridische overwegingen. Dat is een.

Bij wat wij volgende week in het kabinet aan de orde hebben – men weet dat wij op 9 oktober bij de zaak zullen stilstaan – zullen wij alle juridische aspecten wegen. Dat verzeker ik mevrouw Van Gent graag.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik zie de minister-president al bijna naar mij grimlachen, want hij weet even goed als ik dat hij nu antwoord geeft op een niet gestelde vraag. Mijn vraag aan de minister-president was namelijk: hebt u voor het kabinetsbesluit van 17 april de juridische risico's en consequenties in kaart gebracht, omdat daar natuurlijk een aantal complicaties uit voortkwam? Ik wil gewoon van u weten of u dat toen gedaan heeft. Het lijkt mij namelijk ook heel verstandig om dat te doen. Daar wil ik graag antwoord op.

Balkenende

De **voorzitter**: Dank u wel. Als u nu stopt, gaat de minister antwoorden.

Minister **Balkenende**: Wij hebben met elkaar stilgestaan bij de vraag: wat zijn de juridische aspecten? Met name ging het erom dat wij geen risico's wilden lopen. Dat is ook exact de reden geweest waarom wij hebben gekozen voor een dubbelbesluit. Laten wij dan zaken in goede volgorde zien. Vervolgens hebben wij het besluit genomen. Daarna hebben wij gezien dat er bezwaren zijn aangetekend. U weet ook wat dat heeft opgeleverd bij de Raad van State, namelijk een voorlopig verbod op het uitbaggeren van de Westerschelde. Dat is nu de complexiteit. Waar lopen wij nu tegenop? Als er geen bezwaren waren ingediend – ik ontzeg milieuorganisaties uiteraard niet het recht om bezwaar aan te tekenen of een verzoek te doen; dat is niet aan de orde – als er geen verzoeken waren geweest van de kant van organisaties of als de Raad van State anders had besloten, dan was het baggeren doorgestaan. Die situatie doet zich alleen niet voor. Maar het is wel goed om daarbij stil te staan, omdat een paar elementen een rol spelen.

Wij hebben een discussie in Nederland over de vraag: wat zijn de beste varianten? Die zijn in het dubbelbesluit aan de orde geweest. En wij hebben te maken met onze externe relaties; ik kom daar straks op terug. Wij willen graag de zaken oplossen met Vlaanderen. Dat spreekt vanzelf en dat is ook onze inzet, maar alles in goede volgorde. Een: uw Kamer is in meerderheid tegen ontpoldering. Dat is een constante lijn geweest. Twee: het kabinet wil daaraan recht doen. Drie: dat behoort op een zorgvuldige manier te gebeuren; vandaar het dubbelbesluit. En de volgende stap is dan: wij hebben nu te maken met een uitspraak van de Raad van State. Dat heeft niet alleen te maken met consequenties ten aanzien van het uitdiepen, maar ook heeft het te maken met de relaties met Vlaanderen. Daar hebben wij nu stappen in te zetten. Volgens mij is het een heel zuivere, cleane lijn waarin de politieke, de juridische, de bestuurlijke en de internationale aspecten met elkaar in verband worden gezien.

De heer **Van der Ham** (D66): Het is inderdaad handig dat de minister-president als laatste spreekt, want het wordt wel steeds duidelijker hoe de verhoudingen precies liggen. Er is een uitspraak van de Kamer, die in meerderheid – wij waren daar niet voor – heeft gezegd: ontpolderen liever niet. Maar de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat weet dat het niet anders kan, want het alternatief is gewoon niet waterveilig genoeg. De minister van Landbouw weet dat het veel te duur is en dat het ook qua natuur niet voldoende doet. Dat weten zij, omdat zij er eerder onderzoek naar hebben laten doen door de commissie-Nijpels. U heeft op het laatst ingegrepen in de ministerraad: laten wij toch maar dat geluid niet horen van het kabinet, misschien ook wel vanwege uw Zeeuwse achtergrond, en laten wij maar proberen een soort onderzoek te doen; wij weten dat er natuurlijk helemaal niks uitkomt, maar dan hebben wij onze handen geschoond. Minister-president, wees nu eerlijk. Kijk naar de feiten die uw vakministers op dat punt gewoon waarschijnlijk in de ministerraad aan u hebben voorgedragen. Waarom maakt u nu zo'n rare mistige U-bocht terwijl u vooral eerlijk moet zijn naar de Zeeuwen?

Minister **Balkenende**: Ik hecht aan eerlijkheid in de politiek. Dat is ook precies de reden waarom ik heb geschetst hoe de gedachteswisseling hier in de Kamer is geweest en hoe het kabinet daarop heeft gereageerd. Ik tref nu aan dat er af en toe – ik zal er straks iets meer over zeggen – wordt gerefereerd aan mijn persoon. Wat gebeurde rondom 17 april heeft niet te maken met het feit dat de premier een Zeeuw is. Dat heeft te maken met een overweging van het kabinet; een kabinet dat acht slaat op een meerderheid hier in de Kamer, dat rekening houdt met gevoelens in Zeeland, maar vooral in de Kamer zelf. Dan kom je op een moment dat je knopen hebt door te hakken. Ik heb mij verbaasd – laten wij dat eerlijk zeggen – over de publiciteit die de afgelopen tijd naar voren is gekomen. Er is gezegd: er is een probleem met de Belgen, dat schrijven wij toe aan de premier vanwege zijn Zeeuwse achtergrond. Toen het besluit werd genomen op 17 april, wie heeft het toen gehad over de Zeeuwse achtergrond van de premier? Toen de Raad van State een uitspraak deed, wie van u heeft het daar toen over gehad? En zelfs toen minister-president Peeters de Nederlandse ambassadeur ontbood, wie heeft het toen gehad over de premier? Wanneer is de premier in beeld gekomen? Laten wij daar dan eerlijk in zijn. Dat was na een artikel in de Volkskrant van 22 augustus. Daarin kloppen bepaalde feiten niet. Daarin wordt mij veel toegeschreven. Maar laat ik twee voorbeelden geven. Wanneer wordt gezegd "de premier heeft in de ministerraad het dossier aan zich getrokken", dan is dat onzin. Het is vooraf gemeld aan de Volkskrant dat het niet klopt. Als wordt gezegd "de premier heeft een overleg op 16 april met minister-president Peeters", als van tevoren tegen de krant wordt aangegeven dat minister Verburg daarbij is vanwege haar verantwoordelijkheid en als dat niet wordt opgenomen, dan zijn wij bezig met bepaalde beeldvorming die geen recht doet aan de feiten.

De heer **Van der Ham** (D66): De minister-president geeft geen antwoord op de vraag. Er worden wel vaker moties aangenomen waarvan de minister of de regering zegt dat ze ongedekt zijn en niet uitgevoerd kunnen worden. Deze motie zou kunnen leiden tot 180 mln. aan extra kosten voor de Nederlandse belastingbetaler. Er zijn moties ontraden om mindere bedragen. De regering zegt dat zij er serieus naar gaat kijken, terwijl het veel meer kost voor de Nederlandse belastingbetaler en slechter scoort wat betreft natuur en waterveiligheid. Dat blijkt uit eerdere onderzoeken. Toch zegt de regering niet tegen de meerderheid van de Kamer: dames en heren, dat is nou eenmaal de verhouding, u kunt wel iets wensen, maar dat kunnen wij niet betalen, het is niet veilig en het is niet groen. Waarom zegt de minister-president dat niet gewoon?

Minister **Balkenende**: Wij moeten oppassen voor een herhaling van zetten. De vragen die de heer Van der Ham heeft gesteld, zijn beantwoord door de minister van LNV en de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat. Er is ingegaan op de financiële aspecten en alle andere zaken. Er is ook aangegeven hoe deze zaken worden gewogen. Ten aanzien van de financiële aspecten verwijs ik naar de brief van 17 april jongstleden, daar staat het allemaal in. De heer Van der Ham mag ongelukkig zijn, maar ik heb na 17 april vanuit deze Kamer ook een aantal waardevolle opmerkingen gehoord. Het is waar dat dit

Balkenende

gevolgen heeft voor de financiën en daar zullen wij volgende week nader bij stilstaan. Het kabinet wilde op 17 april aangeven hoe het onderwerp in de Kamer ligt, wat zijn verantwoordelijkheid is en hoe dit op een zorgvuldige manier gedaan moet worden. Daarom is niet alleen voor een buitendijkse variant gekozen, maar voor het dubbelbesluit met een terugvaloptie. Daarmee is naar de opvatting van de regering, rekening houdend met de opvatting van het parlement, de zorgvuldigheid gediend. De heer Van der Ham kan dat anders zien, maar dit is de visie van het kabinet.

De **voorzitter**: Tot slot, mijnheer Van der Ham.

De heer **Van der Ham** (D66): De minister-president laat onderzoek doen naar iets wat duurder, minder groen en slechter voor de waterveiligheid is. Hij weet – dat horen wij tussen de regels door van de twee vakministers – dat het er vanwege die inhoudelijke redenen gewoon niet gaat komen. Vindt hij het dan gek dat ik denk dat hij en de fractie van het CDA een wit voetje proberen te halen bij de Zeeuwen omdat zij het op het cruciale moment hebben laten liggen? Ik hoor steeds meer geluiden in Zeeland dat de minister-president en het CDA in de Kamer hun handen van het dossier proberen af te trekken en dat zij niet eerlijk zijn omdat er geen alternatief voor die ontpoldering is. De minister-president mag dit jammer vinden, maar zijn eigen ministers zeggen dat impliciet.

Minister **Balkenende**: Ik hoop dat iedereen doorheeft dat ik hier nu eens even niet sta als Zeeuw met een bepaalde opvatting, maar als minister-president, als iemand die verantwoordelijk is in het kabinet. Het kabinet heeft rekening te houden met gevoelens in de Kamer. Om die redenen hebben wij gekozen voor het dubbelbesluit en dat is fair. Het kabinet doet een maximale poging om te kijken of het een alternatief kan vinden. Is dat een harde garantie? Dat is afhankelijk van meerdere zaken. Er zijn Europeesrechtelijke vragen die ertoe kunnen leiden dat wij de tweede variant moeten nemen. Maar het is wel een integere poging geweest om recht te doen aan de gevoelens in de Kamer. Daar ging het om en nergens anders om.

De heer **Polderman** (SP): Eén ding snap ik toch niet. De minister-president schetst een vermeende consistente lijn van zowel Kamer als kabinet. Hij zegt: wij hebben altijd rekening gehouden met de gevoelens in Zeeland over ontpolderen, daar is geen Kamermeerderheid voor. Hoe is het dan in vredesnaam mogelijk dat dit aspect van die ontpoldering letterlijk, helemaal uitgeschreven in het verdrag staat? Dat begrijp ik niet.

Minister **Balkenende**: Die discussie hebben wij meerdere malen met elkaar gehad. De discussie rondom ontpoldering loopt een hele tijd. Ontpoldering is opgenomen in het verdrag. Wij hebben gemerkt dat er zowel in Zeeland als in de Kamer andere opvattingen bestonden. Tegen die achtergrond hebben wij voorafgaand aan het besluit van het kabinet contact opgenomen met minister-president Peeters om met elkaar te bespreken wat in het verdrag staat en hoe hij aankijkt tegen een alternatieve variant. Als dat op voorhand op grote bezwaren had gestuit, hadden wij een probleem gehad. Je hebt deze zaak ook met de mensen uit

Vlaanderen goed te bespreken. Wij hebben om die redenen gekozen voor intensief contact met Vlaanderen om te zien of medewerking kon worden verleend aan een alternatieve mogelijkheid. Dat is niet op bezwaren gestuit en dat is ook steeds zo gebleven; de minister van LNV is hierop ingegaan. Naderhand heeft het alleen een andere dynamiek gekregen. Dat kwam niet door de opvatting van de Nederlandse regering, maar door de uitspraak van de Raad van State waardoor vertraging dreigde. U moet de zaken wel in de goede volgorde zetten.

De **voorzitter**: Een vervolgvraag, mijnheer Polderman.

De heer **Polderman** (SP): Die uitspraak van de Raad van State heeft er inderdaad niets mee te maken. Daar zijn wij het over eens. Ik begrijp echter nog steeds niet hoe wij met ons volle verstand een verdrag kunnen sluiten waarin twee artikelen genoemd worden als uit te voeren werken: de verdieping en de ontpoldering van de Hedwigepolder, terwijl wij van het begin af aan weten – zoals u zelf zegt – dat dit eigenlijk een onhaalbare kaart is. Dan sluit je toch zo'n verdrag niet? Dat zijn de twee expliciet genoemde punten in het verdrag die moeten gebeuren: het verdiepen en het ontpolderen van de Hedwige- en de Zwinpolder. Als je weet dat de helft van het verdrag niet steunt op een meerderheid in de Kamer en kennelijk ook niet op een meerderheid in het kabinet, dan begrijp ik nog steeds niet hoe wij met ons volle verstand zo'n verdrag hebben kunnen sluiten.

Minister **Balkenende**: Voorzitter. Deze discussie hebben we nu heel vaak gehad.

De **voorzitter**: Inderdaad, dat kan ik niet ontkennen. Dat wil ik ook niet.

Mevrouw **Neppéus** (VVD): Ik ga er gewoon van uit dat ik hier tegen de premier spreek en aan hem mijn vragen stel, en de provincie waar iemand woont maar in het midden laat. Het dossier begint met een aanmelding waarin gesproken wordt van een staat. Kennelijk wordt dan bedoeld de juridische rechtsbescherming. Ik kom steeds stukken tegen – en dat vind ik zo lastig hier – die verwarrend zijn. Ik hoop echt dat de premier dat wil oppakken en stevig de regie neemt. Laat nu eens die echte informatie boven tafel komen: wat is er de afgelopen maanden, maar vooral ook de afgelopen jaren gebeurd? Ik zie het maar op en neer wapperen. Het gevoel tegen ontpolderen hadden en hebben wij nog steeds als VVD. Maar ik wil nu de echte informatie boven tafel krijgen, want ik zou bijna een stapel stukken kunnen meenemen die verwarrend zijn. Dus pak hier de regie, want ik vind het echt volstrekt verwarrend.

Minister **Balkenende**: Naar mijn weten – en ik ben niet de eerstverantwoordelijke voor dit dossier – is de informatie voor zover die beschikbaar is, altijd gedeeld met de Kamer. Er zijn debatten over geweest, er zijn brieven over geschreven, er zijn onderzoeken naar verricht. Het lijkt mij dat het altijd is gedaan zoals het ook gedaan moet worden, namelijk dat er informatie wordt gedeeld. Ik kan uw vraag daarom niet helemaal plaatsen. Ik moet dan ook kijken naar de andere bewindslieden. Naar mijn weten heeft de Kamer altijd die informatie

Balkenende

gekregen die nodig was. Dat is eigenlijk het enige wat ik hierover kan zeggen.

Mevrouw **Neppéus** (VVD): Ik refereer aan de aanmelding waarin gesproken wordt van een staat, die blijkbaar op de juridische status slaat. De desbetreffende informatie hebben we niet ontvangen. Verder wijs ik op de kritische vragen die werden gesteld door de Europese Commissie, naar aanleiding van het besluit van april. Die zijn pas heel laat gekomen, nadat mensen ongeveer konden zeggen: hier hebben we ze, mogen we u dat laten lezen? Vervolgens zien we dat er maanden heel weinig is gebeurd. Nu komt er opeens weer een brief over de veiligheid van de Belgische bewindspersoon Peeters in discussie. Ik zou nu echt eens de complete informatie willen zien, want voor mij is er nauwelijks meer een touw aan vast te knopen.

Minister **Balkenende**: Laat ik het zo doen. Ik zal na laten gaan welke informatie u is geworden. Ik zal uw laatste opmerkingen daaraan koppelen. Ik zal de bewindslieden vragen om dat nog eens te bezien. Ik vraag u op mijn beurt – dat is misschien iets voor de tweede ronde – om precies aan te geven welke informatie u precies wilt. Dat hoor ik graag, omdat het naar mijn overtuiging zo is, dat het kabinet altijd die informatie geeft die ook nodig is.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): De premier verklaart de draai van het kabinet door te wijzen op het feit dat het rekening wilde houden met de wens van de meerderheid van de Kamer. Tegelijkertijd blijkt toch duidelijk uit eerder door collega Van der Ham gestelde vragen dat er erg weinig rekening is gehouden met de juridische consequenties, ook gezien de uitspraken van de Raad van State met betrekking tot dit hele dossier. Er wordt ook kritiek geuit op het kabinet vanwege het volledig voorbijgaan aan het complexe netwerk aan besluitvorming, voorafgaand aan de hele ontpolderingsbesluitvorming. Hoe beoordeelt de minister-president die kritiek, dat er volledig voorbijgegaan wordt aan de voorafgaande complexe besluitvorming?

Minister **Balkenende**: Ik zie dat anders. Ik zal ook uitleggen waarom. Natuurlijk is dit een complex bestuurlijk vraagstuk. Ik heb veel contacten gehad de afgelopen jaren, ook met mijn collega uit Vlaanderen. Hoe vaak hebben we niet gesproken over de Scheldeverdragen, het tempo, de besluitvorming hier en in de Eerste Kamer? We hebben te maken met lastige discussies in deze Kamer zelf, met voorkeuren, en over hoe we met zaken omgaan, anders dan het Scheldeverdrag. Kortom, we zijn ons daarvan bewust. Juist ook vanwege die complexiteit hebben we met name het juridische punt aangegeven. Daarom kiezen we voor een dubbelbesluit, om te voorkomen dat we ineens in een probleem zouden kunnen komen als de variant op bijvoorbeeld Europeesrechtelijke bezwaren zou stuiten. Dat is het maximale wat we kunnen doen. Dat betreft onze verantwoordelijkheid.

Wat we niet in de hand hebben, betreft het goed recht van iedereen om bezwaar aan te tekenen of verzoeken te doen. Dat hebben we gezien bij de Raad van State. Dat is de verantwoordelijkheid van organisaties; die vrijheid heeft men. Het is aan de Raad van State om in dit geval een uitspraak te doen. Ook daar hebben we geen greep op. Dat is niet anders. We zien natuurlijk regelmatig dat

projecten op een gegeven moment worden gestaakt. Dat kan ik ook niet helpen. We proberen vanuit onze verantwoordelijkheid die dingen te doen, in tempo, terwijl we recht doen aan de gevoelens in deze Kamer en kijken of het sluitend kan zijn, ook wat betreft de bestuurlijke en juridische aspecten. Juist vanwege dat juridische aspect, hebben wij nadrukkelijk gekozen voor een dubbelbesluit. Dat hebben wij niet voor niets gedaan.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Vindt de minister-president het niet juist een gevaar dat het vooroordeel dat Den Haag onder een kaasstolp leeft en dat het kabinet onder een kaasstolp besluiten voorbereidt, bevestigd wordt als het kabinet dwars door alle complexe besluitvorming van eerder heen gaat?

Minister **Balkenende**: Dat is niet waar. Waarom komt de Kamer nu met een motie – eerst de heer Van der Staaij en daarna de heer Koppejan – waarin wordt gevraagd alternatieven te bezien? Waarom is er een hoorzitting gehouden in deze Kamer? Juist omdat het een weerbarstig onderwerp betreft en juist omdat er een zoektocht is naar alternatieve mogelijkheden. Daardoor vinden gesprekken in deze Kamer plaats. Dat is ook voor ons relevant. Een complexe besluitvorming kan er niet toe leiden dat wij zeggen: wij trekken ons niets aan van een meerderheid van deze Kamer en wij kiezen om bepaalde redenen voor die variant. Dat zou geen recht doen aan de opvatting in deze Kamer.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Had de minister-president de Kamer er niet juist op moeten wijzen dat wij niet zomaar vanuit Den Haag allerlei dingen kunnen gaan veranderen en een draai kunnen gaan maken, omdat wij nu eenmaal rekening hebben te houden met de complexe besluitvorming buiten deze Kamer? De Kamer heeft ook een fout gemaakt door als een op een eiland levend parlement te gaan oordelen over de Westerscheldeproblematiek. Daar had de minister-president in mijn optiek – ik wil graag weten hoe hij daarover denkt – van moeten zeggen: wij kunnen die draai niet zomaar maken, want dan gaan wij dwars door die complexe besluitvorming heen, waar alle partners bij betrokken zijn, waar België bij betrokken is en waar milieuorganisaties en Zeeuwen bij betrokken zijn.

Minister **Balkenende**: Dit is een herhaling van zetten. Wij zijn ons bewust van de complexe aspecten. Maar wat zijn de onderdelen daarvan? Een onderdeel van de besluitvorming is het feit dat men hier in de Kamer een oordeel heeft. Een ander onderdeel zijn de contacten met Vlaanderen. Weer een ander onderdeel vormen de juridische aspecten. Met al die zaken houden wij rekening.

De heer **De Mos** (PVV): Wij weten twee dingen. Een: een Kamermeerderheid is tegen ontpoldering. Twee: de noodzaak tot ontpolderen ontbreekt volledig. Waarom kunnen wij die 98% van de Zeeuwen en dat deel dat al dertien jaar in onzekerheid leeft, niet blij maken door te zeggen dat wij stoppen met dat ontpolderen? Ontpolderen, nu niet en nooit niet.

Minister **Balkenende**: Ik heb aangegeven hoe deze zaak ligt en ik ben ingegaan op het dubbelbesluit en op de

Balkenende

achtergronden daarvan. Daar sta ik nu ook voor. Wij willen recht doen aan de opvattingen in de Kamer, maar wij kunnen ons niet onttrekken aan de juridische aspecten. Dat is de reden waarom wij dat dubbelbesluit hebben genomen. Wij hechten aan consistentie.

De heer **De Mos** (PVV): Wij doen aan iedereen recht, behalve aan de Zeeuwen. 98% is tegen en toch gaan wij door met dit zotte ontpolderplan. Is dat nu democratie voor de Zeeuwen?

Minister **Balkenende**: Juist omdat wij rekening houden met de gevoelens in de Kamer en met die in Zeeland, hebben wij gekozen voor een dubbelbesluit. Wij doen recht aan die gevoelens, maar tegelijkertijd hebben wij ook rekening te houden met juridische mogelijkheden en onmogelijkheden. Maar dit heb ik nu al een keer of 28 gezegd.

De **voorzitter**: Ik dacht 27.

Minister **Balkenende**: Dank u, voorzitter. Ik had het niet helemaal goed bijgehouden.

Voorzitter. Ik kom nu op een aantal andere vragen. De heer Van der Ham heeft gevraagd naar mijn betrokkenheid in het dossier. Ik heb het eigenlijk al gezegd. Mijn betrokkenheid is niet anders dan bij andere complexe dossiers. Het gaat in dit geval om vier verdragen en er zijn meerdere departementen bij betrokken. Dat zijn in de eerste plaats LNV en Verkeer en Waterstaat, maar ook VROM en Buitenlandse Zaken gezien de relatie met Vlaanderen. Dat betekent dat op sommige momenten coördinatie is vereist. Precies om die reden heb ik met anderen gewerkt aan de voorbereiding van het besluit dat op 17 april is genomen. Net zo goed heb ik nu weer een verantwoordelijkheid als het gaat om de voorbereiding van de gedachtewisseling en besluitvorming op 9 oktober aanstaande.

De heer **Van der Ham** (D66): Alleen al om u de gelegenheid te geven om die beelden in de media weg te nemen en gezien de relevante vragen die ik daarover heb gesteld in eerste termijn, wil ik vragen of er ook is gekeken naar uw directe omgeving, de politieke staf. Er is gevraagd of die invloed heeft gehad. Kunt u daarop ingaan?

Minister **Balkenende**: De opmerkingen die daarover zijn gemaakt, hadden meer iets met verdachtmakingen te maken dan dat ze reëel waren. U hebt zelf gevraagd naar de heer Wiebe de Graaf. Dat is de vader van mijn politiek adviseur. Ik hecht eraan het volgende op te merken. Ik heb de heer Wiebe de Graaf hier nooit over gesproken. Een ander punt is dat het voorstel voor dit alternatief in december 2007 is gedaan. Toen had ik de heer Jeroen de Graaf nog helemaal niet als mijn politiek adviseur. Je hebt natuurlijk altijd contacten met je politiek adviseur over alle onderwerpen. Dat geldt nu bijvoorbeeld voor de AOW of buitenlandse politieke aspecten. U weet precies hoe dat werkt. Er is veel gezegd over contacten. Ten eerste zeg ik in alle duidelijkheid in uw richting dat er geen contacten geweest zijn met de heer Wiebe de Graaf.

Ten tweede zijn er opmerkingen gemaakt over de contacten met Rotterdam. Ik heb met B en W van Rotterdam of de Rotterdamse haven geen gesprek gehad

over dit onderwerp, ook niet voor 17 april jongstleden. Ik heb wel informeel de heer Smits gesproken in augustus van dit jaar. Dat had echter meer te maken met de gang van zaken van procedures en de Tweede Maasvlakte. Kortom, dat had niet te maken met de besluitvorming in het kabinet zelf.

Ten derde werd er gesproken over contacten met de commissaris van de Koningin. Ik heb regelmatig contact met alle commissarissen van de Koningin. Dat zijn vaak gesprekken over hoe het met besluitvorming zit en of het opschiet. Hieraan kan dus geen eigenstandige betekenis worden ontleend.

Het besluit dat wij op 17 april hebben genomen, is een vrucht van overleg binnen het kabinet in relatie tot de opvatting van de Kamer.

De heer **Van der Ham** (D66): Met betrekking tot de directe betrokkenheid van mensen om u heen moet u extra zorgvuldig zijn, alleen al om de beeldvorming tegen te gaan die op dat punt kan ontstaan. Met het feit dat het voor de Kamer, althans voor mijn fractie, onduidelijk is waarom er opeens zo'n draai is gemaakt in dit kabinet, laadt u die verdenking natuurlijk wel een beetje op zich. Wat is in het algemeen uw policy met betrekking tot assistenten of andere mensen in uw omgeving die op de een of andere manier te linken zijn aan een gevoelig dossier? Deze link was wel heel direct. Hoe gaat u in zijn algemeenheid met dit soort vraagstukken om?

Minister **Balkenende**: Ik teken groot bezwaar aan tegen deze wijze van denken van de heer Van der Ham. Dit heeft hij ook gedaan in de eerste termijn van de kant van de Kamer. Omdat hij dit nu naar voren brengt, zeg ik tegen hem dat hij dit had moeten zeggen op 17 april. Hij had dat moeten zeggen na de uitspraak van de Raad van State. Hij komt er echter mee na een artikel in een krant. Er staan een aantal aanvechtbare, onjuiste dingen in die krant. Het artikel is onvolledig. De heer Van der Ham spreekt over beeldvorming. Aan wie ligt die beeldvorming dan?

De heer **Van der Ham** (D66): Ik begrijp dat u daar heel kribbig over wordt. Uit alle reconstructies die wij hebben gezien, soms ook uit de lichaamshouding van uw collega's, concluderen wij dat de betrokkenheid bij dit dossier groot is. Dat mag. Wij zien echter ook dat die betrokkenheid relevant geweest voor de turn die het kabinet heeft gemaakt. Als u goed de Handelingen nakijkt, ziet u dat ik daarover in zijn algemeenheid vragen heb gesteld. Ik vind dat u de schaduw van twijfel die kan ontstaan, moet wegnemen. U moet daar de gelegenheid toe nemen. Ik vraag u in zijn algemeenheid hoe u omgaat met betrokkenheid van mensen die in uw omgeving werken en die zo direct gelinkt zijn aan zo'n inhoudelijk onderwerp.

Minister **Balkenende**: Ik blijf het een merkwaardige vraag vinden van de heer Van der Ham. Het volgende doet zich voor. Een premier heeft te maken met tal van dossiers. Dit betekent dat hij moet samenwerken met bewindslieden en anderen. Zeker in de fase van de finale voorbereiding richting de ministerraad moet de premier daarin een rol spelen, of het nu gaat om sociale zekerheid, het pensioenstelsel of de buitenlandse relaties. De premier speelt daarin een rol. Hij doet dit met

Balkenende

degenen die om hem heen staan. De vorige keer heeft de heer Van der Ham een vraag gesteld over de heer Wiebe de Graaf. Ik heb aangegeven dat ik geen keer met hem over het dossier heb gesproken. Verder heb ik aangegeven dat het alternatief naar voren kwam op een moment dat ik mijn huidige politiek adviseur niet eens had. Dan vind ik dat wij moeten oppassen met het oproepen van verkeerde beeldvorming. Daar ben ik niet debet aan. Dat kan ik niet helpen.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): De minister-president zegt dat dit allemaal tot stand is gekomen als een vrucht van overleg. Hoe bedenkt u het? Het is een mooie beeldspraak.

Minister **Balkenende**: Mooi hè?

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Prachtig, maar ik zie in vak K toch twee balende bewindspersonen zitten, een vakminister en een vaksecretaris, die hier tegen heug en meug de kabinetsmanoeuvres zitten te verdedigen. Dat valt gewoon echt op. U zegt dat u het dossier niet naar u toe hebt getrokken en dat dat grote onzin is. Wat is uw rol hierin dan wel precies geweest? Op het moment dat de minister-president ... Ik zeg het maar even rechtstreeks: op het moment dat u ...

De **voorzitter**: Dat moet u nou juist niet doen.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): O nee. Op het moment dat de minister-president zich ermee ging bemoeien, werd het eigenlijk alleen maar een grotere bende. Ik zou dus eigenlijk wel van u willen weten wat uw regierol precies is geweest. Het lijkt me erg belangrijk om dat ook bij dit onderwerp deze week van u te horen. En wat is uw bijdrage geweest om deze zaak niet te laten escaleren?

Minister **Balkenende**: Het is goed om hier te melden dat het onderwerp Westerschelde mij al die jaren heeft beziggehouden. Ik heb daarnet aangegeven dat ik keer op keer contact heb gehad met mijn Vlaamse collega. Het ging over de Scheldeverdragen, over het tempo en de besluitvorming. Dat is continu aan de orde geweest. Ik heb al die jaren evenzeer contact gehad met de voorganger van mevrouw Verburg over dit onderwerp. Ik heb altijd te maken gehad met de discussies over de alternatieven, ook in deze Kamer. Natuurlijk heb ik acht geslagen op het verzoek om een commissie, die later de commissie-Nijpels zou zijn, aan het werk te zetten en te kijken naar de alternatieven.

Natuurlijk slaat het kabinet acht op de bevindingen van de Kamer, zoals in de hoorzittingen in februari van dit jaar. Dan is het logisch dat je dat doet in samenspel met de meest betrokken bewindslieden. Daar is niets mis mee. Er ligt een verantwoordelijkheid van het kabinet. Vervolgens heb ik in het bijzonder contact gehad met de minister van LNV, die de eerste verantwoordelijkheid heeft. In het verleden was dat de heer Veerman. Dat leidt dan tot de voorbereiding van een kabinetsbesluit, dat op 17 april is genomen. Er is werkelijk niets, maar dan ook niets, bijzonders aan de hand.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Dat kan zo zijn, maar ik krijg geen antwoord op mijn vraag. Dat vind ik toch jammer, want het was best een indringende vraag. Ik wil

namelijk van de minister-president weten, ook om hem te laten gloriëren, wat zijn rol is geweest. Wat is zijn regierol geweest in het dossier Westerschelde in de afgelopen maanden? Het loopt uit de hand. Ik wijs op de Europese Commissie en de Raad van State. De Belgen zijn hartstikke kwaad. Iedereen gaat zich ermee bemoeien. De minister-president moet de Rijksrecherche inschakelen omdat er gelekt wordt. Wat is zijn regierol? Neem nou eens de microfoon en geef dat aan.

Minister **Balkenende**: Waarom praten wij hier met elkaar?

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik hoor niets.

Minister **Balkenende**: U luistert ook niet. Ik heb heel scherp aangegeven hoe het debat hier in de Kamer is verlopen en welke consequenties het kabinet daaraan heeft verbonden. Ik heb aangegeven wat mijn rol daarin was en is: in de afgelopen jaren, in het buitenland en intern in het kabinet. Ik heb het allemaal aangegeven. Vervolgens merk ik op 17 april dat het besluit van het kabinet goed valt, gelet op verschillende reacties van Kamerleden in de media. Er is een debat aangevraagd, dat later heeft plaatsgevonden. Wanneer gaan de discussies ontstaan? Dat gebeurt niet rondom het besluit van het kabinet op 17 april. De discussie ontstaat nadat de Raad van State heeft gezegd dat er voorlopig niet mag worden uitgediept en vervolgens na het krantenartikel. Zo is het verhaal. Ik heb geen greep op organisaties die een bepaald verzoek doen. Ik heb geen greep op de Raad van State. Dat heeft wel een discussie geëntmeerd. Wij hadden hier anders gestaan als de Raad van State een andere uitspraak had gedaan. Dat is niet zo en dat hebben wij gewoon te respecteren. Zo werkt een rechtsstaat. Wij hebben onze verantwoordelijkheid en de rechterlijke instanties ook.

De **voorzitter**: Ik begin nu echt dingen voor de tweede keer te horen. Dat gevoel heb ik al een tijdje. Mevrouw Neppéus gaat iets nieuws brengen.

Mevrouw **Neppéus** (VVD): Ik heb twee korte vragen. De minister-president heeft gezegd dat het gevoelen van de Kamer sterk heeft meegewogen. Dat vind ik mooi. Krijgen wij dat voortaan ook in andere dossiers? Dan kunnen wij er rekening mee houden dat dit altijd speelt. Ik begrijp nu dat het antwoord ja is. Dat proef ik uit de lichaamstaal van de minister-president.

Minister **Balkenende**: Dat hoeft niet altijd zo te zijn.

Mevrouw **Neppéus** (VVD): Ik merk dat hier. Ik krijg daar graag een reactie op. Kan ik dat voortaan altijd verwachten?

Het tweede punt is die regierol. Dat de minister-president zich bij dit belangrijke dossier betrokken voelt en daar regie op voert, kan ik mij goed voorstellen. Ik spreek hier als een eenvoudige oppositiewoordvoerder. Wordt dat ook voor ons zichtbaar in dossiers als Uruzgan en AOW?

De **voorzitter**: Ik wil niet flauw doen, maar ik vind dit al ingewikkeld genoeg.

Minister **Balkenende**: Een premier heeft tot taak om bij

Balkenende

alle belangrijke dossiers present te zijn. Dat zit hem soms in de voorbereiding, soms in het entameren van ontwikkelingen en soms zelfs in het dempen van ontwikkelingen. Dat is afhankelijk van de aard van het onderwerp. Zo werkt dat. Ik heb net aangegeven dat ik bij alle belangrijke dossiers in de afgelopen jaren betrokken ben geweest. Ik denk aan uw partijgenoot, de heer Hoogervorst, toen wij het hadden over het stelsel van gezondheidszorg. Natuurlijk is de premier daarbij betrokken. Denk aan minister De Geus en alle veranderingen in de sociale zekerheid en meer recentelijk aan alle heroverwegingsoperaties. Natuurlijk speelt de premier daarbij intern een grote rol. Dat is niet altijd zichtbaar, dat kan ik ook niet helpen, maar het is wel zo. Overigens waardeer ik de opmerkingen, want daarmee wordt de rol van de premier bevestigd. Dank daarvoor.

De **voorzitter**: Tot slot, mevrouw Neppéus.

Mevrouw **Neppéus** (VVD): Ik begrijp dat de premier vaker de regie gaat pakken, prima.

Minister **Balkenende**: Nee, nee, nee, nee. Dat is flauw, typisch VVD.

Mevrouw **Neppéus** (VVD): Ik kom terug op het punt van het luisteren naar de Kamer. De minister-president glimlacht dan wat. Dit is toch een wezenlijk punt.

De **voorzitter**: Nee, eerst de vraag van mevrouw Neppéus. Die heb ik nog niet gehoord.

Mevrouw **Neppéus** (VVD): De minister-president zegt dat hij hier heeft geluisterd naar de Kamer. Zal hij dat voortaan altijd doen? Worden er voortaan geen moties meer afgewezen? Ik vind dit een wezenlijk punt. De minister van LNV kijkt nu heel verveeld. Daar neem ik kennis van. Ik wil een antwoord op mijn vraag.

Minister **Balkenende**: In de afgelopen maanden zijn er omstandigheden geweest waardoor het kabinet een bepaalde motie niet kon volgen. Dat is dan ook gezegd. Dit kan gebeuren. Dit kan te maken hebben met internationale aspecten of met financiële aspecten. Die verantwoordelijkheid hebben wij en wij melden dit ook in de Kamer. Echter, bij een onderwerp dat zo gevoelig ligt en waarover al jaren wordt gesproken, acht ik het terecht als het kabinet zegt dat het acht slaat op hetgeen hier naar voren wordt gebracht. Dat hebben wij gedaan met inachtneming van alle elementen die aan de orde zijn.

De **voorzitter**: Volgens mij zijn wij aan het einde van uw antwoord gekomen?

Minister **Balkenende**: Ja, want ik denk dat er voldoende is gezegd over Vlaanderen. Ik had mij voorgenomen om daar nog iets over te zeggen, maar volgens mij is voldoende duidelijk gemaakt welke contacten er zijn geweest.

De **voorzitter**: Ja, ik wil nu overgaan op andere onderwerpen, als die er nog zijn.

Minister **Balkenende**: Ik wil het hierbij laten, want dit waren de hoofdelementen die naar voren zijn gebracht voor wat betreft mijn betrokkenheid.

De **voorzitter**: Mijnheer Van der Ham, kunt u nog iets nieuws verzinnen?

De heer **Van der Ham** (D66): Ja, voorzitter, want de minister-president zegt steeds: ik heb hier eigenlijk niet zoveel extra mee van doen gehad als normaal. De voorbeelden die hij net noemde van de gezondheidszorg en dergelijke, zijn grote issues. Dit is een relatief klein dossier dat vooral op het niveau van een vakminister speelt en toch heeft hij zich daarmee bemoeid. Daarom houd ik hem een citaat voor van de heer Wijffels, een soort moreel kompas in de partij van de minister-president. De heer Wijffels heeft gezegd: Ik kan me voorstellen dat hij toen hij zag – hij spreekt dan over de minister-president – dat de zaak uit de hand ging lopen, dacht: laat ik er eens wat dichter op gaan zitten, zeker ook omdat hij als Zeeuw de emoties aanvoelt, maar dit heeft tot nu toe niet tot slagvaardiger beleid geleid. Dat zegt de heer Wijffels. Hoe reageert de ...

De **voorzitter**: Mijnheer Van der Ham, dit is echt een herhaling van zetten. Het spijt me zeer, die Zeeuw hebben wij al een keer langs zien komen en dan nu in de persoon van de heer Wijffels. Het spijt me, maar dit is echt een herhaling van zetten. Ik sta het antwoord niet toe.

Minister **Balkenende**: Voorzitter. Ik ben hiermee gekomen aan het einde van mijn antwoord in eerste termijn.

De **voorzitter**: Dank u wel. Hiermee hebben wij de antwoorden van de zijde van de regering in eerste termijn gehoord. Wij zijn nu toe aan de tweede termijn van de kant van de Kamer, maar er was mij gezegd dat wij tussentijds nog stukken zouden krijgen die wellicht in een wat langere schorsing tussen de eerste en tweede termijn door de leden zouden kunnen worden bekeken. Er is mij nog niet geworden dat die stukken er zijn. Wij kunnen eventueel een derde termijn houden en dan nu verdergaan met de tweede termijn. Ik schors de vergadering voor enkele minuten.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Minister **Balkenende**: Voorzitter. Ik begrijp het verzoek van de heer Van der Ham en anderen zeer wel, maar het gaat om het volgende. De stukken zijn opgevraagd bij het ministerie van LNV. Bepaalde stukken zijn weg gelakt. Ik heb het laten nagaan; dit zijn stukken die te maken hebben met persoonlijke beleidsopvattingen van ambtenaren. Deze zaken kunnen, zoals bekend, nooit worden gewobd. Hetzelfde geldt natuurlijk voor de Kamer. Zij mag het kabinet aanspreken op wat de kabinetsleden vinden, maar niet op stukken die te maken hebben met de opvattingen van ambtenaren. De Kamer moet ons aanspreken en niet de ambtenaar. Om deze reden kunnen wij niet tegemoetkomen aan dit verzoek.

De heer **Van der Ham** (D66): Wij delen die bestuurlijke opvatting van het kabinet natuurlijk op hoofdlijnen. Wij moeten het kabinet aanspreken op de besluitvorming. Toch is het voor de reconstructie voor de Kamer, en in ieder geval voor mijn fractie, van belang om te zien hoe abrupt de beleidswijziging van het kabinet was. Uit bepaalde reconstructies is gebleken dat die ook de

Balkenende

ambtenaren die daarmee op de ministeries bezig waren, rauw op hun dak viel. Het was voor hen lastig in te schatten of dat proportioneel was. Ik heb daarover nog wel een paar vragen. Kunt u daarin wat meer inzicht geven?

De **voorzitter**: Dat kunt u dan in de tweede termijn doen.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik begrijp dat de minister-president die vraag dan in de tweede termijn meeneemt.

De **voorzitter**: Ja. Na deze korte schorsing, waarin wij onze mind hebben opgemaakt, zijn wij toe aan de tweede termijn van de Kamer. Ik geef het woord aan de heer Polderman van de SP. Zoals gebruikelijk kan een derde van de spreektijd in eerste termijn worden gebruikt, wat neerkomt op twee minuten. Ik houd daar strikt aan vast. Ik zeg daar nogmaals bij: mocht u eventueel overwegen om moties in te dienen, dan moet dat ook binnen die twee minuten. Als u er een heeft, is het dus misschien het beste om daarmee te beginnen, dan hebben wij dat vast gehad.

De heer **Polderman** (SP): Voorzitter. Laat ik dan meteen van uw suggestie gebruikmaken en de moties die ik wil indienen, voorlezen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

stelt vast dat door het besluit van de regering om het ontpolderen van de Hedwigepolder uit het Scheldeverdrag te schrappen en de uitspraak van de Raad van State om de verruiming van de vaargeul op te schorten, de Scheldeverdragen uit 2005 de facto onuitvoerbaar zijn geworden;

verzoekt de regering, deze feitelijkheid niet langer te negeren en de Antwerpse, Vlaamse en Belgische autoriteiten eveneens hiervan eerlijk en zonder verdere vertraging op de hoogte te brengen;

verzoekt de regering, de besprekingen met de Vlaamse regering opnieuw aan te gaan over de toekomstige ontwikkeling van de zeehavens in beide landen en daarbij als uitgangspunt voor de Westerscheldehavens te nemen dat van een verruiming en verdieping van de vaargeul geen sprake meer kan zijn,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Polderman. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 29 (30862).

De heer **Polderman** (SP): Voorzitter. Ter toelichting: ik dien deze motie in, omdat mij in het debat duidelijk is geworden, zowel vandaag als eerder, dat het verdrag niet

kan worden uitgevoerd. De regering heeft dat aan zichzelf te wijten. Het verdrag was namelijk gestoeld op een ontwikkelingsschets, waarin uitgegaan werd van natuurherstel. Iedereen is het erover eens dat dit noodzakelijk is. De ingebrekestelling naar aanleiding van de tweede verdieping maakt immers duidelijk dat herstel van de natuur zeker nodig is. Mijn fractie is er echter niet van overtuigd dat het beoogde natuurherstel kan worden gerealiseerd door te ontpolderen. Vandaar het standpunt van mijn fractie dat ontpolderen niet aan de orde is.

Ik ben het verder eens met de regering dat ontpolderen, ook gezien het standpunt van een Kamermeerderheid, niet meer aan de orde is. Daarmee valt de grond onder het verdrag weg en dan moeten wij eerlijk tegen de Vlamingen durven zeggen: dit verdrag kan niet meer, omdat het stoelt op twee fundamentele uitgangspunten, de verdieping enerzijds en de ontpoldering anderzijds. Het verdrag is dus de facto afgelopen.

Voorzitter. Mijn tijd is op en ik zal mij dus beperken tot het voorlezen van mijn tweede motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat vanuit de Antwerpse havens er alweer wensen zijn geuit om na de derde verdieping nog weer verdergaande aanpassingen aan de vaargeul te realiseren;

van mening dat van verdergaande verruimingen en verdiepingen van de Westerschelde en daarmee samenhangende natuurherstel- en compensatiemaatregelen geen sprake meer kan zijn;

verzoekt de regering, aan de Antwerpse, Vlaamse en Belgische bestuurders en autoriteiten over te brengen dat Nederland niet meer zal meewerken aan verdergaande verdiepingen en verruimingen van de vaargeul in de Westerschelde,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Polderman. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 30 (30862).

De heer **Van der Staaij** (SGP): Voorzitter. Ik bedank de bewindslieden voor hun beantwoording

De SGP-fractie staat van harte achter een goed nabuurschap met de Belgen. Wij zijn ook voor natuurbeheer en de maatregelen die voor natuurherstel mogelijk zijn. Gelet de ontstane discussie leg ik toch vooral het accent op de vraag hoe wij omgaan met de bezwaren tegen gedwongen ontpoldering.

De minister-president heeft er terecht op gewezen dat de Kamer in het verleden niet één keer, maar meerdere keren bezwaren heeft geuit tegen gedwongen ontpoldering. In het dictum van een motie uit oktober 2006 staat bijvoorbeeld dat blijvend en onverkort dient te gelden

Van der Staaij

dat er geen sprake mag zijn van onvrijwillige landbouwgrondverwerving ten behoeve van ontpoldering. Dat staat nog steeds. Het is ook een dragende argumentatie voor de lijn van de regering. Ik vind het dan ook niet fair dat collega Van der Ham dit debat met allerlei persoonlijke verdachtmakingen heeft belast. Ik wil dat nadrukkelijk gezegd hebben.

De heer **Van der Ham** (D66): In verschillende reconstructies wordt gesuggereerd dat de minister-president een zekere verdenking op zich heeft geladen. Ik heb gezegd dat de minister-president in dit debat zelfs de schaduw van twijfel moet wegnemen. Die gelegenheid heb ik hem ook geboden door door te vragen op punten die in de media aan de orde zijn gesteld. Dat is wat ik heb gezegd. Ik heb dat ook zo gevraagd in mijn bijdrage. Op sommige punten heeft hij de twijfel weggenomen, maar op andere punten heeft hij dat onvoldoende gedaan. Ik zal daarop terugkomen in mijn eigen bijdrage. Ik heb dus helemaal geen persoonlijke kwalificaties geuit. Ik heb gezegd: daar moet duidelijkheid over komen, want deze twijfel mag niet blijven bestaan.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Ik wil gezegd hebben dat ik vind dat dit het niveau van roddelpraatjes heeft. Als u vermoedt dat er geen dragende argumenten zijn voor een kabinetsbesluit, moet dat uit een inhoudelijke discussie blijken. Tot nu toe is altijd gebleken dat de Kamer een duidelijke inhoudelijke argumentatie had tegen gedwongen ontpoldering. U moet dan als goed democraat blij zijn dat het kabinet gehoor geeft aan de wens van de Kamer. U moet dan niet gaan lopen mopperen. Of u zeurt dat er geen regie is, of u zeurt dat er te veel regie is. Dan is het toch nooit goed? Dat is toch geen faire manier van discussiëren?

De heer **Van der Ham** (D66): D66 vindt, zowel als regeringspartij als als oppositiepartij, dat moties gedekt moeten zijn. Als de Kamer een motie aanneemt die 180 mln. kost – en dat in een tijd dat wij 35 mld. moeten bezuinigen – dan zeg ik tegen het kabinet: u moet heel voorzichtig zijn, voordat u zegt dat u die motie gaat uitvoeren met een blanco cheque. Het kabinet heeft dat nu toch gedaan. Ik geloof er verder niets van dat de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat en de minister van Landbouw dit zouden willen. Volgens mij heeft de minister-president eigenhandig ingegrepen en dat had hij niet moeten doen.

De **voorzitter**: U vervolgt uw betoog.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Voorzitter. Ik vervolg mij betoog.

Ik complimenteer het kabinet ermee dat het niet heeft gekozen voor de makkelijke weg, maar recht heeft gedaan aan maatschappelijke bezwaren en gevoelens die in Zeeland en daarbuiten leven. Het is een lastige route, maar de problemen zijn niet onoverkomelijk, zoals tot nu toe blijkt. Er zijn juridische obstakels, maar die zijn er ook om te bezien of ze weggenomen kunnen worden. Om die lijn te bevestigen, in het licht van de hele discussie die daarna is gevolgd, wil ik de volgende motie indienen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de regering bij brief van 17 april jongstleden heeft aangeduid, het beoogde natuurherstel bij voorkeur niet middels ontpoldering, maar buitendijks te willen realiseren;

overwegende dat daarmee recht werd gedaan aan de maatschappelijke bezwaren en de gevoelens die in Zeeland leven tegen ontpoldering, alsmede aan herhaalde Kameruitspraken waarin gedwongen ontpoldering uitdrukkelijk van de hand is gewezen;

voorts overwegende dat noch uit de voorlopige voorziening van de Raad van State d.d. 28 juli 2009, noch uit de brief van de diensten van de Europese Commissie d.d. 2 september 2009, blijkt dat er onoverkomelijke juridische bezwaren bestaan tegen de buitendijkse alternatieven;

verzoekt de regering, daarom vast te houden aan haar eerdere besluit om in te zetten op natuurherstel door de genoemde buitendijkse alternatieven,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Van der Staaij en Neppérus. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.
Zij krijgt nr. 31 (30862).

De heer **De Mos** (PVV): Voorzitter. Onder dit kabinet werd de Zeeuwse lijfspreuk "luctor et emergo" tot "luctor et abortus", worstel en drijf af. Al sinds de tweede verdieping van de Westerschelde zitten de Zeeuwen in onzekerheid tussen wel of niet ontpolderen. Dat is dertien jaar, voorzitter, dertien jaar.

De **voorzitter**: Mijnheer De Mos. Ik zit nog even na te denken over wat u net zei. Mag ik als opmerking maken dat ik het smakeloos vind? U vervolgt nu uw betoog.

De heer **De Mos** (PVV): En dan te bedenken dat er sinds 2004 een verloren rapport van het ministerie van LNV en de Europese Commissie ligt. Dit rapport onderstreept aan de hand van de Europese normen de goede staat van instandhouding van de Westerschelde, waardoor elke noodzaak tot zogenaamd natuurherstel en dus ontpoldering ontbreekt. Mijn vragen aan de minister van LNV: hoe groot is de macht op haar ministerie van de milieclubs die er kennelijk alleen op uit zijn om grond te verwerven en het er zelfs voor over hebben om de minister foutief voor te lichten? Het was immers de minister die stelde dat over natuurherstel geen enkele twijfel bestond. Hoeveel ontvangen deze milieclubs aan beheergelden? Waar is toch de brief die minister-president Peeters medio augustus naar de minister stuurde? Ik heb het hier niet over een liefdesbrief, maar over een brief waarin de heer Peeters als donderslag bij

De Mos

heldere hemel begon over het feit dat ontpolderen nodig zou zijn voor de veiligheid van de Antwerpse haven. Veiligheid amehoela! Het gaat hier om de wens van de Belgen om voor 80 mln. natuurcompensatie in Nederland te krijgen voor de bouw van het Saeftinghedok.

Voorzitter. Daar zitten ze, de mensen om wie het gaat. Dat deel van de 98% van de Zeeuwen dat mordicus tegen ontpoldering is. Dat deel dat al decennia in harmonie leeft met de natuur. Dat deel voor wie de onzekerheid lang genoeg heeft geduurd. Dat deel dat zegt: ontpoldering nu niet en nooit niet. Voor hen dien ik een motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat ontpolderen door doorsteken van dijken en het laten overstromen van polders die met bloed, zweet en tranen op de zee zijn veroverd, geen compensatie is voor de natuur, maar juist schade aan zal richten aan de natuur;

overwegende dat het Zeeuwse waterschap stelt dat het buitendijks creëren van slikken en schorren kan leiden tot prachtige natuur;

overwegende dat de noodzaak tot herstel door het achterhouden van informatie ontbreekt;

constaterende dat 98% van de Zeeuwse bevolking niet op ontpoldering zit te wachten;

verzoekt de regering, definitief af te zien van ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder, Het Zwin of enige andere polder in Zeeuws-Vlaanderen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter: Deze motie is voorgesteld door het lid De Mos. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 32 (30862).

De heer **De Mos** (PVV): Voorzitter. De verdieping van ...

De voorzitter: Uw tijd is om. Het spijt me. Dank u wel.

De heer **Koppejan** (CDA): Voorzitter. In de eerste plaats dank ik de minister-president en de minister van LNV voor de uitvoerige beantwoording. In mijn eerste termijn heb ik al opgemerkt dat het kabinetsbesluit van 17 april in Zeeland met veel gejuich is ontvangen. Het kabinet spreekt daarin een duidelijke voorkeur uit voor het alternatief voor de ontpoldering van de Hedwigepolder door het natuurherstel buitendijks te realiseren, onder voorwaarde dat dit niet op onoverkomelijke juridische bezwaren stuit in het kader van EU-regelgeving.

Er is inmiddels een onderzoek gestart dat helderheid moet geven hoe dit alternatief vormgegeven kan worden. Wij zien de uitkomsten van dit onderzoek met vertrou-

wen tegemoet, temeer daar vergelijkbare plannen van de provincie Zeeland voor buitendijkse natuurontwikkeling reeds door de minister per brief van 16 juli aan gedeputeerde staten zijn goedgekeurd. Het is heel goed dat het kabinet gehoor heeft willen geven aan de gevoelens die leven onder de Zeeuwse bevolking en een grote meerderheid in deze Kamer. Op eerdere momenten en in verschillende bewoordingen hebben vertegenwoordigers van PvdA, SP, VVD, PVV, SGP, Verdonk en CDA, samen goed voor 132 van de 150 zetels, zich uitgesproken tegen ontpoldering van de Hedwigepolder.

Iedereen voelt wel aan dat het Westerscheldedebat nu in een finale fase is gekomen. Het kabinet heeft aangekondigd om op 9 oktober een definitief besluit te nemen. Dit Kamerdebat is een moment waar het voor volksvertegenwoordigers op aankomt.

Wanneer het gaat om de finale belangenafweging tussen de wijze waarop het natuurherstel vorm gegeven dient te worden, de gevoelens die onder de bevolking leven en de bescherming van waardevolle polders, is er in een democratie als de onze maar één plaats waar de beslissingen horen te vallen. En dat is hier in de Tweede Kamer. Ik reken dan ook op u als mijn collega's dat u uw rug recht houdt en dat u die Zeeuwen die 17 april uitriepen tot dag van de democratie, niet zult teleurstellen. Daarom dienen wij de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de gevoelens die onder de Zeeuwse bevolking leven ten aanzien van gedwongen ontpoldering in het algemeen en die van de Hertogin Hedwigepolder in het bijzonder in acht genomen dienen te worden;

overwegende dat natuurherstel in het Westerscheldegebied wenselijk is;

constaterende dat herstel van de natuur ook gerealiseerd kan worden met buitendijks natuurherstel langs de Westerschelde en de regering hier bij brief van 17 april een duidelijke voorkeur voor uitspreekt;

van mening dat er onverkort vastgehouden dient te worden aan natuurherstel in het Westerscheldegebied zonder gedwongen ontpoldering en dat het alternatief voor ontpoldering dient te voldoen aan de Europese regelgeving;

verzoekt de regering, voor 1 januari 2010 een uitgewerkt plan van aanpak gereed te hebben voor de realisering van 600 hectare estuariene natuur zonder gedwongen ontpoldering,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter: Deze motie is voorgesteld door de leden Koppejan, Neppérus, Van der Staaij en Polderman. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 33 (30862).

Koppejan

De heer **Koppejan** (CDA): Voorzitter.

Mevrouw **Neppéus** (VVD): Voorzitter. De heer Koppejan sprak over de rug recht houden en zette iedereen daartoe aan. Dat spreekt mij aan, maar hoe moet ik zijn recente uitlatingen in het Agrarisch Dagblad plaatsen dat het allemaal wel eens erg moeilijk kan worden om de ontpoldering tegen te houden? Lukt dat wel en hoe zit dat nu?

De heer **Koppejan** (CDA): Ik moet eerlijk zeggen, dat je in kranten niet altijd even juist geciteerd wordt. Soms staan er berichtjes in die niet helemaal kloppen. Gaat u er maar van uit dat het hierbij om dit soort berichtjes gaat.

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. Over de eerste motie met deze strekking die is ingediend, heeft de regering gezegd: dat gaan wij eens even onderzoeken. De staatssecretaris zegt dat het aan de eisen voor waterveiligheid moet voldoen en dat het niet te veel mag kosten. Die 180 mln. is waarschijnlijk ook te duur voor het kabinet. Hoe ver wil de CDA-fractie gaan? Hoe veel mag het kosten wat u betreft, wie gaat het alternatief betalen en wat gaat u doen als de regering zegt "wij gaan toch voor ontpoldering"? Die mogelijkheid houdt zij namelijk nog open. Wat gaat u dan dus doen?

De heer **Koppejan** (CDA): De regering heeft een onderzoek ingesteld. Binnenkort worden wij geïnformeerd over de uitkomst daarvan. Ik ga ervan uit dat die antwoord zal geven op veel van uw vragen. Op basis daarvan is er een definitieve besluitvorming. Het kabinet beslist en de Kamer controleert. Dat is de taakverdeling. Ik ga hier dus niet vooruitlopen op uitkomsten van onderzoeken die wij nog niet kennen en evenmin op een kabinetsbeslissing waar wij nog geen weet van hebben. Die beslissing wordt 9 oktober genomen. Het resultaat wachten wij af. Dan is de Kamer weer aan zet. Zo is de volgorde in onze democratie.

De heer **Van der Ham** (D66): Dat is wel een beetje slap. U dient nu een motie in waarvan de strekking is dat de uitkomst in een bepaalde richting moet gaan. Ook spreekt u in dat verband van een rechte rug. Verder zegt u dat u in het Agrarisch Dagblad niet goed geciteerd bent. Mijn vraag aan u was: stel je voor dat het heel duur blijkt te zijn en dat het met het oog op de waterveiligheid echt niet kan, alsook dat het kabinet op die gronden zegt "toch maar ontpolderen". Daarop reageert u nu eigenlijk met: nou ja, dan gaan wij wel mee. Dat is toch niet zo sterk.

De heer **Koppejan** (CDA): U hebt het nu ook over de financiën. Wel, daar heb ik mij ook in verdiept. Ook de waterschappen hebben al eerste berekeningen gemaakt van de kosten van hun alternatief. Dat komt aanzienlijk lager uit dan ontpoldering. Ik noem de bedragen: circa 48,6 mln., € 162.000 per ha. Ontpolderen kost 93 mln., € 300.000 per ha.

De heer **Van der Ham** (D66): Dat werd wel betaald door de Vlamingen!

De heer **Koppejan** (CDA): Nee. U hebt de antwoorden van de minister kunnen horen: dat is een zaak van

onderhandelingen. Er lopen diverse onderhandelingen met Vlaanderen, onder andere over, bijvoorbeeld, een nieuwe sluis bij Terneuzen. Die is heel belangrijk voor de haven van Gent. Ik vind ook dat wij daaraan moeten meewerken. Zo zijn er diverse zaken waarbij wij, als Nederlanders en Zeeuwen, en de Vlamingen gemeenschappelijke belangen hebben rond de Westerschelde. Ik ben er dan ook van overtuigd dat wij daar gezamenlijk op een goede manier moeten uitkomen.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik had nog een vraag gesteld over de extra kosten. Wie gaan die betalen? Welk ministerie draait op voor de extra kosten?

De heer **Koppejan** (CDA): De vraag is eerst of er extra kosten zijn. Vervolgens is het aan het kabinet om met een voorstel te komen.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): De heer Koppejan heeft zich muisstil gehouden tijdens dit debat. Nu komt hij tegen beter weten in weer met een statement dat wij ook al begin september hebben gehoord. Ik heb hem toen Kop-in-het-zand genoemd. Ik moet helaas vaststellen dat dit nog steeds zo is. De heer Koppejan had het over een "rechte rug". "Ik krijg geen slappe knieën", zei hij, "en als het erop aankomt sta ik voor de Zeeuwen die tegen het ontpolderen zijn."

De heer **Koppejan** (CDA): Precies.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Precies. Maar gaat u straks ook tegen beter in toch maar mee als blijkt dat het niet kan? De kosten bagatelliseert u tegen beter weten in. U zit hier gewoon sprookjes te verkopen die u niet kunt waarmaken. Bent u straks nog de enige excuustruus van de CDA-fractie als toch blijkt dat ontpolderen de enige oplossing is, of houdt de CDA-fractie dan wat er ook gebeurt de poot stijf en de rug recht, en zegt ze: "Ontpolderen? Ammenevernootniet." Dat wil ik nu echt helder van u weten, want anders zit u de Zeeuwen voor de gek te houden.

De heer **Koppejan** (CDA): Ik denk dat ik volstrekt helder ben geweest, mevrouw Van Gent. Mijn vraag aan u zou zijn: wanneer bent u voor het laatst in de Hedwigepolder geweest? Waarom bent u niet ingegaan op de uitnodigingen van de Zeeuwen in de Hedwigepolder om zelf eens te kijken? Wat bent u nou voor een volksvertegenwoordiger? Wanneer verlaat u de ivoren toren van Den Haag?

De **voorzitter**: Dank u wel. De bedoeling is niet dat u tegenvragen stelt.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter, ik zou graag een antwoord willen van de heer Koppejan.

De **voorzitter**: U kunt een antwoord geven of niet, mijnheer Koppejan, want de leden hebben geen recht op een antwoord.

De heer **Koppejan** (CDA): Ik denk dat een glashelder antwoord is te vinden in de motie. Wij doen alsnog een oproep aan het kabinet. Wij laten duidelijk zien – de minister-president heeft er al aan gerefereerd – dat er een duidelijke meerderheid tegen ontpoldering zou zijn

Koppejan

in deze Kamer. U en uw collega's hebben dat betwist. Laten wij dan nog maar eens die helderheid geven. Dat is democratie! Hier dienen wij aan te geven wat wij van dit kabinet verwachten.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): U zit de zaak gewoon voor de gek te houden en u probeert eronderuit te komen door mij te beschuldigen. Nou, u doet maar lekker, mijnheer Koppejan, maar ik verzeker u nu al: wij staan hier 13 oktober weer met elkaar in debat na het kabinetsbesluit, en dan zullen wij zien hoe het verder verloopt.

De heer **Koppejan** (CDA): U hebt scheldwoorden nodig om mij te overtuigen. Ik gebruik argumenten.

De **voorzitter**: Als u het niet via mij doet, stop ik ermee. Dat geldt ook voor mevrouw Van Gent. U spreekt via de voorzitter, en anders spreekt u niet.

De heer **Polderman** (SP): De heer Koppejan heeft een helder standpunt als het gaat om ontpolderen. Ik heb de hele morgen geprobeerd duidelijk te krijgen dat de koppeling tussen het ontpolderen en het verdiepen gelegen is in het verdrag en in niets anders. De motie die ik heb ingediend, spreekt dat ook uit. Daarin wordt gezegd: als wij niet willen ontpolderen – daarin steun ik de heer Koppejan – betekent dat dat wij niet moeten verdiepen. Je kunt het verdrag namelijk niet half uitvoeren. Mijn simpele vraag aan de CDA-fractie is of zij bereid is om die gedachte te volgen en of zij mijn motie dus zal steunen.

De **voorzitter**: Ik geef u pas geluid als u via mij spreekt, mijnheer Koppejan.

De heer **Koppejan** (CDA): Voorzitter. Ik denk niet dat wij de SP daarin zullen volgen, want wij vinden het belangrijk dat wij de bepaling in het verdrag met Vlaanderen nakomen als het gaat om de uitdieping van de Westerschelde. Wij weten dat het belangrijk is voor de haven van Antwerpen en wij vinden dus ook dat er alles aan gedaan moet worden om die uitdieping zo snel mogelijk te realiseren, linksom of rechtsom.

De heer **Polderman** (SP): Dan stel ik vast wat de prioriteiten van de CDA-fractie zijn: de verdieping staat bovenaan, en die gaat inderdaad ten koste van alles, misschien voor de CDA-fractie zelfs wel van ontpolderen.

De heer **Koppejan** (CDA): Mevrouw de voorzitter, dat is de conclusie van de heer Polderman.

Mevrouw **Roefs** (PvdA): Voorzitter. In mijn eerste termijn heeft de PvdA zich achter het dubbelbesluit geschaard. Ik heb daar wel drie randvoorwaarden bij genoemd. Het gaat ons om én verdieping én natuurherstel én snel. Verdieping en natuurherstel zijn aan elkaar gekoppeld. En niet voor je uitschuiven.

Ik heb toen gezegd dat ik er een hard hoofd in had. Het begint nu op migraine te lijken. Ik geef een voorbeeld waarom ik er niet geruster op ben geworden, zeker als het gaat om de snelheid. Ook als zou de Raad van State de voortgang van de derde verdieping toestaan, is

er een nieuwe MER-procedure en een nieuw tracébesluit nodig voor het alternatief. Dat betekent dus twee jaar vertraging.

Blijkbaar is er ook geen duidelijkheid over de financiën.

Voorzitter. Ik wens het kabinet wijsheid bij het nemen van een besluit op 9 oktober.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Mijn vraag aan de PvdA-fractie is of zij twee jaar vertraging acceptabel vindt.

Mevrouw **Roefs** (PvdA): Ik heb gezegd "snel". Twee jaar is absoluut niet snel.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Het is dus niet acceptabel. Ook nadat we staatssecretaris Huizinga hebben gehoord, die de termijnen helder heeft geschetst, kan mijn conclusie niet anders zijn dan dat de weg die het kabinet nu inslaat in uw ogen, net zoals in mijn ogen, een doodlopende weg is.

Mevrouw **Roefs** (PvdA): Ik heb drie heel duidelijke randvoorwaarden genoemd. Ik wil dus ook dat er tegelijkertijd natuurherstel en verdieping is. Ik ben namelijk als de dood dat we eerst gaan verdiepen en vervolgens het natuurherstel vergeten. Dat past helemaal niet in de opstelling zoals wij die steeds in dit debat hebben gehad.

De heer **Polderman** (SP): De conclusie van mevrouw Roefs dat het nog heel lang gaat duren, deel ik. Dat leidt naar mijn idee maar tot één andere conclusie, namelijk dat het verdrag de facto onuitvoerbaar is geworden, zoals ik heb geconcludeerd. Ik neem aan dat mevrouw Roefs mijn redenering volgt en mijn motie zal steunen.

Mevrouw **Roefs** (PvdA): Die redenering volg ik helemaal niet. Ik heb ook gezegd dat ik mij achter het dubbelbesluit schaar.

De **voorzitter**: Tot slot, mijnheer Polderman.

De heer **Polderman** (SP): Kennelijk is het dubbelbesluit ook voor de PvdA-fractie zodanig dat in ieder geval vaststaat dat de verdieping koste wat kost moet doorgaan.

Mevrouw **Roefs** (PvdA): Wij hebben het dubbelbesluit genomen dat als het ene alternatief dat we nog zouden onderzoeken niet kan, om allerlei redenen, we terugval- len op het oorspronkelijke besluit. Ik heb mijn randvoor- waarden genoemd. Wij gaan ook niet marchanderen met verdragen die we geratificeerd hebben.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Ik ben benieuwd hoe de PvdA-fractie staat tegenover de motie die ik zelf heb ingediend en de motie van de heer Koppejan, die de strekking hebben "ga door met deze inzet als alternatie- ven voor gedwongen ontpoldering".

Mevrouw **Roefs** (PvdA): U weet dat de PvdA-fractie uw motie over ontpoldering nooit gesteund heeft. Daarmee behoort dat al tot de onmogelijkheden.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Het gaat over de

Roefs

motie-Koppejan. Daar stond in het verleden tot twee keer toe uw naam wel onder.

Mevrouw **Roefs** (PvdA): Die ging over het alternatief.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Deze motie ligt in dezelfde lijn. Gaat u door op dit spoor of haakt u af?

Mevrouw **Roefs** (PvdA): Ik heb het over het dubbelbesluit. Dat ligt er. Dit is de eerste keer dat we daarover praten. Ik heb aan het dubbelbesluit drie randvoorwaarden gehangen. Daar wil ik me aan houden. Dat betekent dat als het ene alternatief niet kan, we terugvallen op wat we eigenlijk besloten hadden.

Mevrouw **Neppéus** (VVD): Ik zie enige golfbeweging bij de fractie van mevrouw Roefs. Eerst was ze sterk tegen ontpolderen, nu zijn er voorwaarden. Hoe snel kunnen we vaststellen dat de PvdA-fractie akkoord gaat met ontpolderen? Is dat binnen drie maanden, binnen een halfjaar of gewoon over acht dagen? Gewoon voor de helderheid.

Mevrouw **Roefs** (PvdA): U kunt alles lezen wat ik ooit in de debatten over de Westerschelde heb gezegd. Ik heb nooit gezegd dat wij in principe tegen ontpolderen zijn. Dat heb ik heel bewust nooit gezegd. We staan achter het dubbelbesluit. We hebben gezegd: een alternatief onderzoeken we nog, omdat dat nog aangedragen wordt en omdat blijkbaar een heleboel mensen zeggen dat dit zou moeten kunnen. Ik heb in eerste termijn de randvoorwaarden daarbij aangegeven en ik heb er een hard hoofd in dat dit alternatief het kan halen.

Mevrouw **Neppéus** (VVD): Ik raad mevrouw Roefs aan om het verslag van de hoorzitting erop terug te lezen.

Mevrouw **Roefs** (PvdA): Dan mag u mij laten zien waar ik heb gezegd dat wij voor ontpolderen zijn. Dat kan namelijk niet.

De **voorzitter**: Maar niet hier. Nee, mevrouw Neppéus, u hebt een antwoord en ik ga nu naar mevrouw Thieme.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Het is heel helder wat de randvoorwaarden zijn voor de PvdA: de verdieping, het natuurherstel en de snelheid. Als wij luisteren naar het betoog van de heer Koppejan, die ook aangeeft dat het alternatief wellicht aantrekkelijk kan worden omdat er minder kosten aan verbonden zijn, geldt dat in ieder geval niet voor de PvdA? U steunt het betoog niet dat dit een extra voorwaarde zou kunnen zijn om dan toch te kunnen kiezen voor het alternatief?

Mevrouw **Roefs** (PvdA): Ik kan de redenering van de heer Koppejan sowieso niet volgen. Terecht zei de heer Van der Ham dat voor de Hedwigepolder de Belgen bijdragen en voor het andere weten wij het nog helemaal niet. Daarom heb ik alleen gezegd dat de financiën nog onduidelijk zijn. Als er op 9 oktober een besluit moet worden genomen, lijkt het mij dat dit inclusief duidelijkheid over de financiën moet zijn.

De **voorzitter**: Dan dank ik mevrouw Roefs en gaan wij verder met de heer Van der Ham van D66. Ook voor hem

geldt dat als hij een motie zou hebben, hij voor de zekerheid het best daarmee kan beginnen.

□

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. Ik probeer het in die twee minuten te doen.

Het is eigenlijk een glashelder resultaat aan het einde van dit debat. De staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat zegt: het moet waterveilig zijn. De minister van Landbouw zegt: het mag niet te veel kosten en het moet qua natuur goed zijn. En uit de onderzoeken die wij al hebben, blijkt dat de Hedwigepolder wat dat betreft het beste scoort.

Hoe moet je dan nog duiden wat hier gebeurd is? De heer Koppejan heeft een probleem, het CDA heeft hier een probleem. Dat wil eigenlijk geen verantwoordelijkheid dragen voor de ontpoldering. Het heeft nu een truc bedacht om even onderzoek te doen en vervolgens straks, met hangende pootjes, naar de Zeeuwen terug te keren en te zeggen: het moet nu eenmaal van Europa. Of: het moet nu eenmaal van de Raad van State. En dan zijn de handen gewassen in het wassende water van de Hedwigepolder.

Wij krijgen nog informatie over de heer Peeters en zijn brief en naar aanleiding van andere vragen die gesteld zijn.

Ten slotte dien ik een motie in over toekomstige discussies over de Westerschelde.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat in het verlengde van de ontwikkelingen in de scheepvaart een verzoek voor een vierde verdieping van de Westerschelde in de toekomst tot de mogelijkheden behoort;

van mening dat het estuarium van de Westerschelde en het omliggende land geen schade mogen ondervinden van verdere verdieping;

overwegende dat de geografische ligging van de haven van Antwerpen van nature beperkingen kent en Vlaanderen alternatieven kan ontwikkelen voor de scheepvaart door de Westerschelde naar de haven van Antwerpen;

verzoekt de regering, zich uit te spreken tegen een vierde verdieping van de Westerschelde, zolang niet onomstotelijk vaststaat dat het estuarium hiervan geen schade ondervindt, hiertoe in overleg te treden met Vlaanderen en de Scheldeverdragen aan te passen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Van der Ham en Van Gent. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 34 (30862).

Van der Ham

Het woord is thans aan mevrouw Thieme van de Partij voor de Dieren. Ook voor haar geldt, als zij een motie heeft: begin er meteen mee. Ik zie zo veel blaadjes.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Nee, dat valt wel mee.

Voorzitter. Ik dank het kabinet voor de beantwoording. Door het besluit om niet te ontpolderen is Nederland in een lastig parket gekomen: een conflict met België, een verontruste brief van de Europese Commissie, extra kosten, namelijk opnieuw een onderzoek, maar ook 170 mln. extra voor het alternatief van het kabinet en mogelijke schadeclaims van Vlaanderen. Maar bovenal ook: vertraging van een hoognodig natuurherstel. Er zijn geen rationele argumenten om van ontpoldering af te zien. Veiligheid? Het is juist zo dat ontpolderen het achterland veiliger maakt. Andere alternatieven die tegemoetkomen aan het estuarium en de veiligheid, zijn er niet. Sterker nog: het alternatief van de waterschappen brengt de waterveiligheid juist in gevaar, omdat het getij dieper het land in gedreven zal worden.

Vorig jaar is nog een tweede onderzoekscommissie in het leven geroepen, de commissie-Nijpels. Natuurlijk heeft ook deze commissie geconcludeerd dat ontpolderen het enige juiste alternatief is. De Tweede Kamer heeft niet gevraagd om nog een derde onderzoek. Ik vind het onbegrijpelijk dat het kabinet dit eigener beweging in gang heeft gezet. Het signaal naar buiten is daardoor toch dat het kabinet kost wat kost onder het verdrag wil uitkomen. Ik dring er bij het kabinet op aan om niet meer naar uitvluchten te zoeken. Ga snel aan de slag met de ontpoldering van de Hedwigepolder. Houd u aan de afspraak en aan de wet. De opdrachtbrieven voor de ontpoldering lagen immers in april van dit jaar al verzendklaar. Ik stel voor dat het kabinet deze brieven maandag op de post doet.

Voorzitter. Tot slot: ik roep dit kabinet in brede zin op om vanaf nu zorgvuldiger om te gaan met de natuurwetgeving en om niet steeds op het randje te balanceren. Keer op keer moet de Raad van State ingrijpen, omdat het kabinet onzorgvuldig omgaat met de natuurwetgeving. Daarom dien ik op dit punt een motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat er al geruime tijd onduidelijkheid bestaat over de toetsing van activiteiten aan de Vogel- en Habitatrichtlijn, zoals neergelegd in de Natuurbeschermingswet;

verzoekt het Presidium, de Algemene Rekenkamer opdracht te geven om onderzoek uit te voeren naar uitvoering van de verplichtingen voortkomend uit de Vogel- en Habitatrichtlijn,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden

Thieme, Ouwehand, Van der Ham en Van Gent. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 35 (30862).

De heer **De Mos** (PVV): Voorzitter. De Partij voor de Dieren wil ontpolderen. Dat betekent: de boel onder water zetten. Waar gaan de dieren die nu happy in de polder leven naar toe? Ik noem: de vos, de fazant, de patrijs enzovoorts, zoals roofvogels. Waar gaan die heen?

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Ik ben erg blij dat de Partij voor de Vrijheid zich nu wel druk maakt voor de dieren. Maar wij hoeven niet bang te zijn. Deze dieren kunnen heel gemakkelijk ergens anders naar toe, zeker als de Partij voor de Vrijheid met de Partij voor de Dieren gaat streven naar het eind van de jacht op deze dieren. Zij worden nu daardoor veel meer bedreigd.

De heer **De Mos** (PVV): Dus u wilt al die dieren met bijvoorbeeld bordjes duidelijk maken waar zij heen moeten en wat er gaat gebeuren.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Het spijt me, maar op zo'n vraag ga ik niet in. Ik denk dat u wel weet hoe dieren zich gedragen.

Mevrouw **Neppérus** (VVD): Voorzitter. De duidelijkheid is er ook vanochtend niet groter op geworden, behalve dat wij nu weten dat ook de Partij van de Arbeid de voorwaarden nog wat scherper heeft geformuleerd. Als ik het goed zie, dan houdt van de coalitie alleen nog het CDA de rug recht. Ik hoop en vertrouw erop dat dit zo blijft.

Ik dank de premier, de minister van LNV en de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat voor de gegeven antwoorden, maar ik moet toch zeggen dat in die antwoorden weinig lijn is te vinden. Je voelt heel duidelijk hoe alles is gegaan. Er waren stukken en er zijn ook stukken verstuurd, maar via via komen wij er achter dat de natuur in goede staat zou zijn. Kennelijk was de bedoeling anders, omdat juridisch de zaak anders lag. Deze gang van zaken sticht verwarring. Ik wel best geloven dat het is zoals nu wordt beweerd, maar ik zeg nogmaals dat op deze manier verwarring wordt gesticht, want de argumenten betreffen de ecologische hoofdstructuur waarvoor een nationale regeling geldt. Het blijkt dat er in juni een brief was van de Europese Commissie met duidelijk kritische vragen. Die ging men natuurlijk meteen beantwoorden, maar het zou goed geweest zijn als wij hierover eerder hadden gehoord en niet pas de dag voorafgaande aan het debat van begin september. Dat is er toch onduidelijkheid. Ik vind nu alles steeds lastiger worden. Wij waren tegen ontpolderen en wij hebben daarom ook tegen het verdrag gestemd. Nu is steeds de vraag: wat kan er wel en wat kan er niet? Ik zeg nogmaals dat de informatie daarover steeds onduidelijker wordt. Het zal niet de bedoeling zijn geweest, maar op sommige momenten denk ik toch: ik voel mij lichtelijk in de maling genomen.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik wil de regering bedanken voor de gegeven antwoorden. Op

Cramer

mijn vragen werd soms wat uitgebreider en soms wat compacter geantwoord. Ik snap dat wel, want de definitieve besluitvorming op 9 oktober zal meer duidelijkheid moeten bieden. Ik hoop oprecht dat men zich aan deze datum zal houden en dat er geen uitstel volgt. Mijns inziens is het beslist noodzakelijk dat wij een punt achter deze discussie kunnen zetten.

Er is veel gediscussieerd over de betrokkenheid van bewindspersonen. Ik heb de minister-president goed gehoord dat zijn betrokkenheid is gelegen in de verdragsrelatie met de Belgen en dat dit de reden is waarom hij in de discussie is opgetreden. Die verklaring is wat mijn fractie betreft afdoend.

Ik ben blij dat gesproken wordt met de partijen die hun zaak bij de Raad van State aanhangig hebben gemaakt. Maar mijn opmerking over het polderen in dit dossier is vooral ingegeven door het resultaat dat daarmee is bereikt, bijvoorbeeld in het mosseldossier. Daarmee wil ik eraan refereren hoe belangrijk ik het vind. De minister reageerde wat gereserveerd op mijn vragen daarover, maar ik wil met klem benadrukken hoe belangrijk ik polderen op dit punt vind om ervoor te zorgen dat het eindeloos getouwtrek in procedures te voorkomen is.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter. Mijn conclusie van dit debat is dat de situatie eigenlijk onhoudbaar is. Het kabinet zit in een zompig moeras en lijkt op ramkoers met allerlei partijen die het kabinet adviseren en die ook aangeven dat het niet de juiste weg heeft ingeslagen. LNV lijkt compleet overvallen, de minister van Financiën wil weten hoe deze rekening betaald gaat worden en Buitenlandse Zaken wijst meerdere keren op de tricky relatie met België. Die politieke confrontatie met de Belgen wordt welbewust aangegaan. Mevrouw Roefs, die migraine heeft – ik zal haar er straks nog iets voor geven – zegt: twee jaar is natuurlijk veel te lang. Dat ben ik helemaal met haar eens.

Ik zou de bewindslieden nog een Vlaams spreekwoord willen meegeven, want die relatie met de Belgen komt natuurlijk op deze manier niet goed. Dat Vlaamse spreekwoord luidt: als een Hollander je nog niet bedrogen heeft, dan is hij dat vergeten. En daar begint het wel een beetje op te lijken.

De MER, de tracébesluiten, waterveiligheid, de Raad van State, de welbewuste confrontatie met de milieubeweging, het conflict met de Europese Commissie, de Rijksrecherche die ingeschakeld moet worden omdat er gelekt wordt uit de ministerraad: wie is verdacht, Maxime V., Wouter B.? Ik weet het allemaal niet, maar het lijkt natuurlijk nergens op. Wij staan hier 13 oktober gewoon weer; dat lijkt mij glashelder. Laat ik voor vandaag maar de volgende motie indienen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de Raad van State vanwege gereede twijfel over natuurcompensatie de uitdieping van de

Westerschelde vooralsnog opgeschort heeft;

constaterende dat de Europese Commissie grote twijfels heeft geuit bij de gevolgen van de kabinetsplannen voor natuurcompensatie, zoals beschreven in haar brief van 17 april 2009;

constaterende dat alle deskundigen en commissies die zich de afgelopen tien jaar hebben gebogen over de mogelijkheden voor natuurherstel voor de Westerschelde tot de conclusie kwamen dat ontpoldering van de Hedwigepolder de enige reële optie is;

overwegende dat het de relatie met Vlaanderen ten goede zou komen als de uitvoering van de Scheldeverdragen geen verdere vertraging oploopt;

verzoekt de regering:

- de Scheldeverdragen alsnog integraal uit te voeren;
- het gesprek met de natuur- en milieuorganisaties aan te gaan om op die voorwaarde hun procedure bij de Raad van State in te trekken,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Van Gent, Van der Ham en Thieme. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 36 (30862).

De vergadering wordt van 13.33 uur tot 13.43 uur geschorst.

Minister **Verburg**: Voorzitter. Ik dank de geachte afgevaardigden voor hun inbreng in tweede termijn. Het sluitstuk van mijn eerste termijn was mijn toezegging om nog iets te zeggen over het overleg met de natuurbeschermingsorganisaties op 9 juli jongstleden. Dat overleg vond plaats te Rilland in Zeeland. Uit check en dubbelcheck blijkt dat daar vertegenwoordigers van de Zeeuwse Milieufederatie, het Zeeuwse Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer aanwezig waren. De namen zijn bekend en naar ik begrijp ook de lunchbon, maar daar gaat het vanmiddag niet over. Je kunt de bon maar hebben.

Er is een aantal concluderende opmerkingen gemaakt. Ik laat die conclusies voor rekening van de geachte afgevaardigden. Tegen de heer De Mos zeg ik dat milieuorganisaties, net als maatschappelijke belangenorganisaties en natuurbeschermingsorganisaties, hun rol en positie in deze samenleving hebben. Het parlement en de regering hebben een eigenstandige positie. Als de heer De Mos iets heeft op te merken op mijn terrein, dan spreek ik daar graag met hem over. Ik ben volledig verantwoordelijk.

Tegelijkertijd neem ik wat afstand van de conclusies van de heer Van der Ham, mevrouw Van Gent en mevrouw Neppérus. Ik zeg tegen mevrouw Neppérus dat het inderdaad ingewikkelde materie is. Dat heb je soms met Europese wetgeving en met natuurwetgeving die daarvan wordt afgeleid. Zij heeft dat zelf heel goed in de gaten. Het is inderdaad zo dat wij in de eerste fase die juridische bescherming hebben aangegeven en dat wij later – zij heeft de brief van gisteravond heel goed

Verburg

begrepen – de staat van instandhouding hebben beoordeeld en aangegeven rond de habitattypen. Ja, dat is ingewikkeld. Tegelijkertijd is het belangrijk dat lidstaten hun verantwoordelijkheid nemen als het gaat om bescherming en herstel van de natuur.

Mevrouw **Neppéus** (VVD): De minister denkt mij veel begrip toe. Hoe kan het zo zijn dat onder haar voorganger wordt aangemeld dat de staat van de natuur goed is – zo staat het er, ik kan het echt niet anders lezen – en dat nadat alles boven tafel is gekomen, is uitgelekt en weet ik het wat, nadat wij al die stukken hebben gezien, wij moeten lezen dat dit slaat op juridische bescherming? Nogmaals: ik sluit het niet uit, maar dat is toch vreemd. Wij hadden dit soort dingen eerder bij de Kamer moeten hebben, want dit is niet te volgen.

Minister **Verburg**: Als mevrouw Neppéus hier eerder naar had gevraagd, had zij dit eerder op tafel kunnen krijgen. Ik ben te allen tijde bereid om inlichtingen die kunnen worden verstrekt te verstrekken. Ik stel alleen vast dat iemand hiernaar gekeken heeft en volstrekt ten onrechte het een op het ander heeft gelegd. Ik heb het nodig gevonden, op verzoek van de Kamer, om helder uiteen te zetten hoe het een en het ander geïdentificeerd moet worden. Ik heb in de tijdsfasering, met jaartallen erbij – mevrouw Neppéus werd daar zelfs een beetje moe van – aangegeven hoe logisch dat is. Eerst die juridische gebiedsbescherming en vervolgens de status en de habitattypen.

Mevrouw **Neppéus** (VVD): Ik hoor nu dat wij dan maar eerder iets hadden moeten vragen. Dan houdt het bij mij echt wel ongeveer op. Dit soort informatie moet veel eerder bij de Kamer zijn.

De heer **Van der Ham** (D66): De minister zegt dat zij een beetje afstand neemt van de conclusies van mevrouw Van Gent en de heer Van der Ham. Op welk punt is dat? Is dat op het punt van het alternatief dat met betrekking tot de natuur slecht scoort, zoals de commissie-Nijpels zegt?

Minister **Verburg**: Nee. We hebben het in de eerste termijn uitvoerig gehad over de gang van zaken, de afwegingen, de overwegingen en de gang der dingen. U heeft daar in de tweede termijn een beeld van gegeven waarin ik mij totaal niet herken. Ik heb willen aangeven dat ik daar afstand van neem.

De heer **Van der Ham** (D66): Dus u neemt geen afstand van hetgeen ik heb gezegd in mijn tweede termijn, dat Nijpels zegt dat uit de feiten blijkt dat het alternatief dat het kabinet nu heeft wat natuur betreft minderwaardig is aan andere voorstellen?

Minister **Verburg**: Ik heb in de eerste termijn gezegd dat dit gaat om een verbreed voorstel, een ander voorstel dan dat wat Nijpels en Maljers hebben gewogen. Het gaat om een integrale benadering van de natuur en de veiligheid. Tegelijkertijd is het zoekgebied verbreed ten opzichte van wat Nijpels en Maljers hebben gezegd. Ik heb dit ook in de eerste termijn helder aangegeven.

Dan kom ik bij de beoordeling van de moties. De eerste, tweede en zesde motie zullen worden behandeld door de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat. Dan

kom ik bij de beoordeling van de motie van de heer Van der Staaij, medeondertekend door mevrouw Neppéus. In de motie wordt de regering verzocht vast te houden aan haar eerdere besluit om in te zetten op natuurherstel door de genoemde buitendijkse alternatieven. Dat is kabinetsbeleid, zij het dat het een van de onderdelen is van het dubbelbesluit van 17 april. Het kabinet zal op 9 oktober een besluit nemen. Ik adviseer daarom deze motie aan te houden.

In de motie van de heer De Mos wordt de regering verzocht definitief af te zien van de ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder, het Zwin of enige andere polder in Zeeuws-Vlaanderen. Het Zwin zal worden ontpolderd. Dit staat ook niet ter discussie. Ten aanzien van de Hedwigepolder hebben we een dubbelbesluit genomen. Bovendien zijn de eerste en de derde overweging van de motie niet deugdelijk. Daarom ontraad ik deze motie.

Dan kom ik bij de motie van de heer Koppejan, medeondertekend door mevrouw Neppéus en de heren Van der Staaij en Polderman. Inhoudelijk gezien loopt deze motie vooruit op de besluitvorming van het kabinet, waarbij de optie van de ontpoldering onderdeel is van het dubbelbesluit. Bovendien hebben we te maken met termijnen, ook in de afspraken met Vlaanderen. Ik zeg hier hetzelfde als wat ik heb gezegd naar aanleiding van de motie van de heer Van der Staaij: ik adviseer deze motie aan te houden tot na besluitvorming door het kabinet op 9 oktober.

De motie die is ingediend door mevrouw Thieme en is medeondertekend door mevrouw Ouwehand, de heer Van der Ham en mevrouw Van Gent, verzoekt het Presidium om de Algemene Rekenkamer opdracht te geven om onderzoek uit te voeren naar de uitvoering van de verplichtingen voortkomende uit de Vogel- en Habitatrichtlijnen. Hier is maar een mogelijkheid. Hierover laat ik het oordeel aan de Kamer, omdat het een verzoek is aan het Presidium.

In de motie van mevrouw Van Gent, medeondertekend door mevrouw Thieme en de heer Van der Ham, wordt de regering verzocht de Scheldeverdragen alsnog integraal uit te voeren, en het gesprek met natuur- en milieuorganisaties aan te gaan om op die voorwaarde hun procedure bij de Raad van State in te trekken. Het eerste deel van het dictum betreffende de Scheldeverdragen is prematuur. Op dit moment ligt er een interpretatieve verklaring. De minister-president van Vlaanderen heeft aangegeven over eventuele alternatieven welwillend en serieus te willen onderhandelen. Dat betekent dat hetgeen in genoemd deel van het dictum staat, nu niet aan de orde is en bovendien vooruitloopt op besluitvorming. Wat betreft het tweede deel van het dictum: het gesprek met natuur- en milieuorganisaties is mogelijk. Ik heb desgevraagd in de eerste termijn aangegeven dat we dit gesprek ook voeren. Het geheel van deze motie leidt er echter toe dat ik deze motie ontraad. Ik zie de intentie om er met de natuur- en milieuorganisaties uit te komen wel als ondersteuning van het beleid. Maar het totaal van deze motie moet ik toch ontraden.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter. Ik heb twee vragen. De minister zegt dat aangeven de Scheldeverdragen alsnog integraal uit te zullen voeren, prematuur is. Dat lijkt mij niet, ook gezien de planning en de afspraken met de Belgen, want daar is haast bij geboden. Als de minister het gesprek aangaat met de

Verburg

natuur- en milieuorganisaties moet zij ze wel wat aanbieden, want anders vrees ik dat het gesprek niet ergens toe zal gaan leiden. Mijn vraag aan de minister is dan ook: wat hebt u de natuur- en milieuorganisaties te bieden om deze zaak vlot te trekken?

Minister **Verburg**: Het is goed dat mevrouw Van Gent aangeeft dat het nodig is om voortvarend te zijn. Dat is het kabinet ook. Wij besluiten daar volgende week vrijdag over. Ik ga nu niet inhoudelijk in op het overleg met de natuurbeschermingsorganisaties. Ik geef wel aan dat wij in overleg zijn met die organisaties. Dat was meen ik ook de bedoeling van mevrouw Van Gent.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik heb nog wel een vraag over de term "voortvarend". Voortvarend is toch niet waar mevrouw Roefs migraine van heeft, namelijk dat de procedure waar u voor kiest op kan lopen tot anderhalf tot twee jaar uitstel? Dat bedoelt u niet met voortvarend. Dat is dan toch, zoals minister Verhagen ook heeft gezegd nadat hij met de heer Leterme had gesproken, dat er nog voor 2010 helderheid komt over de vraag of begonnen kan worden met de uitdieping van de Westerschelde en gelijktijdig de natuurcompensatie zal plaatsvinden.

Minister **Verburg**: Voortvarend wil zeggen dat het kabinet over het totale pakket van de Scheldeverdragen op 9 oktober een besluit zal nemen en dat het de intentie van de regering was, is en zal blijven om de Scheldeverdragen uit te voeren.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik heb twee vragen over de motie-Koppejan c.s. U vraagt aan de indieners om hem aan te houden. In de motie staat echter: van mening dat er onverkort vastgehouden dient te worden aan natuurherstel. Met andere woorden, ze zijn het gewoon niet met dat dubbelbesluit van u eens. Er moet gewoon niet ontpolderd worden en daar moet onverkort aan worden vastgehouden. Waarom ontraad u die motie dan niet?

Mijn tweede vraag wil ik aan de heer Koppejan stellen. Hoe gaat u nu om met het advies van de minister, mijnheer Koppejan? Als u echt een vent bent zegt u: nu stemmen en de minister moet zich daar gewoon aan houden. Ik krijg dus graag uw reactie op de reactie van de minister.

Minister **Verburg**: Hier geldt weer dat de regering de verantwoordelijkheid heeft om besluiten te nemen en dat de regering zich heeft voorgenomen om dat op 9 oktober te doen. Dat zal de regering ook doen. Wij hebben een uitgebreid debat gevoerd over het dubbelbesluit, over mogelijke consequenties en over de samenhang tussen natuurherstel en de uitdieping en verbreding van de vaargeul. Dat zal het kabinet allemaal wegen op 9 oktober. Ik zeg dus tegen de heer Koppejan, en de andere indieners: mijn advies is om uw motie aan te houden. Dat zeg ik ook tegen de heer Van der Staaij.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik had nog een vraag aan de heer Koppejan.

De **voorzitter**: Mijnheer Koppejan, als u wilt, kunt u reageren.

De heer **Koppejan** (CDA): Ik sta in dezen achter de woorden van de minister.

De heer **Van der Ham** (D66): Dat is toch wel heel erg slap, want het is eigenlijk een motie die zegt: de regering doet het helemaal fout en moet niet eens overwegen om straks toch te gaan ontpolderen. U hebt dat in een motie neergelegd, die legt u hier neer en u spreekt over een rechte rug van u en de rest van de Kamer. Dan zegt de minister: ik zou er maar even mee wachten. En huppe-kee, de heer Koppejan duikt. Dat is niet echt heel sterk, mijnheer Koppejan.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Gent, u hebt toch niet hetzelfde punt?

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Nee, voorzitter. De minister adviseert om de motie-Koppejan c.s. aan te houden. Maar die motie is bedoeld om het kabinetsbesluit te beïnvloeden. Zo zie ik die motie. Het is dus inderdaad slappe hap om haar aan te houden, maar dat terzijde. Mijn vraag aan het kabinet is nu of het rekening gaat houden met deze motie bij het kabinetsbesluit. Dat moeten wij toch weten, zeker de heer Koppejan moet dat weten.

Minister **Verburg**: Wij houden met alles rekening bij de afweging in de ministerraad. Het moet zorgvuldig gaan. Het is niet voor niks dat ik adviseer om deze motie, overigens evenals de motie van Van der Staaij, aan te houden. Op 9 oktober vindt de besluitvorming plaats.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Dan wijst u de motie eigenlijk af.

De **voorzitter**: Het advies is duidelijk. Die conclusie kunt u trekken.

Minister **Verburg**: Daarmee ben ik aan het einde van mijn tweede termijn. De staatssecretaris zal nog een aantal moties behandelen.

□

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Er zijn drie moties ingediend op mijn terrein. De eerste motie is van de heer Polderman. Hij stelt vast dat door het besluit van de regering om het ontpolderen van de Hedwigepolder uit het Scheldeverdrag te schrappen en door een uitspraak van de Raad van State, het uitvoeren van de Scheldeverdragen uit 2005 niet meer mogelijk zou zijn. Dit uitgangspunt klopt absoluut niet. Het zou ook heel raar zijn dat de regering een besluit zou nemen dat een verdrag waar zij haar handtekening onder gezet heeft, onuitvoerbaar zou maken. Dat is ook niet gebeurd. Daarom is het verzoek aan de regering om opnieuw te gaan spreken en duidelijk te maken dat van verruiming geen sprake kan zijn, onmogelijk. De regering komt niet terug op haar handtekening. Ik moet deze motie daarom ontraden.

De heer **Polderman** (SP): Mag ik vragen wat er niet waar is aan die constatering? U hebt toch het besluit genomen, weliswaar een dubbelbesluit, om niet te ontpolderen? U constateert dat daar nog steeds grote steun voor is in de Kamer. De Raad van State heeft de

Huizinga-Heringa

uitspraak gedaan. Dat zijn gewoon feiten. U kunt wel zeggen dat het niet waar is, maar ik snap het niet.

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Dat zijn feiten. Maar de conclusie die u daaraan verbindt, is dat daarmee de verdragen onuitvoerbaar zijn geworden. Die conclusie klopt niet. Daarom zijn wij hier bij elkaar. Een- en andermaal is gezegd dat wij staan voor onze handtekening. Wat wij hebben afgesproken, doen wij ook.

De **voorzitter**: Nee mijnheer Polderman, u hebt nu genoeg informatie om uw stem te kunnen bepalen.

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Er is een tweede motie, eveneens van de heer Polderman. In die motie verzoekt hij de regering om aan de Antwerpse, Vlaamse en Belgische bestuurders en autoriteiten over te brengen dat Nederland niet meer zal meewerken aan verdergaande verdiepingen en verruiming van de vaargeul in de Westerschelde. Deze motie is op dit moment totaal niet aan de orde. Wij moeten nu de derde verruiming voor elkaar zien te krijgen. Ik ontraad daarom de motie.

Verder is er een motie ingediend door de heer Van der Ham en mevrouw Van Gent. Deze motie verzoekt de regering zich uit te spreken tegen een vierde verdieping van de Westerschelde zolang niet onomstotelijk vaststaat dat het estuarium hiervan geen schade ondervindt. De regering zou hiertoe in overleg moeten treden met Vlaanderen en de verdragen moeten aanpassen. In het debat van zonet heb ik al gezegd dat ik ervan overtuigd ben dat de derde verruiming een tijdelijke, zeer geringe schade zal toebrengen aan de natuur omdat wij op een heel voorzichtige manier gaan baggeren, de zogenaamde plaatrandbestortingen. Dat staat vast.

In het tweede stuk wordt gevraagd om in overleg te treden met Vlaanderen om de verdragen aan te passen. Een verdrag dat ondertekend en geratificeerd is, ga je niet aanpassen. Vandaar dat ik ook deze motie, die trouwens ook een uitspraak doet over een vierde verdieping, die nu totaal niet aan de orde is, ontraad.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik denk dat er een misverstand is ontstaan over hoe je de motie moet lezen. Volgens mij staat er niets in over de derde verdieping, waar wij het vandaag over hebben gehad, maar over een toekomstige vierde verdieping. Die komt misschien decennia later, maar daar wordt hier en daar al over gesproken. Veel Zeeuwen denken dat zij er nu misschien om allerlei redenen niet omheen kunnen, maar in de toekomst moet dat niet meer plaatsvinden. Dan moet Antwerpen zich gewoon realiseren dat het ligt waar het ligt. Dat moet maar elders plaatsvinden. Wij hebben het dus niet over deze verdieping, maar over de toekomstige. Daarvan zeggen wij: zorg er nu alvast voor dat die verdragen worden aangepast en dat in overleg wordt getreden met Vlaanderen.

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Gesloten en geratificeerde verdragen worden niet aangepast. U had het over de derde en de vierde verdieping. Ik heb gezegd dat voor de vierde verdieping geldt wat ik ook al tegen de heer Polderman heb gezegd: die is nu totaal niet aan de orde. Daarom ontraad ik aanneming van de motie.

De heer **Van der Staaij** (SGP): De Scheldeverdragen

geven toch ook niet zomaar recht op een vierde verdieping?

Staatssecretaris **Huizinga-Heringa**: Nee, zo is het ook nog eens een keertje. Los daarvan was ik getriggerd door het gemak waarmee geschreven werd dat de verdragen moesten worden aangepast. Dat gaan wij natuurlijk niet doen.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: De stemming over de moties is volgende week dinsdag.

De vergadering wordt van 14.05 uur tot 14.45 uur geschorst.

Voorzitter: Gerkens

De **voorzitter**: Op de tafel van de Griffier ligt een lijst van ingekomen stukken. Op die lijst staan voorstellen voor de behandeling van deze stukken. Als voor het einde van de vergadering daartegen geen bezwaar is gemaakt, neem ik aan dat daarmee wordt ingestemd.

Regeling van werkzaamheden

De **voorzitter**: Ik stel voor, toe te voegen aan de agenda van een van de volgende weken:

- het wetsvoorstel Regels omtrent de aanwijzing van een nationale accreditatie instantie in verband met de implementatie van EG-verordening nr. 765/2008 (Wet aanwijzing nationale accreditatie instantie) (31931);
- het wetsvoorstel Wijziging van de Winkeltijdenwet met het oog op inkadering van de bevoegdheid om vrijstelling te verlenen of een ontheffingsbevoegdheid toe te kennen in verband met de toeristische aantrekkingskracht van een gemeente (31728);
- het wetsvoorstel van de leden Van der Vlies en Gesthuizen tot verduidelijking van de toerismebepaling en de regels voor avondwinkels in de Winkeltijdenwet (30914);
- het wetsvoorstel Wijziging van de Gaswet en de Elektriciteitswet 1998, tot versterking van de werking van de gasmarkt, verbetering van de voorzieningszekerheid en houdende regels met betrekking tot de voorrang voor duurzame elektriciteit, alsmede enkele andere wijzigingen van deze wetten (31904);
- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet participatiebudget en de Wet educatie en beroepsonderwijs in verband met een tijdelijke verlenging van de oormerking educatie en de bestedingsverplichting bij roc's (32146);
- het wetsvoorstel Subsidiariteitstoets van het voorstel voor een richtlijn tot uitvoering van de door BUSINESS-EUROPE, UEAPME, het CEEP en het EVV gesloten herziene raamovereenkomst inzake ouderschapsverlof en tot intrekking van Richtlijn 96/34/EG (COM(2009)410) (32024).

Ik stel voor, in te stemmen met de brief van het Presidium inzake het verzoek van de vaste commissie voor Financiën met betrekking tot het inschakelen van de